

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΩΣΤΑ Δ. ΤΣΕΤΗ	:	Συνείδησις καὶ παράκλησις (ποίημα)	σελ.	3
ΝΙΚ. Γ. ΚΑΛΕΛΛΗ	:	Ἡ κατάληψις τῆς Ἄρτης ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ τὴν 24ην Ἰουνίου 1881	»	4
Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ	:	Ἡ Ἄρτα εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας 1696—1787	»	12
		Τοῦ Κατσαντώνη (Δημητικὸ)	»	16
ΔΗΜΟΣΙΘΕΝΗ ΚΟΚΚΙΝΟΥ	:	«Πρὸς Ἐμαυτὸν» (ποίημα)	»	17
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗ	:	«Σουλιώτες» (Ἀπόσπασμα)	»	18
		Ἡ Ἑλληνικὴ Κριτικὴ γιὰ τοὺς «Σουλιώτες τοῦ Περάνθη	»	22
ΒΑΣΙΛΗ ΜΑΤΣΟΥΚΑ	:	«Ὁ λεύτερος Ἐρωτας» (ποίημα)	»	25
ΚΩΣΤΑ ΑἸΓΝΑΝΤΗ	:	Ἄρτινές Ἀναμνήσεις	»	26
ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ	:	«Ἦλθα καὶ φεύγω πλοῦσιος» (ποίημα)	»	31
Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ	:	Ἡ μάχη τῆς Λαγκάδας	»	32
ΝΙΚ. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ	:	«Χαμένοι Ἄγγελοι» (ποίημα)	»	35
ΒΑΣ. Δ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ	:	Ἐκδρομὴ στοὺς τόπους τοῦ Ὀδυσσεά καὶ τοῦ Βαλαωρίτη	»	36
		ΝΕΑ ΑΠὸ ΤΟΝ ΤΟΠὸ ΜΑΣ—ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ—	»	38

Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Η Ε Π Ι Θ Ε Ω Ρ Η Σ Ι Σ

„ ΣΚΟΥΦΑΣ „

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Τάκης Βαφιαῦς

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κων. Τσέτης

*Αθανάσιος Εὐταξίας

Μαρίκα Οἰκονόμου—*Αλεξίου

Κων. Κονταξῆς

Χρισ. Κοντοχρήστος

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ:

Μιχαήλ Περάνθης (*Αθῆναι)

Δημ. Σαλαμάγκας (*Ἰωάννινα)

Γιάννης Δάλλας (*Ἰωάννινα)

Γ. Οἰκονομίδης (*Αθῆναι)

Κων. Διαμάντης (*Αθῆναι)

Μαρία *Αρκαδίου (*Αθῆναι)

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΑΛΑΜΟΥ

Ἡ καταστροφή τοῦ Κορμένου τῆς Ἄρτας (έλαιογραφία)

ΣΚΥΦΛΣ

ΕΤΟΣ Δον

ΑΡΤΑ—ΙΟΥΛΙΟΣ—1958

ΤΟΜΟΣ Β'. ΤΕΥΧΟΣ 11ον

* Εκδότης: Μουσικοφιλολογικός Σύλλογος "Αρτης ὁ «Σκουφᾶς»
Διευθύνεται ὑπὸ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς—Υπεύθυνος Συντάξεως: Τάκης Βαφιάς
Ἔτησίᾳ συνδρομῆ δρχ. 30—Νομικῶν Προσώπων δρχ. 60—Τιμὴ τεύχους Δρχ. 7

ΚΩΣΤΑ Δ. ΤΣΕΤΗ

ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Κύριε, καθὼς πηγαίναμε νὰ πὲ βροῦμε σὲ μιὰ ἐρημοθαλασσιᾷ,
τὰ φύκια τυλιχτήκαν στὰ πόδια μας καὶ μᾶς ἔφραξαν τὸ δρόμο!
Γονατίσαμε ἐκεῖ πού τύχαμε καὶ δὲν σοῦ φανερώσαμε
παρὰ τὴ μισή μας ἁμαρτία!

Ἵδοιοπήσαμε λίγο, γιὰ νὰ ἐτοιμαστοῦμε νὰ μᾶς δεχθῆς καὶ νὰ μᾶς ἀκούσῃς!

Τώρα, μᾶς ἀπέμεινεν ἡ ἐξαίσια ποίηση,

γιὰ νὰ σοῦ κάνουμε τὴν ταπεινὴ μας παράκληση!

Ἡ περασμένη νύχτα μᾶς ἔφερε στὸ μέτωπο ἓνα σκληρὸ ὄνειρο!

Διψάσαμε καὶ οἱ ποταμοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω!

Τ' ἀγιόκλημα ἀνερριχθήτη ἀσφυκτικὰ στὸ σῶμα τῶν ἡμερῶν μας

κι' οἱ ὑάκινθοι: ἔντρομοὶ σφραγίζανε τὰ πέταλά τους

στὴν γονιμοποίηση, πού ἀδὶ ανεῖ καὶ μᾶς ἀπανάξει! .

—Τί ἔγινε τὸ χαρούμενο παράθυρο στὴν ἀποθῆωση τοῦ ἀπογεύματος:

Κύριε, αὐτὸς εἶναι ἓνας ὕπουλος κατακλυζμᾶς

κι' ὅμως δούλοι τῶν παθῶν, διεφυλάξαμε τοῦλάχιστον ἓνα μῦρο

ἀπὸ τὴν ῥημαγμένη συνείδηση τοῦ αἵωνα μας!

Κύριε, γίνε τὸ Ἄραρὰ στὴν κιβωτὸ μας

καὶ στείλε τὸ περιστέρι: νὰ βραμψίση τὸ μήνυμα,

πὼς ἡ γῆς θὰ βλαστήσῃ μὲ νέαν αἰθήρη!

Ἵπάρχουν βίβλια καὶ οἱ ἔμποροι τῶν συνειδήσεων!

Σ' αὐτούς, δῶσε πλούσια τὴν ἀμοιβή

κι' ἀφάνισε ἐκείνους, πού στήρουνε ἀγγώνες ἀπὸ ἰδανικὰ συνθήματα!

Ἵμεῖς, δὲν εἴμαστε τίποτε ἄλλο,

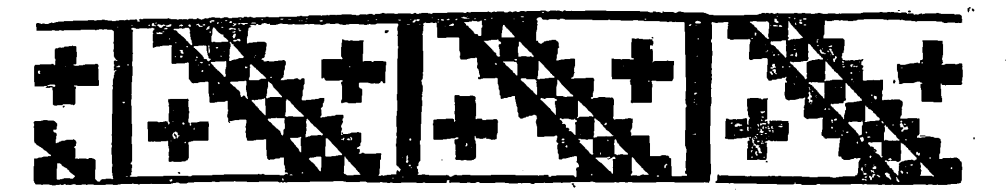
παρὰ πρωτόπλαστοι, ἀνάξιοι σου, πού παρεκκλίναμε,

μικροὶ ἔνοχοι στὴ καθημερινὴ μας μεταίστεγη!

Ἡ πληγὴ τῆς σελήνης χαινεῖ! Ἡ νύχτα προχωρεῖ καὶ φοβοῦμαι!

Κύριε, ἂν ὑπαρξῇ ἀκόμη μιὰ ἐλάχιστη εὐκαιρία

νὰ ξαναγεννηθοῦμε ἄνθρωποι, μὴ μᾶς τὴν στερῆσῃς!

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΚΑΛΕΛΛΗ
Τ. ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ
Γ. ΔΙΣΙΚ. ΗΠΕΙΡΟΥ

Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΗΝ 24ην ΙΟΥΝΙΟΥ 1881

Εἶναι ἡ τετάρτη καὶ ἡμίσεια ὥρα μ.μ. τῆς 24ης Ἰουνίου τοῦ 1881.

«Ἄνωσχῶμεν τὰς καρδίας», Ἀξιότιμε κ. Νομόρχα, Πανοσιολογιώτατε Ἀρχιμανδρίτα καὶ πάντες ὑμεῖς οἱ λοιποὶ ἔντιμοι καὶ φιλοπάτριδες ἀκροαταί μου, διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὸ μεγαλεῖον τῆς στιγμῆς ἐκείνης.

«*Ἐθφράνθητε Οὐρανὸί, Σαλπίσατε τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Βοήσατε τὰ ὄρη εὐφροσύνην*».

Ἔτσι, πρὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἄνωθι τοῦ σημερινοῦ κέντρου «ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣΣ», μεταρσιωμένος, ἐξαῦλωμένος, ἀνάερος, φέρων τὴν χερσοῦφαντον στολήν του, λάμπων ὡς νεόκοπον φλωρίον, μὲ τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν ἐστραμμένας πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἔτσι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐχαιρέτησεν, ὡς ἄλλος ὑμνωδὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Ἄρταν ὁ ἀοίδιμος Ἐκείνος Ἐθνάρχης, ὁ Μητροπολίτης Ἄρτης Κυρὸς Σεραφεῖμ ὁ Βυζάντιος.

Τῆς ἡμέρας ταύτης τὸν σημερινὸν πανηγυρικὸν ὁ Δῆμος Ἀρταίων εἶχε τὴν τιμητικὴν δι' ἐμὲ ἔμπνευσιν νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὴν ταπεινότητά μου. Εἰς ἐμέ, τὸν ἐστερημένον οἰστρηλάτου φαντασίας ἀναλόγου πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς λαμπροφόρου ταύτης ἡμέρας, τῆς Ἐθνικῆς Ἀναστάσεως τῆς Ἄρτης. Ἐνῶ πρὸς τοῦτο ἐχρειάζετο ἓνας νέος Ἐθνικὸς Τυρταῖος, ἓνας Σολωμός, ἓνας γόης οὐρανοβάμων ρήτωρ, μὲ σφριγὸς νεανικόν, μὲ ἀνθηρὸν τὸν πνευματικόν του κῆπον.

Ἄλλὰ τὸν κ. Δήμαρχον δικαιολογεῖ ἡ ἀγνή του θέλησις, ἵνα, ἔστω καὶ ὠχρῶς ὑμνηθῆ ἡ ἡμέρα αὕτη ἀπὸ ἓνα λείψανον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀπὸ ἓνα Ὄθωμανὸν ὑπήκοον ἐκ γενετῆς, εὐτυχήσαντα ὅμως νὰ ἀποκτήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηκούτητα, χάρις εἰς τὴν Ἁγίαν ταύτην ἡμέραν.

Ζητῶ τὴν ἐπιείκειάν σας καὶ ἐκπληρῶ τὴν ἐντολήν.

Δὲν εἶναι ἐπαρκὲς τὸ ὕδωρ τῆς κλεψύδρας μου, διὰ νὰ ἱστορήσω τὰς ἐναλλαγὰς, τὰς ὁποίας ἐπέκλωσεν ἡ εἰμαρμένη εἰς τὴν ἔνδοξον, ἀλλὰ πολυπαθῆ ταύτην πόλιν, τὴν Ἀμβρακίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Ἄρταν. Εἰς τὴν, κατὰ τὸν Διόδωρον τὸν

Σικελιώτην «Μεγίστην καὶ πολυανθρωποτάτην ταύτην πόλιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος», τὴν πόλιν τῶν δεκακισμυριῶν κατοίκων, τὴν πόλιν τῶν τεσσάρων ναῶν, τῶν τεσσάρων νεωρείων, τοῦ βωμοῦ τοῦ Αἰνείου, τῶν τριῶν νομισματοκοπειῶν, τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Ἀττικοῖς γραμμασιν γεγραμμένων, τῶν ἀνδριάντων, τῶν ἀγαμάτων, ἅτινα συναπεκόμισεν εἰς Ρώμην, ὁ ἔξανδραποδίσας καὶ τοὺς κατοίκους τῆς, ἀπαίσιος ἐκεῖνος στρατηγὸς τοῦ Αἰμυλίου Παύλου Νοβιλίωρ «ὄντα», κατὰ τὸν ἱστορικὸν Πολύβιον «καὶ πλείω» διὰ τὸ γεγυθέναι βασιλείου Πύρρου τὴν Ἀμβρακίαν». Τὴν πόλιν, ἥτις καὶ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Σαλαμίνι συνέβαλεν εἰς τὴν ἥτταν τῶν Περσῶν. Τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Ἄρταν τοῦ Μεσαίωρος. Τὴν Ἄρταν. Τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, τὴν ἔδραν τῶν μεγαλεπηβόλων Ἀγγέλων Κομνηνοδουκάδων, μὲ τὰ ἀπαράμιλλα πολεμικὰ τῶν κατορθώματα καὶ τῆς τέχνης τὰ ἀκόμη σωζόμενα ἀριστουργήματα. Τὴν Ἄρταν, τὴν «ἀρτυμὴν τοῦ κόσμου», τὴν Ἄρταν. . . .

Ποσάκις ὅμως ἡ μοῦρα δὲν ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτῆς τὸ πρόσωπόν της!

Θὰ ἤθελα νὰ παρατρέξω ὅλας τὰς κατ' αὐτῆς ἐπιδρομὰς τῶν παντοειδῶν βαρβάρων κατακτητῶν της.

Δὲν δύναμαι ὅμως, παρὰ νὰ σταματήσω εἰς τὴν 24ην Μαρτίου 1449, εἰς τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Φαῖκ Πασσᾶς ἔξενιξε τὴν Ἄρταν εἰς τὸν φρικώδη Τοιρικὸν ζυγόν. Τὸν ζυγόν, ὅστις τῷ 1814 ἠνάγκασε τὸν ἐκ Κομποτίου Νικόλαον Δημορράφτην, τὸν γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του, Σκουφᾶν, νὰ ἀνάψῃ τὴν πατριωτικὴν ἐκείνην φλόγα εἰς τὰς καρδίας ὄλων τῶν Ἑλλήνων μὲ τὸ ἐθνικὸν ἐγερτήριον σάλπισμά του, μὲ τὸ Ἐθνοσωτήριον προσταγματὸν του

«Ἑλλὰς ἐγείρου
Φοῖνικος δ' ἄλτου
καὶ οὐ κυπαρίσσου.
Ἐγείρου ὡς τάχιον.
Σώζεσθε φίλοι!».

Καὶ γνωρίζετε πάντες πόσον τὸ κήρυγμα αὐτὸ μαζὺ μὲ τὰς προσπαθείας ὄλων τῶν ἄλλων προδρόμων τῆς Ἐπαναστάσεως συνέβαλε διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ ἀθάνατον 1821, ἡ γλυκεῖα αὕτη ἀνατολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ ἔαρος.

Καὶ ἄν κάθε ἄλλην προσφορὰν τῆς Ἄρτης κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐθνεγεσίαν παραλίπω, πῶς θέλετε νὰ μὴ σταματήσω πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γυιοῦ τῆς καλογορίας, τοῦ Ἀρχιστρατήγου Καραϊσκάκη;

Πῶς θέλετε νὰ μὴ γονατίσω, εἰλαβικὸς προσκυνητής, μπροστὰ ἀπὸ τοὺς περιβόλους τῆς Κασσωπῆτρας καὶ τῶν Ἁγίων Πάντων, ποὺ τοὺς ἐλίπαναν τὰ ὄστα τῶν ταφέντων ἐκεῖ Ἀρτηνῶν καὶ Πετανιτῶν τῶν φονευθέντων, καρατομηθέντων, σκολοπισθέντων καὶ ἀπαγχονισθέντων ἀφανῶν τούτων ἡρώων ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν Ἐθνεγεσίαν; Τὸ στέμμα τῆς Ἀθανασίας δὲν ἔστεψε ποτὲ τὰ ὀνόματά των.

Ἐπέρωτο ὅμως τότε, ἴστερα ἀπὸ τὰς θυσίας καὶ τὸ χυθὲν αἷμα παρ' ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ὁ ἀναστάς ἐκ τῆς τέφρας τοῦ Ἑλληνικοῦ φοῖνιξ, πετῶν ἀπὸ κωδω-

νοστασίον εἰς κωδωνοστάσιον, ἐπάνω ἀπὸ ἡρώα καὶ ἐρείπια, νὰ σταματήσῃ εἰς τὸ
 "Α ν ν ι ν ο ν. Τὸν ἐσταμάτησεν ἐκεῖ ἡ συνθήκη τῆς Ἀνδριανουπόλεως.

Καὶ ἡ Ἄρτα ἐπὶ ἡμῖσιν ἀκόμη αἰῶνα ἐπέπρωτο νὰ ἀσπείρῃ ὑπὸ τοὺς γαμψοὺς
 ὄνυχας καὶ τὸ δῆξ ἡάμφος τοῦ σπλογγνοβόρου Τουρκικοῦ γυλός.

Καὶ κατὰ τὴν πεντηκονταετίαν αὐτὴν δὲν ὑπῆρξε στιγμή, καθ' ἣν νὰ ἀπέβαλε
 τὸ πύρωμα τῆς καρδιάς της, τὸν Ἑθνικόν της παλμόν, τὴν θρησκείαν της, τὰς Ἑλ-
 ληνοχριστιανικὰς της παραδόσεις. Ἐνέπνεε αὐτὴν ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ θέ-
 λησις «ἢ ν' ἀποθάνῃ ἢ νὰ ζήσῃ ἐλεύθερα». Ἡ πίστις πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἑλ-
 ληνισμοῦ. Ἡ εὐθύνη νὰ παραδώσῃ καὶ αὐτὴ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὸ περιβόλι
 ποῦ ἐκληρονόμησε, «πὶὸ τρανό, πὶὸ μεγάλο», ὅπως λέει ὁ Παλαμάς. «Τὶ γὰρ πα-
 τρώας χθονὸς φίλτερον ἀνδρί;» ὡς λέγει ὁ Εὐρυπίδης.

Ἐσφάδαζε καὶ ἐπόνει. Καὶ ὅταν ὁ κόχλος τοῦ πόνου, τοῦ βράζοντος εἰς τὰς
 καρδίας τῶν Ἀρτινῶν ἐξεχειλίζεν, ἀνετινάσσειτο τότε καὶ τὸ πῶμα τῆς ὑπομονῆς
 ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν. Καὶ ἐξέσπα ὁ λαὸς εἰς ἐπαναστατικὰς ἐξεγέρσεις, ὡς ἐκείνη
 τοῦ 1854, ἡ ἄλλη τοῦ 1865, ὡς αὐτὴ τοῦ 1878.

ὦ! Ἐκείνη ἡ ἐλευθερία! Ἡ δημιουργὸς τῆς δράσεως, τῆς αὐταπαρνήσεως,
 τῆς αὐτοθυσίας!

Εἶναι αἱ βροντόλαλοι ἀποδείξεις τῆς ἀκρίπτου ἠθικῆς ῥώμης, τῆς ἀπαραμίλ-
 λου φιλοπατρίας τῆς Ἄρτης! Χωρῖα δλόκληρα ἐξεθεμελιῶντο Ἡ πόλις ἐκαίετο
 καὶ ἐβασανίζετο, τὸ αἷμα ἐχύνετο ποταμηδόν. Τὸ φωνάζουν ἡ Ἄρτα, τὸ Πέτα, τὸ
 Κομπότι, τὸ Δημαρίο, ὅλο τὸ Ραδοβίζι, ὅλα τὰ Τζουμέγκα. Κάθε σπιθαμὴ τῆς
 μαρτυρικῆς αὐτῆς γῆς βάπτεται μὲ τὸ πολύτιμο αἷμα τῶν ἀγωνιστῶν. Ἄλλ' ἡ ψυ-
 χὴ τῆς Ἄρτης μένει «σιτητὴ καὶ δλόρθη» κατὰ τὸν Σολωμόν.

Ἐπὶ τέλους ἔρχεται τὸ Βερολίνειον συνέδριον τοῦ 1878.

Ἦρχισε τότε νὰ ὑποφώσκῃ ἀκτὶς τις ἀμυδρὰ τῆς λαμπροφόρου ἐλευθερίας.

Τῶν Μεγάλων ὁμως Δυνάμεων ἡ διπλωματικὴ πονηρία, τὰ ποικίλα συμφέρον
 τα ἠνωμένα μὲ τὴν Τουρκικὴν σκληρότητα, κατόπιν ἀτελειώτων διακυμάνσεων τῆς
 τύχης τῆς Ἄρτης, παρέτειναν τὴν ἀγωνίαν τῶν Ἀρτινῶν καὶ ἐνίσχυναν τὰς προσπα-
 θείας τῶν Τούρκων, ἵνα παραβιάζον καὶ αὐτὰ τὰ συμφωνηθέντα.

Γιατί, ὅπως λέει ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα νεκρὸς τοῦ Μεσο-
 λογγίου, ὁ Λόρδος Βύρων,

«Ζυγὸς Τούρκου μὲ Φράγγου πονηριὰ ἄν ταιριάζουν,
 τὴν ἀσπίδα, ὅσο νὰν' δυνατὴ, θὰ τὴ σπᾶσουν».

Τρία δλόκληρα χρόνια παρήλθον καὶ μόλις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1881 κατὰ
 τὴν πρεσβευτικὴν συνδιάσκεψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγκάζεται ἡ Τουρκία
 νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἄρτης. Καὶ
 ταύτην ὄχι δλόκληρον. Τὴν 22αν ὑπογράφεται ἡ συμφωνία πρὸς καθορισμὸν τῶν
 ὁρίων.

Καὶ ἦλθε τώρα τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.

Ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν Χάμιεῦ, ἡ Ἑλληνικὴ ὑπὸ

τὸν Στρατηγὸν Β. Σαπουνζάκην καὶ ἡ Τουρκικὴ ὑπὸ τὸν Χινταγέτ—Πασσᾶν φθά-
νουν κατ' Ἰούνιον τοῦ 1881 εἰς τὸ Ἄννινον.

Εἰς τὸ Ἄννινον, ὅπου εἶχε σταματήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς φοῖνις τῷ 1821.

Συγκεντροῦται ἐκεῖ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός.

Κατὰ τὴν 5 1/2 ὥραν μ.μ. τῆς 22 Ἰουνίου τὸ Δημαριό, τὸ γνωστὸν ἀπὸ τὰ ἐ-
παναστατικὰ κινήματα τοῦ 1854 καὶ τοῦ 1878, καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Στρατοῦ καὶ στήνεται ἐκεῖ ὡς «κυρία» ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία, ἡ Σεβαστὴ καὶ
Ἁγία, ὕστερα ἀπὸ 432 ἐτῶν θεήλατον συμφορᾶν. Ἐκεῖ, ὅπου, τόσαι μάχαι ἐγένον-
το ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ οὕτως ἤρξατο ἡ κατοχὴ τοῦ πρώτου τμήματος τῆς ἡ-
πειρωτικῆς λωριδος, τῆς ἐκχωρηθείσης εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν 8ην μ.μ. τῆς ἐπομένης καταλαμβάνεται τὸ Κομπότι.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Σκουφᾶ περιεφέρετο ὑπεράνω αὐτοῦ, ἀγαλλομένη, καὶ εἰς τὸν
τάφον του, τὸν παρὰ τὸν τάφον τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιληᾶ, εὐρισκόμενον, ἔτρι-
ζαν ἐκ χαρᾶς τὰ κόκκαλά του κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἐτριζαν καὶ τοῦ Καραϊ-
σκάκη τὰ κόκκαλα στὴ Σαλαμίνα, γιατί εἶχε βᾶψει μὲ τὸ αἷμα του τὸ χῶμα τοῦ Κομ-
ποτιοῦ τοῦ 8 Ἰουνίου τοῦ 1821.

Τὴν πρωτῆν τῆς 24ης Ἰουνίου 1881, τὴν ἐπέτειον τῆς σημερινῆς ἡμέρας, ἀπὸ
τὰς κορυφᾶς τοῦ Δημαριοῦ καὶ τοῦ Κομποτιοῦ ἐσελάγισαν αἱ μαρμαρυγαὶ τοῦ ἄρ-
ματος τῆς Θεᾶς Ἐλευθερίας, ὅπως ὅταν αἱ Ὠραι ἀνοίγουν τὰ ἔφα κάγκελα τῶν οὐ-
ρανῶν καὶ ἐξέρχεται μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀκτινοβόλος ἡ ῥοδοδάκτυλος αὐγή.

Καὶ ἐκινεῖ ἀπὸ τὸ Ἄννινον ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός,

Καὶ προχωρεῖ βαδίζων πρὸς τὴν Ἄρταν.

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς τὴν 11ην καὶ ἡμίσειαν π.μ. ἐκκενώνει τὴν πόλιν καὶ τὰ
φρούριά της. Φεύγουν καὶ οἱ Χουντουτήδες.

Ὁ Στρατὸς μας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Κατοχῆς Στρατηγὸν Σκαρ-
λάτον Σοῦτσον προχωρεῖ.

Προχωρεῖ.

Ἄλλ' ὄχι ἀπροσκόπτως.

Καθ' ὁδὸν οἱ νέοι Ἕλληνες, ἡ ἀνόθευτος καὶ ἀμόλυντος αὐτὴ Ἑλληνικὴ ζύμη, οἱ ἀπε-
λεύθεροι, κατασπάζονται τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν. Μετὰ δυσκολίας βαδίζει ὁ Ση-
μαιοφόρος. Ἀρπάζουν τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας εἰς τὰς ἀγκάλας των καὶ τοὺς
καταφιλοῦν, τοὺς καταφιλοῦν.

Καταλαμβάνεται τὸ ἱστορικὸν Πέτα, τὸ βαφὲν τὴν 4ην Ἰουλίου 1822 μὲ τὸ
αἷμα τῶν Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων. Καταλαμβάνεται καὶ ἡ Φανερωμένη βαμμένη
μὲ τὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων τῶν κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἄρτης τὴν 16 Νομβρίου 1821
πεσόντων ἀγωνιστῶν.

Κι ἡ ταινία ἐξελίσσεται.

Καὶ ὁ στρατὸς προχωρεῖ.

Καὶ σταματᾷ πρὸ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Ἐλθετε νὰ μεταβῶμεν τώρα καὶ ἡμεῖς νοερωῶς ἐκεῖ.

Ἐκεῖ ὁ Ἐθνάρχης μας, ὁ πολὺς Μητροπολίτης Ἄρτης Σεραφεῖμ, μὲ τὴν ἄδμαντοκόλλητον μίτραν του, μὲ τὴν χρυσοῦφαντον στολήν του, ἀκτινοβολῶν, ὡς ὁ φθινοπωρινὸς ἀστὴρ Σείριος.

Ἐκεῖ ὁ κλῆρος μὲ τὰ κομψὰ χρυσοκέντητα ἄμφιά του, ἐστολισμένα μὲ χρυσὰς Ἑλληνικὰς Σημαίας. Ἐκεῖ ἡ κιβωτὸς τῶν Ἐθνικῶν ὀνειρῶν, ἡ ἐλπιδοφόρος γαλανόλευκη, τὴν ὁποίαν μὲ τόσα δάκρυα χαρᾶς καὶ φόβου εἶχαν κεντήσῃ αἱ μελανόφθαλμοι παρθένοι τῆς Ἄρτης εἰς τὴν Μητρόπολιν.

Ἐκεῖ ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.

Ἐκεῖ ὁ ἐν Ἄρτη Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκεῖ ὁ Δημορχῶν μὲ τὸ συμβοῦλίον του.

Ἐκεῖ ὁ ἀρχιεραβῖνος μὲ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν, μὲ τὴν ὑπερόχου πολυτελείας καὶ καλαισθησίας Ἑλληνικὴν Σημαίαν ἰων.

Ἐκεῖ οἱ Διδάσκαλοι καὶ αἱ Διδασκάλισσαι μετὰ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν.

Ἐκεῖ αἱ συντεχνίαι τῆς πόλεως.

Ἐκεῖ οἱ ἀπομεινάνιες εἰς Ἄρταν Μουσουλμάνοι.

Ἐκεῖ ὅλος ὁ λαὸς τῆς Ἄρτης περιβάλλει τὸν Μητροπολίτην ἐν κατανυκτικῇ σιγῇ.

Πλησιάζει ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός

Ἡ σιγὴ ἐξακολουθεῖ. Καὶ ὁ αἰθὴρ ἔσιγα.

Κράτει Ἄραχθε καὶ σί, τὰ φλοισβίσματά σου. Στῶμεν καλῶς. Πρόσχομεν.

Τελεῖται μυσταγωγία. Σιγατέ. Ὁ Ἕλλην Στρατηγός, ὡς ἄλλος Ἀρχάγγελος Γαβριήλ, θὰ προσφέρει εἰς τὸν Δεσπότην τὸ κυρτὸν τῆς Ἐλευθερίας. Τὴν Ἑλλην. Σημαίαν. Ἡ φιλόστοργος μήτηρ Ἑλλάς θὰ ἐναγκαλισθῇ μίαν προσφιλῆ τῆς θυγατέρα. Τὶς ἔχει τὴν λυρικὴν εὐγλωτίαν διὰ νὰ περιγράψῃ πιστῶς τὴν εἰκόνα ἐκείνην τὴν πολυθέλητρον;

Τὸ ὥρολόγιον τοῦ Φρονιρίου ἐοήμανε τὴν 4 καὶ ἡμίσειαν μ.μ.

Παρουσιάζεται πρὸ τοῦ Ἀρχιερέως ὁ στρατηγός Σουῦτσος καὶ ἀνακοινεῖ εἰς Αὐτὸν τὰ ἑξῆς:

«Σεβασμώτατε. Ἐν ὀνόματι τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου Α'. καταλαμβάνω τὴν Ἄρταν».

Ὁ παραρρέων Ἄραχθος πλημμυρίζει ἀπὸ δάκρυα χαρᾶς τῶν πανηγυριστῶν. Τὰ ἄνω τοῖς κάτω συνοερτάζει.

Κι' ὁ Δεσπότης ἀπαντᾷ:

«Ἐδιδράνθητε οὐρανοί. Σαλπίζατε τὰ θεμέλια τῆς γῆς.

Βοήσατε τὰ ὄρη εὐφροσύνην».

Ὁλος ὁ λαὸς τῆς Ἄρτης ἀνεξαρτήτως Θρησκευματος, φύλου καὶ ἡλικίας ἐκπαῖ εἰς ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς.

Καὶ προσέθεσεν ὁ Δεσπότης ἀτενίζων τὴν Ἑλλην. Σημαίαν καὶ ὑψῶνων τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν:

Ἐἶη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον».

Δὲν εἶπεν, ὡς ἄλλος Συμεών:

«Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου Δέσποτα ἐν εἰρήνῃ» Γνωρίζω γιατί. Ἡλπίζεν.

Ἡλπίζεν, ὅτι θὰ ἔζη ἵνα ἴδῃ ἔλευθέραν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ἐπαρχίαντου, ἔλευθέραν καὶ τὴν ὑπόλοιπον Ἡπειρον. Φρούδη δι' αὐτὸν ἔλιψ.

Καὶ ἠγούμενος τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ ἐνθουσιώδους λαοῦ τῆς Ἄρτης μεταβαίνει μὲ τὸν Στρατηγὸν καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ὁθεν διήρχοντο, ἦτο παρατεταγμένος στρατός. Ῥαίνονται μὲ ἄνθη, μὲ ροδόνερο ἀπὸ τοὺς ἐξώστας, ἀπὸ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ καφάσια.

Τελεῖται ἐκεῖ δοξολογία. Ἰερουργεῖ ὁ ἴδιος. Συλλειτουργεῖ ὄλος ὁ κληρός. Παρίστανται ὁ Στρατηγὸς μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του. Αἱ ἀρχαί. Σύμπας ὁ λαός. Καὶ οἱ ἀπομεινάντες Μουσουλμάνοι. Ὁμιλεῖ ὁ Μητροπολίτης. Ὁ Ραββῖνος, ὁ Δήμαρχος, ὁ Διευθυντῆς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῆς Ἄρτης. Εὐλογοῦν καὶ χαιρετίζουσιν τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν.

Ὁ λαὸς ἐκβεβακχενμένος ἐκ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ζητωκραυγάζει ἀδιακόπως.

Ἀνέρχεται ἔπειτα εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον ὁ Μητροπολίτης μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν καὶ ἐκεῖθεν ἀπευθύνει πρὸς τὸν Βασιλέα τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα:

«Μεγαλειότατε,

Ποιμενάρχης τε καὶ ποιμνιον ἀκαθέκτω κατακρατούμενοι χαρᾷ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει ἡμῶν, σπεύδομεν, ἵνα διαβιβάσωμεν ὑμετέρα Μεγαλειότητι τὰς εὐχαριστίας μας καὶ τὴν πρὸς τὸν θρόνον ἀφοσίωσιν ἡμῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Ἄρτης
Σεραφεῖμ Ξενόπουλος».

Ἀνάλογον τηλεγράφημα ἀπέστειλε καὶ πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν τῆς ἀπελευθερώσεως Ἀλέξανδρον Κουμουνοδοῦρον. Καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Σαουνζάκης ἀναγγέλει εἰς τὸν Βασιλέα καὶ Κυβέρνησιν τὴν κατάληψιν τῆς Ἄρτης.

Σημαιοστολιζεται ἡ πόλις, φωταγωγεῖται. Κι' ὅλην τὴν νύκτα οἱ δρόμοι ἦσαν πλήρεις κόσμου. «Ἄ! τὴ νύκτα ἦταν ἐκείνη! Νύχτα γεμάτη θαύματα. Νύχτι σπαρμένη μάγια», ὅπως λέγει ὁ Σολωμός. Τώρα ἡ μάνα δὲν σφίγγει τὸ παιδί βαθειὰ στὴν ἀγκυλιά της, γιατί δὲν φοβᾶται μήπως ἡ μάχαιρα τοῦ τυράννου βᾶψῃ τὰ στήθη της μὲ τὸ αἷμα τοῦ τέκνου της. Αἱ παρθένοι δὲν φοβοῦνται, μήπως τὸ χαρῆμι τοῦ τυράννου κηλιδώσῃ τὴν τιμὴν των.

Τ' ἀγόρια δὲν φοβοῦνται μήπως. . . .

Μέγας καὶ πάνδημος ἐπεκράτει ἐνθουσιασμός. Ὁλος ὁ Ἑλληνισμὸς πανηγυρίζει. Ἐπακολουθεῖ ἡ παραλαβὴ τῶν Δημοσιῶν κτιρίων, ὁ καταυλισμὸς τοῦ στρατοῦ, ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀρχῶν.

Καὶ τὸ Σάββατον ὥραν 8 π.μ. εἰς τὸ Κάστρον τῆς Ἄρτης, τὸ Φρούριον, τὸ ὁποῖον ἔθμελιώσεν ὁ Ἄετὸς Πύρρος καὶ ὠχύρωσαν οἱ Βυζαντινοὶ Δεσπότες, νέα τελεῖται δοξολογία.

Ἐπειτα ἀπὸ 4 καὶ ἡμισυν αἰῶνας θραίεται ὁ κοντὸς τῆς αἵματοβαφοῦς σημαίας τῆς ἡμισελήνου καὶ ἐπαίρεται ἡ πολυπλόθητος κυανόλευκος. Τὰ εὐφρόσυνα τῶν Ἑλλήνων σαλπικτῶν σαλίσματα συνταράσσουν τὸ ἀέρα καὶ τὰς καρδίαις τῶν παρισταμένων. Ἐκ χαρᾶς. Εὐλογεῖται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ Ραββίνου προσφωνούντων αὐτὴν μὲ ἐνθουσιώδεις προσλαλιάς, ἐνῶ ἀποσπάσματα ὄλων τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων παρουσιάζουν ὄπλα.

Ὅλος ὁ λαὸς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Φρουρίου ἀνευφήμει αὐτήν.

Καὶ τὴν 16ην καὶ 20ὴν Αὐγούστου ἐνώπιον τοῦ Βασ. Επιτρόπου Ἐπαμ. Λουριώτη ἐγένετο ἐν τῷ Φρουρίῳ ἡ ὀρκωμοσία τῶν Ἀρτινῶν τῶν νέων 4.936 Ἑλλήνων πολιτῶν. Δροσοβόλος πνεύουσα ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἢ Ποντίας αὖρα λικνίζει τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν. Καὶ τὰς ψυχὰς τῶν νέων Ἑλλήνων Πολιτῶν.

Θὰ ἐμάκρυνε πολὺ ὁ λόγος μου, ἂν ἀπεπειρώμην, ὃ φίλοι ἀκροαταί, νὰ ἱστορήσω καὶ τὴν μεγαλειώδη ὑποδοχὴν, τὴν ὁποίαν ἐπεφύλαξεν ἡ Ἄρτα εἰς τὸν Βασίλειά Γεώργιον Α΄. καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν τὴν 16ην Σεπτεμβρίου 1881.

Δὲν δύναμαι νὰ ὅμως νὰ καταστρέψω τὸν λόγον μου, πρὶν ἢ ἐπανορθώσω μίαν ἀνακριβείαν, ἣτις διέφυγε τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων μου.

Εἶπα, ὅτι ἐλημμύρισε κατὰ τὴν ἡμέραν, τῆς ὁποίας ἐφοδιάζομεν τὴν ἐπέτειον σήμερον, ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς τῶν Ἀρτινῶν, ὃ παραρρέων Ἄραχθος

Ὅχι! Μαζὺ μὲ αὐτὰ, ὑπὸ τῶν πηγῶν του μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ, ἐκυλίοντο καὶ τὰ ἄφθυνα δάκρυα τῶν εἰς τὴν ἀνείπεραν ὄχθην κατοικούντων ἀδελφῶν μας. Τὰ δάκρυα ποὺ ἐπότιζαν καὶ αὐτὰ τὶς λυγαριεὶς καὶ τὶς συμυριεὶς τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀράχθου.

Ἐκλαίει καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ Πρωτομάστορα, γιὰ πέρα ἀπὸ τὴν «ψηλὴ καμάρα» «τοῦ γιφυριοῦ τῆς Ἄρτας», ποὺ τὸ στοίχειωσε μὲ τὴν θυσίαν της, ἦταν σκοτάδι. Τὸ σκοτάδι τῆς σκλαβιάς.

Διὰ τὸν παραγμὸν ἐκείνον, ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς εἴπω δύο μόνον στραφᾶς ἀπὸ τὸ «Παράπονον τοῦ Κάμπου», ἀπὸ τὸ ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον τότε ἕνας ἄγνωστος ποιητὴς ἔκλεισε τὸν πόνον ὄλων τῶν ἀδουλώτων τὴν ψυχὴν κατοίκων τῆς πεδιάδος τῆς Ἀρτης, τῶν παραμεινάντων εἰς τὴν ἀπεχθὴ Τουρκικὴν δουλείαν.

«Ἐλα μαννούλα. Πάρεμας!» Φωνάζουν τὰ παιδιὰ σου.

Φωνοῦει ὁ κάμπος. «Δῆξε μας, μάνα, στὴν ἀγκαλιά σου!

Νάρθῳ στὴν σκέπη τοῦ σταυροῦ, στὴ γαλανὴ σημαία

καὶ νὰ φωνάξω «Ζήτω σου! ἔλευθεριά ὦραία».

Ἐλευθεριά! Πόσο γλυκὸ τὸ ὄνομά σου εἶναι.

Στὸν Κάμπο ἔλα γογγόρα. Στὸν Κάμπο ἔλα, μεῖνε.

Ἐλευθεριά: Καὶ οἱ νεκροὶ ν' ἀκούσουν τ' ὄνομά σου

πηδοῦν ἀπὸ τοὺς τάφους των στὸ μέγα πρόσταγμα σου».

Ἦλθεν ὅμως καὶ δι' αὐτοὺς μετὰ 31 ἔτη ἡ εὐλογημένη ἡμέρα.

Ἦλθεν ὕστερα ἡ γλυκεῖα αὕτη ὥρα καὶ διὰ τὰ θρυλικά Γιάννενα.

Ἀλλὰ πότε θὰ παύσωμεν ν' ἀκοῦμε τοὺς βόγγους καὶ τοὺς κοπετοὺς τῶν ἄλλων

Ἡπειρωτῶν ἀδελφῶν μας, πού μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίνου;
 Ἔως πότε τέλος πάντων θὰ μᾶς σπαράσσουν οἱ στεναγμοὶ τῆς Κύπρου;
 Πότε θὰ ἐφορτάσωμεν καὶ δι' αὐτοὺς μιὰν ἄλλην ἡμέραν, σὰν ἐκείνην πού πα-
 νηγυρίζομεν σήμερα;

Ἑλληνες ἀκροαταὶ μου.

Σήμερα εἶναι ἡμέρα χαρᾶς.

Ἄς πνίξωμεν πρὸς στιγμὴν τὸν πόνον μας.

Ἄς κλείσωμεν αὐτὸν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας.

Σήμερα εἶναι ἡμέρα χαρᾶς.

Καὶ σεῖς Ἑλληνόπουλα καὶ Ἑλληνοπούλες. Καὶ σεῖς Ἀρτινόπουλα καὶ Ἀρτι-
 νοπούλες, σεῖς ἐλπιδοφόρα ἔθνικὰ περιστέρια, πού ἀπάνω σὲ σᾶς αὔριο θ' ἀκουμπᾶ
 ἡ Ἑλλάδα, κλείστε τὴν στὰ στήθια σας γιὰ νὰ νιώσητε βυθύτερα τὸ μεγαλεῖο τῆς
 σημερινῆς ἐφορτῆς, τὸ μεγάλο χρέος πού σᾶς βαρύνει, ἵνα παραδώσητε τὴν πατρίδα
 «μείζονα» εἰς τοὺς μεταγενεστέρους σας.

Χρυσῇ Νεολαία!

Ἄς μὴ σὲ ἀπολείπει ποτὲ τὸ θάρρος.

«Τόλμα. Πρέπει νὰ τολμᾶς.

Ἄγια σωτήρα ἢ τόλμη». Λέγει ὁ Παλαμᾶς.

Ἔοβυσεν ὁ Δάντης ἀπὸ τὴν θύραν τῆς Κολάσεως τὴν λέξιν «Ἑλπίς.» Ἄλλ' ὁ
 Θεὸς τὴν ἔγραψε μὲ ἄσβυστα γράμματα εἰς τὸ μέτωπον τῶν Ἑλλήνων ὄλων.

Πανηγυρισταὶ.

Σήμερα εἶναι ἡμέρα χαρᾶς.

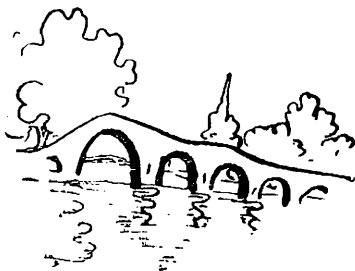
Σήμερον ἢ Ἄρτα ἀνέστη Σήμερον ἢ Ἄρτα ἀνέζησε. Σήμερον ἢ Ἄρτα ἐλευ-
 θερώθη.

Ἄς ὑψώσωμεν τὰς ψυχὰς μας εἰς τὸν Πανάγαθον Θεόν.

Ἄς ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς Αὐτὸν καὶ πρὸς ὄλους τοὺς ἀ-
 περγασθέντας τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἄρτης καὶ ἅς ἀναφωνήσωμεν πάντες μὲ μιὰ
 οὐρανόζωση φωνή:

« Ζήτω τὸ Ἔθνος

Ζήτω ἢ Ἄρτα ».

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ Δ.Μ. Ἀκαδημία: Ἀθηνῶν.

Η ΑΡΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ 1696 - 1787*

Ἀγία Μαύρα 18 Φεβρουαρίου 1732: Ὁ Ἐκτακτος Προβλεπτής Μπαρμπαοῖγος Μπόλμπι ὑποβάλλει εἰς τὸν Δόγην τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν τοῦ Βοεβόδα τῆς Ἄρτης Μεχμέτ Ἀγᾶ, ἡ ὁποία εἶναι ἀχρονολόγητος:

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ: « Ἀπὸ ἡμᾶς τὸν Μεεμέτ Ἀγᾶν Βοεβόδαν τῆς Ἄρτης εἰς τὸν ἐξοχώτατον φίλον Μπαρμπαοῖγον Μπόλμπι, ἕκτακτον προβλεπτὴν Ἀγίας Μαύρας καὶ προβλεπτὴν Προβέξης καὶ Βονίτσης.

Φιλικὸν χαιρετισμὸν

Ἔλαβα τὴν πολυτιμοτάτην ἐπιστολὴν τῆς 2 Ἰανουαρίου καὶ ἐχάρην τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἀρίστην ὑγείαν σας καὶ πάντοτε ὁ Θεὸς νὰ τὴν προφυλάτῃ καὶ νὰ χορηγῇ εἰς Ὑμᾶς κάθε ἐπιτυχίαν καὶ τιμὴν. Ἔμαθα ὅτι ἦλθαν οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν ἰχθυοτροφείων Βουλγαριᾶς καὶ Σκαλί, οἱ ὁποῖοι ἔχον κατὰ νοῦν νὰ παραβοῦν καὶ τὴν λογικὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἀναγινώσκοντας τὴν ἐπιστολὴν Σας, ἔμαθα ὅτι συνεβίβισθησαν μὲ τοὺς συναγωνιστάς τῶν. Πολὺ ἀνεκουφίσθη μὲ αὐτὴν τὴν εἴδησιν, διότι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα ἡ Υ.Ε. ἠθέλησε νὰ μοὶ ἀποδείξῃ τὴν ἀπερίγραπτον σύνεσίν της καὶ ἠμπορεῖτε νὰ εἰσθε βέβαιος ὅτι τόσον πολὺ μὲ ἱκανοποιήσατε εἰς αὐτὴν τὴν ἔκκλησίᾳ μου, καὶ μόνον ὁ καιρὸς μὲ ἐμποδίζει νὰ ἀνταποδώσω τὴν ἐπαινετὴν πολιτείαν Σας.

Δὲν θὰ λείψω, ὅμως, μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ κάμνω τοὺς δέοντα ἐπαίνους εἰς τοὺς Ἀνωτέρους μου.

Ἔως ὅτου θὰ εἶμαι ἐδῶ διατάξατέ μου καὶ Ὑμεῖς ὅ,τι θέλετε μὲ τὴν ἀγάπην ἐκείνην ποὺ πάντοτε ὑπῆρξε μεταξύ μας.

Σᾶς εὐδομαί κάθε ποθητὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ...»

Υ.Γ. Διὰ τὸν Παπαγοηγόρην ὅταν θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Κέρκυραν Σᾶς παρακολῶ νὰ τὸν δικαιώσητε.

20 Ἰουνίου 1732. Ὁ Ἐκτακτος προβλεπτής πρὸς τὸν Δόγην:

«...ἀπέστειλα γθὲς ἓνα τροχαντήρι εἰς τὴν Ἄρταν μὲ ἄτομα τῆς ἐμπιστοσύνης μου, συστημένα εἰς τὸν Προξένον τῆς Γαλλίας κύριον Ντομπροκά, ἵνα κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν Καδὴν ἓνα Χοτζέτι, σύμφωνον μὲ τὰ ἑσα ἔγραψα τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν Τζανοὺν Χότζα, ἀλλ' ὁ Καδὴς δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκδώσῃ τὸ ζητηθὲν Χοτζέτι, φοβούμενος τὸν Τζανοὺν Χότζα, ὅπως μοῦ τὸ ξηγεῖ καθαρὰ ὁ ὄρθεις πρόξενος, ὁ ὁποῖος δι' ὅ,τι ἔκαμε καὶ κάμνει ἀξίζει τὴν εὐαρέσκειαν τῶν Ὑμετέρων Ἐξοχοτήτων

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

καὶ μοῦ λέγει ὅτι ὁ Βοεβόδας ἀνεχώρησε δ'ὰ τὰ Γιάννινα ἵνα συμβουλευθῆ τὸν ἀδελφόν του Μεχμέτ Μπέην, Μουσελίμην τῆς πόλεως ἐκείνης...»

(Σημειώσεις: Εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ ληστὰς ὁ Τσιοχανδάρης τοῦ Πασᾶ τῆς Ναυπάκτου Τζανοῦν Χότζα ὁ ὁποῖος καθίστα ὑπευθύνους τῆς συλλήψεως τοὺς Βενετοὺς Διοικητάς).

Ἴδου τώρα ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γάλλου Προξένου πρὸς τὸν Μπάλμπι, ἕκτακτον προβλεπτήν:

Ἔγγρα 13 Ἰουλίου 1732:

«...» Ἐλαβον ὑπὸ καλὴν σημείωσιν τὴν ἀνησυχίαν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, ἣν μοῦ ἐπέδωκεν ὁ σημαιοφόρος Ἀλμπάλι. Ὁ Τσιοχανδάρης τοῦ Πασᾶ τῆς Ναυπάκτου, πρὸς καλλιτέραν διαφώτισίν Σας, δὲν συνελήφθη εἰς τὴν Κόπρηναν ἀλλὰ εἰς τὸ Ξηρόμερο εἰς τὴν θέσιν ὀνόματι Βλύχες.

Ὁ ὁμηθεὶς Τσιοχανδάρης εἶχε πάρει θέσιν εἰς μίαν βάρκαν τοῦ Τελώνου τοῦ σκαλώματος ἐκείνου Τούρκου. Οἱ κλέφτες τὸν συνέλαβον εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο μόλις ἀπεβιάσθη καὶ ἐπερίμενε τὰ ζῶα διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν. Ὁλη ἡ πόλις ἐδῶ γνωρίζει ὅτι αἱ δύο βάρκες, ὅπου ἦσαν οἱ κλέφτες, ἦσαν Πρεβεζάνες.

Ὑμεῖς ζητεῖτε ἓνα Χοτζέτι τοῦ Καδῆ ἵνα ἀποδείξητε ὅτι οἱ κλέφτες ἦσαν σὴν βάρκαν τοῦ Τούρκου Τελώνου Μανέτα.

Πρῶτα ἔχω νὰ εἶπω ὅτι ὁ Μανέτας δὲν εἶναι Τούρκος.

Ἔστειλα ὅμως τὸν Δραγουμάνον μου εἰς τὸν Καδῆν ἵνα φροντίσῃ νὰ ἐπιτρίχῃ τὸ Χοτζέτι πὸν ζητεῖτε, ἀλλ' ὁ Καδῆς ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐκδώσῃ τέτοιο Χοτζέτι διότι τοῦτο εἶναι τελειωτικὴ ἀπόφασις, ἀλλ' εἶναι διατεθειμένος νὰ ἐπιθέσῃ ἓνα «ἰλλάμ», εἶδος μαρτυρικοῦ δηλαδὴ ἢ πιστοποιητικοῦ, ὅπου θὰ βεβαιώσῃ ὅτι ὁ Τσιουχανδάρης συνελήφθη εἰς Τουρκικὸ μέρος καὶ θὰ ἀναφέρῃ λεπτομερῶς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν καὶ θὰ βεβαιώσῃ ἐπὶ πλέον ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συνορευόντων Βενετικῶν τόπων κρατοῦν καθαρὰ τὰ σύνορά τῶν ἀπὸ ληστίας.

Δὲν θὰ παραλείψω νὰ ἐπιτύχω, ἂν ὁ Καδῆς θελήσῃ νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ πιστοποιητικὸν ὅτι οἱ λησταὶ ἦσαν μέσα σὲ βάρκες Τουρκικές.

Διὰ τὸ ἐν λόγῳ πιστοποιητικὸν ἐζήτησε 30 Τζεκίνια καὶ μὲ τρόπον ὁ Δραγουμάνος τὰ κατέβασε εἰς τὰ 15 Ἀναμένω τὴν ἀπάντησιν τῆς Ὑ.Ε. καὶ τὰς διαταγὰς τῆς εἰς τὴν παροῦσαν, τὴν ὁποῖαν στέλλω μὲ εἰδικὸν Ταχυδρομὸν... Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μπεϊλέρμπη τῆς Ροῦμελῆς περιμένεται στὰ Γιάννινα καὶ ὕστερον θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἄρταν μὲ 1000 ἄνδρας διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ληστῶν... Εἰς τὴν Ναυπάκτον λέγεται ὅτι ὁ Τζανοῦν Χότζας ἐκδικούμενος τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Τσιοχανδάρη του, συνέλαβῃ καὶ ἐφυλάκισε τὸν ἐκεῖ ἐνετὸν πρόξενον...».

Ἄλλο γράμμα τοῦ Γάλλου Προξένου ὑπὸ ἡμερομ. 18 Ἰουλίου 1732.

«... Ὁ Καδῆς ἐξετέλεσε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος καὶ ἐξέδωκε τὸ μαρτυρικὸν σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας ποὺ μοῦ ἔφερον ὁ Γραμματεὺς Λευκόκυλος. Τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Καδῆ τὰς διεξήγαγεν ὁ Δραγουμάνος μου.

Πωλεῖται ἀκριβῶς ἡ δικαιοσύνη ἔδω εἰς αὐτοὺς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ διὰ τὰ γλυτῶνι κανεῖς βάρη καὶ ἐνοχλήσεις, εἶναι ἀνάγκη νὰ περνᾷ ἀπὸ αὐτὸν τὸν δρόμον.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἴδω τώρα τὴν Ὑ.Ε. ἥσυχον ἀπὸ τὰς τόσας ἐνοχλήσεις. . (ἀκολουθεῖ ἡ μετάφρασις τοῦ «Ἰλλάμ» τοῦ Καδῆ, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἐκ τῆς Τουρκικῆς γλώσσης ὁ Δραγουμάνος τοῦ Γάλλου Προξένου ἐν Ἄρτῃ).

Εἰς τὴν μεγίστην Αὐτοκρατορίαν.

«Ἐγὼ ὁ ταπεινότατος βεβαιῶνω ἐκεῖνο ποὺ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἄρτας μοῦ ἐφανέρωσαν, παρουσιαζόμενοι ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου μουλέγοντες καὶ ὅ,τι ἐγνώριζον: ὅτι ὁ Τσιοχανδάσης τοῦ Βεζύρη Πασᾶ τῆς Ναυπάκτου, ἐρχόμενος πρὸς τὰ ἔδω διὰ κάποιες ὑποθέσεις του, ἐνῶ ἐπέστρεφεν, ἐπεβιβάσθη μιᾶς βάρκας τοῦ Τελώνου τοῦ Σηρομέρου, ποὺ ὑπάγεται εἰς τὸν Καδῆν τῆς Βονίτσης εἰς Βλίκες, φθάσας δὲ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔστειλε σὲ ἓνα χωριὸ πλησίον νὰ ζητήσῃ ζῶα, τρεῖς ἀνθρώπους του ποὺ εἶχε, μένων ὁ ἴδιος μόνος.

Τότε ὁ ληστὴς Κατσούλης μὲ τὴν συνοδείαν του, ποὺ εἶχεν ἀρπάσσει ἀπὸ τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ Λούρου τὶς βάρκας τῶν ὑπηκόων μας, ἐπῆγε μὲ αὐτὲς νὰ καταδιώξῃ μίαν βάρκαν ἐνὸς Ἑνετοῦ ὑπηκόου, τὴν ὁποίαν καὶ συνέλαβεν διὰ τῆς βίας τῶν ὀπλων. Δύο ναυτικοὶ ἀπὸ τὴν Ἰθάκην ἐφρονεῖθησαν, τέσσαρες ἄλλοι ἀπεγυμνώθησαν ἀπὸ ὅ,τι εἶχον καὶ ἕστερα ὁ ἴδιος Κατσούλης συνέλαβε τὸν ἄνθρωπον τοῦ Βεζύρη καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ δάσος τοῦ Λούρου, ὅπου καὶ κρατεῖται τώρα ὑπὸ τῶν κακοποιῶν μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἐξαγορᾶς.

Βεβαιῶνω ἐπίσης ὅτι ὁ Ἑκτακτος Προβλεπτής τῆς Ἁγίας Μαίρας φυλάττει ἐπιμελῶς καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὰ σύνορα τῆς Βονίτσης καὶ Πρεβέζης καὶ μεγίστην καταβάλλει προσοχὴν ὥστε νὰ μὴ εἰσέρχωνται ἐκεῖθεν οἱ κακοποιοί, ἐνῶ εἰς τὰ μέρη μας ἐξακολουθεῖν τὴν δρασίαν των, τὴν ἐνοχλητικὴν.

Τὸ βεβαιοῦμεν ἀθῶα καὶ αἱ περαιτέρω διαταγαὶ θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα.

Ἐδόθη τὸ 1144 κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Σελήνης τοῦ Ξιλιτζέ. Ὁ μεταφραστὴς Σπυρίδων Παπαδόπουλος Δραγομάνος τοῦ ἐν Ἄρτῃ Προξένου τῆς Γαλλίας.

Τῆ 16 Ἰουνίου 1732.

Ἀκολουθεῖ περαιτέρω ἐπιστολὴ τοῦ Ἑκτάκτου Προβλεπτοῦ πρὸς τὸν Βεζύρη Πασᾶν Ναυπάκτου τῆς 12 Ἰουνίου 1732 ἐν ἣ ἀναφέρεται ὅτι τὴν αἰχμαλωσίαν διέπραξεν ὁ Κατσούλης καὶ ὅτι τώρα τὸν κρατοῦν εἰς τὸ δάσος Κόκκινο πλησίον τοῦ Λούρου, ὅτι πρέπει ὁ ἀρματωλὸς τοῦ Λούρου Γεώργιος Ἀνασιώτης ποὺ εἶναι καὶ ἀρματωλὸς τῆς Ἄρτας νὰ φρουρῇ καλὰ τὰ ἰχθυοτροφεῖα ἵνα μὴ τὰ καταστρέψουν οἱ λησταί, ὅτι τὰ σύνορα τὰ φυλάττει καλὰ καὶ τέλος ὅτι ὁ Τσιοχανδάσης καλὰ ἔκαμε ποὺ δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς διοικητὰς Ἑνετοὺς ἐν πολεμικὸν πλοίαριον ὡς φρουράν, θὰ τῷ ἐδίδοτο ἀμέσως. Καὶ τέλος ὑποδεικνύει ἵνα ὁ Μπουλούκματσης ἀντὶ νὰ κάθηται στὸ Μοναστηράκι καὶ στὴν πλαγιά, νὰ πηγαίη εἰς τὸ δάσος Κόκκινο

πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ κρατουμένου Γαιοχανδάρη...».

Δέση ἀρ. 867.

5 Ἰουλίου 1733. Ὁ Ἐκτακτος Προβλεπτής Μπάλμπι εἰς τὸν Δόγην: «...Ἐμοὶ ἔκαμε τὴν τιμὴν ἡ Α.Ε. ὁ Ἐκτακτος ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρόεδρος τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ τὸ περιεχόμενον μιᾶς ἀναφορᾶς ποῦ ὑπέβαλον εἰς τὸ Δεβάνι τοῦ Αὐτοκράτορος οἱ πληθυσμοὶ τῆς περιφερείας Ἄρτης καὶ Κάρλελι, (43) ἐπὶ μιᾶς κυκλοφορησάσης φήμης ὅτι τὰ σύνορα τῆς Βόνιτσας καὶ Πρέβεζας θὰ ἐπεξετείνοντο ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος. Ἡ φήμη αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν ἀναφορὰν διαμαρτυρίας.

Ἡ διάδοσις ἦτο ψευδῆς καὶ ἄγνωστος εἶναι ὁ κυκλοφορήσας τὴν φήμην ταύτην, ἐν τῷ μεταξύ, κατόπιν διαταγῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως ἔφθασεν εἰς τὴν Ἄρταν ἕνας Βεζύρ Ἀγαῖς—ὡς μὲ πληροφοροεῖ ὁ ἐκεῖ Γάλλος Πρόξενος—ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα δύο φερμάνια διαφεύδοντα τὴν κυκλοφορήσασαν ἠνυπόστατον φήμην καὶ ἔχει ἐντολὴν νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς διαδόσαντας τὰ ἀβάσιμα αὐτὰ πράγματα... Στὰ Γιάννινα αὐξάνονται αἱ ὑποψίαι περὶ τῆς νόσου πανώλους, ὡς μὲ πληροφοροεῖ ὁ κύριος Μπέρα, ὅστις ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ὑπηρετῇ ἐν Ἄρτῃ τὴν Ὑμετ. Γαληνότητα, ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Ὑποπροξένου...»

Ἴδου τὸ γράμμα τοῦ Μπέρα πρὸς τὸν Ἐκτακτον Προβλεπτήν.

Ἄρτα 4 Ἰουνίου 1733. «...μὲ εἰδικὸν ἀπεσταλμένον διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Πρέβεζαν ἀνέφερα εἰς τὴν Ὑ.Ε. ὅτι ἡ ἐπιδημία ἐξαπλώνεται σιὰ Γιάννινα, ὅπου σημειώνονται καὶ μερικοὶ θάνατοι. Ὅποιος ἔχει τὰ μέσα ἀφίνει τὴν πόλιν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ὑπαιθρον, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑγείας του. Θὰ ὑπακούσω τυφλῶς εἰς τὰς δὴτὰς ὀδηγίας τῆς Ὑ.Ε. ὡς πρὸς τὴν ἀξίωσιν τοῦ Βοεβόδα. Θὰ ἀντισταθῶ εἰλικρινῶς ἂν τυχὸν ἤθελε παραβιάσει τὴν ὑπόσχεσιν. Δι' ὅ,τι περαιτέρω συμβῆ θὰ δώσω εἰδήσιν εἰς τὴν Ὑ.Ε. καὶ μένων μετὰ βαθέος σεβασμοῦ τῆς φιλῶ ταπεινῶς τὸ ἔνδυμα...».

Ἴδου τῶρα καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκτάκτου Πρέσβεως Ἀντζελο Ἐμο, περὶ οὗ κάμνει λόγον ἐν ἀρχῇ τοῦ ἄνω ἔγγράφου τοῦ πρὸς τὸν Δόγην ὁ Ἐκτακτος Προβλεπτής.

Κων)πόλι 2 Ἰουνίου 1733.

«... Ἐπίκαιρον μοὶ ἔφθασεν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τὸ ἔγγραφο τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος τῆς 14ης Μαΐου, εἰς τὸ ὁποῖον μοὶ γράφει ὅτι ἔληξε πλέον τὸ ζήτημα τῶν οἰκογενειῶν τῶν Ὀθωμανῶν ὑπηκόων ποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὰς κτήσεις μας καὶ ὅτι ὅλοι οἱ κακοποιοὶ ἀπηλάθησαν καὶ οὕτως ἔμειναν ἱκανοποιημένοι οἱ γειτονικοὶ Διοικηταὶ Ὀθωμανοί. Ἡ εἰδήσις αὕτη συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἡσυχάσουν κάπως οἱ ἐδῶ προϊστάμενοι, οἱ ὁποῖοι ἐθορυβήθησαν ἀπὸ μίαν ταραχώδη ἀναφορὰν

43) Ὀνομάζουν τὴν περιοχὴν τοῦ Βρχωρίου.

ποὺ ὑπέβαλον εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Διβάνι οἱ πληθυσμοὶ τῆς Ἄρτας καὶ Κάρλε-
 λι καθὼς καὶ ἄλλων μερῶν. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη προεκλήθη ἀπὸ μίαν διάδοσιν, εὐ-
 ρέως κυκλοφορήσαν ἐτι δῆθεν ἠγέρθη παρ' ἡμῶν ἡ ἀξίωσις νὰ ἐπεκταθοῦν πρὸς
 ὄφελός μας καὶ εἰς βάθος ἀρκετῶν ὥρῶν δρόμου, τὰ σύνορά μας τῆς Βόνιτσας καὶ
 Πρέβεζας. Καίτοι ἡ διατυπωθεῖσα διαμαρτυρία εἶναι ἀβάσιμος, ἐν τούτοις ὁμως
 ἡ ἀπροσδόκητος διέγερσις τόσου λαοῦ, ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Κυβέρνη-
 σιν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον γράφω σήμερον καὶ εἰς τὸν Γενικὸν κατὰ θάλασσαν Προ-
 βλεπτὴν καὶ τῷ συνισῶ ἵνα, ἂν τὸ κρίνη σκόπιμον καὶ ἀναγκαῖον, μετακινήῃ ὁ Ὑ-
 διος πρὸς τὰ σύνορα καὶ ἐξετάσῃ τὴν προέλευσιν τῆς ψευδοῦς αὐτῆς διαδόσεως
 καὶ ἐξακριβώσῃ ἂν εἶναι τυχὸν ἀναμειγμένους εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὑπήκοός τις
 Βενετός. Δὲν θὰ εἶναι ἀνωφελεῖς καὶ αἰ φρονιδίδες τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος καὶ τὴν
 παρακαλῶ νὰ μοι ἀνακοινώσῃ πᾶσαν περαιτέρω πληροφορίαν ποὺ ἠθέλεν μάθη ἐπὶ
 τοῦ ὧς ἄνω ἐκτεθέντος ζητήματος.....»

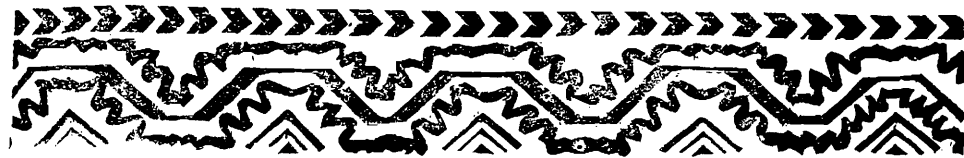
(Συνεχίζεται).

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ

(Ἄ πο σ πα σ μα)

Αὐτοῦ ποὺ πᾶς, μαῦρο πουλί, μαῦρο μου χελιδόν ,
 νὰ χαιρετᾶς τὴν κλεφτουριά κι αὐτὸν τὸν Κατσαντώνη.
 Πέ του νὰ κάνῃ φρόνιμα κι ὄλο ταπεινωμένα,
 δὲν εἶν' ὁ περσινὸς καιρὸς νὰ κάνῃ ὀπως θέλει,
 φέτος τὸ πῆρε γκέντσιανας, τὸ πῆρε ὁ Βελῆ Γκέκα ,
 ζητᾶει κεφάλια κλέφτικα, κεφάλια ξακουσμένα.
 Κι' ὁ Κατσαντώνης τόμαθε καὶ τὸ σπαθὶ του ζώνει
 καὶ πέρνει δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια,
 χαμπέρι στέλνει στὴν Τουρκιά, σ' αὐτὸν τὸ Βελῆ Γκέκα:
 «Ὅπου νὰ τάβρη τὰ παιδιά, ἄς τάβρη κι' ἄς τὰ πάρη».
 Κι' ὁ Βελῆ Γκέκας ἔτρωγε σ' ἐνοῦ παπᾶ τὸ σπίτι.
 Τρία κοράσια τὸν κερνοῦν κι' οἱ τρεῖς ξανθομαλλοῦσες,
 ἡ μία κερνάει μὲ τὸ γυαλί, ἡ ἄλλη μὲ τὸ κρουστάλλι,
 ἡ τρίτη νὴ καλύτερη μὲ τάσημένο τάσι.
 Κι' ἐκεῖ ποὺ ἰρώγαν κι' ἔπιναν κι' ἐκεῖ ποὺ λακρινιτίζαν,
 μαῦρα μαντάτα τοῦρθνε ἀπὸ τὸν Κατσαντώνη:
 «Ἡ βγῆς Βελῆ μου, στ' Ἄγραφ, νὰ βγῆ; ν' ἀνταμωθοῦμε».

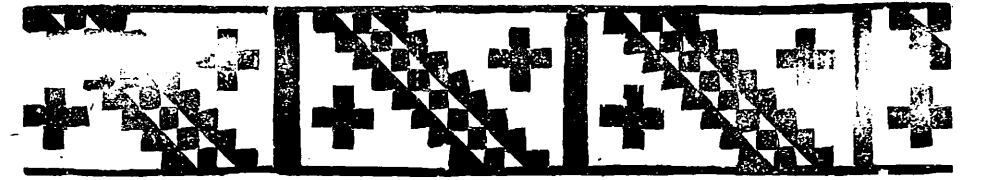

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΚΟΚΚΙΝΟΥ

ΠΡΟΣ ΕΜΑΥΤΟΝ

Ἦχρὲς ἀναμνήσεις πορείας
ἔπλεξαν τὴν ἐφηθικὴ μας κόμη
κίτρινα ἐμβατήρια, στὴν ἔρημο.
Σχήματα, σιωπηλὲ φίλε,
ἀπὸ χειρονομίες κάποιου Φθινόπωρου
ἀπομείναμε. Νεκροὶ γίγαντες
στὰ πεδία ποὺ σήνουν οἱ ὀρίζοντες.
Καὶ δὲν θ' ἀνταμώσουμε ἀδικαίωτοι
οὔτε καὶ στὸν κοινὸ θάνατο...
Πῶς νὰ ζήσουμε στὴν ἤττα,
ὅταν οἱ θάλασσες ἔχουν τὰ βήματά μας;
Τὶ μᾶς ἀπόμεινε, μακρυνὲ φίλε!
Ἄπειραχτα ὄνειρα στοὺς ἀνθρώπους
θὰ πᾶμε τὴν πίκρα μας, αὔριο.
Γιατὶ δὲν ὑπάρχουν ἥρωες στὸ μέλλον
κι' ἡ οὐσία ντύθηκε τὶς σάρκες μας.
Στὴν ἀποστρατεία μας, κοιμήθηκαν οἱ θύελλες,
Κι' ἡ γῆ προσεύχεται ὀλομόναχη.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗ

“ ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ ”

(Ἀπόσπασμα)

Ἀπὸ τὸ Κούγκι ἀπ' ἰνω εἶδαν τὴ μάζωξη τῆς πλατέας. Ἄκουσαν τὰ οὐρλια· χτὰ καὶ τὸ ξεφωνητὸ ποὺ σηκώθηκε σὰν τέλειωσε τὰ λόγια του ὁ πασάς. Κι' ἀπὸ τοὺς ἀρβανίτες ὁποῦ εἶχαν γειτίνους ἀπὸ κάτω καὶ κουβέντιαζαν μαζί τους πεντέξη μέρες τώρα σὰ φίλοι, ἔμαθαν ποῦ ὁ Ἀλήπασας ὁ ἴδιος ἦρθε στὸ Σοῦλι κι' ὄρισε γι αὐριο γι υρούσι κι' ἔταξε τὰ κορίτσια καὶ τὶς γυναῖκες τους νὰ τὶς πάρουν οἱ τοῦο κοι μορόζες. Ἐμαθαν κι' ἔσφιξαν τὰ δόντια τους κι' ἄρχισε κίνηση πολλή καὶ πηγαινέλα μεγάλο σ' ὄλο τὸ κάστρο.

— Δόλιος ἦταν ἀπὸ γεννησιμοῦ του, μίλησε ὁ Φῶτο Τζαβέλλας, καὶ μὲ τὴ μπαμπεσιά του τράνεψε. Σὰ δὲ προκάναμε νὰ τὸν γελάσουμε μεις, δὲν πειράζει. Ὁ Θεὸς καὶ τὸ δίκιο εἶναι μαζί μας. Αὐριο ξημέρωμα θὰ τοῦ δείξουμε στερνὴ φορὰ τὶ πάει νὰ πεῖ Σουλιώτες...

Παίρνει παράμερα τοὺς καπετανέους καὶ δίνει ὀρμήνιες, μπαίνει ὕστερα στὸ μοναστήρι καὶ κλείνεται στὸ κελλὶ μὲ τὸν καλόγερο πολλὴ ὥρα.

Τὰ προσωπα ὅλα ἔχουν τώρα ξεσυννεφιάσει. Ἐχισαν καὶ πείνα καὶ ἀνημποριά καὶ τὸ κορμί τους στεριώθηκε κι' ἡ φωνὴ τους δυνάμωσε κι' ἡ ματιὰ τους ξανάλαμψε, σὰ νὰ μὴν ἦταν ἡ σύβαση ὁποῦ καρτεροῦσαν, παρὰ ὁ πόλεμος. Καὶ μαζί ξεσυννεφίασε ὁ οὐρανὸς κι' ὁ τόπος γιόμισε φῶς κόκκινο, ποῦ' στελνε ὁ ἥλιος ἀπὸ τὸ γέρομα του. Ἄκοῦς νὰ τάζει ὁ πασάς τὶς γυναῖκες τους, σὰ νὰ τὶς ὄριζε αὐτός... Κάλλιο εἶχαν νὰ πεθάνουν μὲ τὸ ντουφέκι, παρὰ ποῦ ἔδιναν μέσσα στὰ ψέμματά του, τοῦ ἀντίχριστου. Κι' οἱ γυναῖκες, χίλιες φορές νὰ σκοτωθοῦν, παρὰ νὰ γκίξει ἀπ' ἰνω τους ἀλιστος. Καὶ τόσο ξιλάρωσαν, ποῦ τὸ μῦτρο τους ξεσυννεφίασε καὶ χάρηκαν μέσα τους κι' ὄλο τὸ πηγαινέλα ἔμοιαζε τώρα σὰ νὰ ἔχαν αὐριο πανηγύρι. Ἀπ' ὄ, τι σκουτιὰ τοὺς βρέθηκαν διαλέξαν καὶ φόρεσαν τὰ καλύτερα. Κι' ὄσο νερό εἶχαν τὸ χάλισαν νὰ πλυθοῦνε. Καὶ τρώχιζαν τὰ σπαθιά τους, καθάριζαν τὰ ντουφέκια τους, ἡ γλῶσσα τους εἶχε λυθεῖ καὶ τραγουδοῦσαν

... κάλλιο νὰ ἰδῶ τὸ γαῖμα μου

στὴ γῆς νὰ κοκκινίσει

παρὰ τ' ἄσπρα μου μάγουλα

τοῦοχος νὰ τὰ φιλήσει...

Ἐάφνου βρογτολαλαίει ἡ καμπάνα κι' ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ μέσσα βγαίνει ὁ ἄη—κα

λόγερος' γ' ὅριον του οἱ γερόντοι κι' ὁ Κουσονίκας κι' ὁ Φῆτο Τζαβέλλας καὶ τ' ἄλλα τὰ π' ἄλλῃ ἴσως. Καὶ περταιοῦν ὄλοι σιγὰ—σιγὰ καὶ στέκονται στὸ πεζούλι, κάτω ἀπὸ τὸ μπαϊράκι τὸ σουλιώτικο. Τέτοια ὥρα ἦταν κάθε βραδί πού τὸ κατέβαζαν. Σηκώνει ὁ ἄη—καλόγερος τὰ μάτια καὶ τὸ κυττάει ἀπάνω πού 'χει κι' αὐτὸ κοκκινίσει, ὅμως χέρι νὰ πιάσει τὴν τριχιά νὰ τὸ κατεβάσει οὔτε ἀπλώνει. Παρὰ τὸ κυττάει ὥρα πολλή σὰ νὰ διαβάξει τὰ μεγάλα του γράμματα πού 'ναι κρυμμένα στὶς δίπλες κι' ἀπὸ μέσα του εἶναι σὰ νὰ προσεύχεται. Κι' ὄλος ὁ λαὸς κι' οἱ ἄρματομένοι σηκώνουν κι' αὐτοὶ τὰ τὰ μάτια τους καὶ κυττᾶνε ἀμίλητοι κι' εἶναι σὰ νὰ προσεύχονται. Ὑστερα, μέσα στὴν ἡσυχία, ἀκοίγεται ἡ φωνὴ ἡ τρεμουλιαστὴ τοῦ ἄη—Καλόγερου πού ὄλο πάει δυναμώνοντας.

—'Απόψε ἀδέρφια τὸ μπαϊράκι θὰ ξενυχτίσει μαζί μας. Δὲ θὰ τὸ κατεβάσουμε παρὰ τὴ νύχτα ὁπὸ τὸ Σούλι μας θὰν 'ναι πάλι ἐλεύθερο. Ἡ ἄν ἐμεῖς πεθάνου με ὄλοι μας, θὰ πεθάνει μαζί μας κι' αὐτό. Γιατὶ τοῦτο εἶναι τὸ πρόσταγμα πού μᾶς δίνει καὶ πού τὸ κράτησαν οἱ πιτεράδες μας ἀπὸ καταβολῆς Σουλιοῦ. Ἐλευθερία ἢ θάνατος. Πού θὰ πεῖ καλύτερα θάνατος παρὰ σκλαβιά....

—Θάνατος, θάνατος....

Ἐσπᾶνε δυὸ τρεῖς. Κι' ὁ λαὸς πού καρτερεῖ ν' ἀρπαχτεῖ ἀπὸ κάπου, ν' ἀδειάσει τὴν ἀπόφαση ὁπὸ κοχλάζει ἐντὸς του, παίρνει τὰ λόγια καὶ τὰ λφει καὶ τὰ ξαναλφει κι' ἡ κραυγὴ του βροντολαλεῖ ὡς ἀπάνω πελώρια καὶ σηκώνεται σὰν κουρνιαχτὸς καὶ κατακάθεται ὕστερα μὲ σβησμένο ἀπόηχο σ' ὅλα τὰ λαγκάδια τριγύρω. Ἀκοῦνε στὸ Σούλι κι' οἱ τοῦρκοι, γυρνᾶν τὰ κεφάλια τους πρὸς τὸ κάστρο ἀπάνω κι' ἀναρωτιοῦνται τί νὰ παθῶν οἱ Σουλιῶτες καὶ φωνάζουν σὰ νά'χουν χαρά....

—Ἴδου ἡ τελευταία κρίση ἔφτασε, ἀδέρφια. Κι' ἐμεῖς εἴμαστε στὴν πύλη τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀθανασίας. Ὁ πασὰς τάξει παράδες καὶ γρόσα σ' ὅποιον ἄπιστο μᾶς σκοτώσει. Ἐμεῖς παράδες δὲν ἔχομε. Ὅ,τι ἀκριβὸ μᾶς ἔμεινε εἶναι τὰ βόλια μας. Τάζουμε καὶ μεῖς δέκα βόλια γιὰ κάθε τοῦρκο πού θὰ σκοτώνετε. Ἐκατό, ὅποιος σκοτώσει μπέη. Κι' ὅποιος σκοτώσει τὸν ἴδιο τὸν Ἀλήπασα, αὐτὸς θὰ 'χει τὴν εὐλογία τῆς χριστιανοσύνης δλάκερης στὸν αἰῶνα.. .

—Θάνατος, θάνατος....

Ἐσπᾶνε πόλι ἡ σύναξη μ' ἓνα στόμα. Τοὺς μεθᾶνε τὰ ἴδια τὰ λόγια τους καὶ τὰ ξαναλένε πολλές φορὲς καὶ πεθυμοῦν στ' ἀλήθεια ἓνα θάνατο σκοτεινὸ καὶ πελώριο καὶ δοξασμένο

—'Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ πῶ, ἀδέρφια. Παρὰ νὰ εἶστε καθαροὶ καὶ λαμπροφροεμένοι γιὰ τὴν τελευταία κρίση. Ν' ἀκοῦτε ὅσα λέν οἱ καπετανέοι σας κι' οἱ γυναῖκες νὰ πράξετε καιπαῶς σὰς πούνε οἱ καπετάνισσες. Ὅτι ὁ θάνατος ἐστὶ ἡ ἀνάστασις. Κι' ἡ βουλή τοῦ θεοῦ δὲ λαθεύει. Τρακόσα χρόνια τώρα τὸ Σούλι εἶναι λεύτερο κι' ἄς στενάξει στὸν τοῦρκο τὸ γένος. Ἐμεῖς στεναγμὸ δὲ βγάλαμε. Χαράτσι δὲν πλερώσαμε. Πασὰ δὲν προσκνησίσαμε. Κι' ὅπου βροῦμε τοῦρκο, αὐτὸς μᾶς τρέμει. Κι' ὅπου ἦρθε τοῦρκος κατὰ δῶ, δὲ μᾶς ζάτωσε. Κι' ἄν μᾶς ζήμωσε ὅμως δὲ μᾶς χάλασε. Γιατὶ εἴμαστε καὶ μεῖς κομμάτι βράχος ἀπὸ τὰ βράχια μας καὶ δὲ χαλιόμαστε.....

—Θάνατος...θάνατος... γιόμισε πάλι ὁ τόπος κραυγὴ μὲς στὸ βράδιασμα. Κι' ἐνωϊθῶν τῶρα μέσα τους τοῦτος ὁ θάνατος ποὺ καλοῦσαν νὰ πέφτει νέφος βροῦ, νὰ πλακῶνει τοὺς ἀπιστους, καὶ μόνο ἐτοῦτοι νὰ ὀρθόνονται μὲς στουὺς καπνοὺς καὶ νὰ βρίσκονται πάλι ἀπείραγοι στὰ ψηλὰ βράχια τους.

Μπαίνει πάλι ὁ καλόγερος στὸ κελί του κι' οἱ ἄλλοι πηγαινόρχονται βιαστικοὶ πέρα δῶθε, σ' ὄλες τίς δουλειές. "Ὅσο στᾶρι ἔχουν τ' ἀμπάρια, ὄλο τὸ βγάζουν, νὰ πᾶνε χορτᾶτοι. Κι' ἀνάβουν τὸ φουῖρνο στὸ μοναστήρι κι' ἄλλες ζυμώνουν, ἄλλες φουρνίζουν. Μοιράζουν τοὺς ζαιρέδες, μοιράζουν τὸν τζιπχανὲ κι' ἄλλες φορτώνονται τὰ σακιά καὶ τὰ κουβαλοῦν κι' ἄλλες κατρακυλᾶν στὸ γκρεμὸ πίσω, νὰ φέρουν νερό. Ἐχουν καὶ τὸ ξαντὸ ἔτοιμο ἀπ' τὰ τῶρα, νὰ δέσουν τοὺς λαβομένους· κι' ἀνίσως καὶ στενέψουν τὰ πράματα, λαλάει το στόμα τῆς Μπότσαινας, γεμάτος εἶναι ὁ τόπος ὑπὸ γκρεμοὺς Πέστε καὶ σκοτωθεῖτε, βγάλτε μαχαίρια μαχαιρωθεῖτε, τοῦρκος νὰ μὴν ἀγκίξει ἀπάνω σας. Τὰ ἴδια λέει κι' ἡ θεῖα Γιώργαινα τοῦ Τερζῆ ποὺ στέκεται κεφαλὴ στῆ μοιρασιά τοῦ ζαιρέ, τὰ ἴδια κι' ἡ Θανάσαινα ἡ νύφη τοῦ Κουτσο-νίκα, ποὺ διαφεντεύει τὸ φουῖρνο. Νὰ μὴ τὴν πάθουμε σὰ στὸν ἄλλο πόλεμο, ποὺ ἄλλοῦ στερνὰ βάλθηκαν οἱ γυναῖκες νὰ μαζεύουν κοτρώνια· παρὰ ψάξτε ἀπ' τὰ τῶρα τὰ σέα σας, νὰ βροῦμε μαχαίρια, νὰ βροῦμε κουμπούρια, νὰ ἔχουμε ἀπάνω μας ἓνα σιδερικό...

"Ὅσα ντουφέκια βρίσκονται περσευομένα τὰ μοιράζουν κι' αὐτὰ, νά'χουν οἱ ἀρματωμένοι ἀπὸ δυὸ, ἀνίσως κι' ἀνάψει τό'να νὰ πιάσουν τ' ἄλλο. Κι' οἱ γυναῖκες ὀπό'χουν τὲς ἄντρες τους, νὰ πολεμᾶνε ἀντάμα τους στὸ ταμπούρι, ὅτι ταμπούρι τοὺς χρειάζονται· ἔτσι βρίσκει ὁ καπετὰν Φῶτος κι' ἔτσι ὀρίζει. Τὸ κάστρο εἶναι γιὰ νὰ κλειστεῖς καὶ νὰ φυλαχτεῖς· καὶ τοῦτοι, γραμμένοι γιὰ θάνατο, δὲν τὸ θέλουν τὸ κλείσιμο, παρὰ νὰ βογῶν ἀπ' τὰ τεῖχια, νὰ φκιάσουν ταμπούρια στὰ ριζὰ, νὰ ἔχουν καὶ τὴ βολή τους σὰν ἔρθει ἡ ὥρα, νὰ ξεχυθοῦν σὲ γιουρούσι.

"Ἐτσι ὀρίζει ὁ καπετὰν Φῶτος κι' ὄλοι βρίσκονται μὲ τὴ γνώμη του. Δὲ μένει τῶρα παρὰ ὄσο βαστάει ἡ νύχτα νὰ εἰτοιμαστοῦν τὰ ταμπούρια... "Ὡς πενιακόσιοι ἄντρες, ὄς τρακόσες γυναῖκες, ἄλλοι μὲ γυυροτσάρουχα κι' ἄλλοι ξυπόλυτοι, νὰ μὴν ἀκούονται, φορτώνονται τίς κοτῶνες καὶ ροβιλᾶν στὰ ριζὰ. "Ὅσο βαθαίνει ἡ νύχτα τόσο ἀυγαταίνουν ἄντρες καὶ γυναῖκες, ὀποῦ τελειώνουν ἀπ' ἄλλες δουλειές κι' ἔρχονται κι' αὐτοὶ στὰ ταμπούρια. Κι' οὔτε ἀχὸς ἀκούγεται τῶρα οὔδὲ σάλαγος· παρὰ κάτω στὸ Σούλι οἱ τοῦρκοι κοιμῶνται ἤσυχοι κι' ἐδῶ ἐπάνω ξάγρυπνοι δουλεύουν σὰν τὰ μυρμήγκια.

Κι' ὄποιος βρίσκει ἀραλίκι, ἀντὶς γιὰ ξαπόσταμα, ἀνεβαίνει καὶ μπαίνει στὴν ἐκκλησιά, ποὺ δὲν ἔπαψε ὄλο τὸ βράδι νὰ λειτουργάει καὶ κάνει τὸ σταυρό του καὶ πιάνει ἀράδα πίσω ἀπ' τοὺς ἄλλους, νὰ μεταλάβει.

"Ἦταν γνώμη ἐτούτη τῶν γυναικῶν, νὰ μὴν πᾶνε στὸν κάτω κόσμο ἀκοινώνητες· Καὶ μαζεύτηκαν ἀμποσες, ἡ Μπότσαινα κεφαλὴ, καὶ μπαίνουν στὸ κελί τ' ἄη — Καλόγερο, τότε ποὺ ἔφυγε ἀποβραδὶς ἀπ' τὴ σύναξη. Νὰ μᾶς μεταλάβεις, λέν, ἄη — καλόγερε, νὰ πᾶμε στὸν ἄλλο κόσμο σὰ χριστιανές...

Ὁ καλόγερος στέκεται δίγνωνος, μὲ τὴ ματιὰ ντροπιασμένη, κλειδομένο τὸ στόμα του. Κι' ὅταν μιλάει, μόλις ἀκούγεται.

—Ὁ θεὸς ἀδερφές μου μᾶς ἔχει συχωρεμένους. Θὰ μᾶς δεχτεῖ στοὺς κόλπους του καὶ δίχως μεταλαβιά' ὅτι πεθαίνουμε γιὰ τιμὴ καὶ ἐλευθερία... Ἄντεστε τώρα. ἄντεστε στὸ καλό...

—Τί, νὰ πᾶμε ἀκοινωνήτες; σὰν τὰ σκυλιά;

μουρμουρᾷ ξενοφανισμένες καὶ στέκονται καὶ δὲ φεύγουν. Κι' ἡ ματιὰ τοῦ κολόγερου βαραίνει ἀπὸ ντροπὴ μεγαλύτερη καὶ σκύβει τὸ κεφάλι του, μὴν τὸν βλέπουν.

—... μᾶς ἔχει συχωρεμένους... , ξαναλέει μόνο.

—Τόσα πολλὰ εἶναι τὰ κριμάτα μας ἄη—καλόγερε, νὰ μᾶς ἀρnieσαι μεταλαβιά παραμονὴ πού πεθαίνουμε;

—...τὰ κριμάτα σας συχωρεμένα... ,

τρέμει ἡ φωνὴ του στενάχωρη. Κι' ἄξαφνα δυναμώνει πάλι,

—...πολύς ὁ κόσμος... καὶ κρασί τὸ μοναστήρι δὲν ἔχει. Μὲ τί νὰ σᾶς μεταλάβω....

—Γι' αὐτὸ στενοχωριέσαι ἄη—καλόγερε; πετάγεται ἡ χήρα τοῦ Κούτρα, ἡ Νικολάκαινα, ἡ μεταβαφτισμένη Βάλε νεράκι τοῦ θεοῦ. Ἄμα τὸ διαβάσεις ἡ ἁγιοσύνη σου θὰ πιάνεται γιὰ κρασί.

Πάλι ὁ καλόγερος μένει νὰ τίς κυττάει ἀναποφάσιτος. Τὰ χεῖλια του τρέμουν. Θέλει νὰ μιλήσει καὶ δὲ βρῖσκει νὰ πεῖ. Καὶ καθὼς τόσα ζευγάρια μάτια καρφώνονται στὰ δικά του καὶ τὸν παρακαλοῦν, μπήζει ξάφνου φωνὴ ὄλο ράγισμα καὶ παράπονο.

—Δὲν τὸ μπορῶ, χριστιανές... Μὲ τί χέρι νὰ σᾶς κοινωνήσω; ἐγὼ αὔριο θὰ σκοτώσω, θὰ πολεμήσω... Χέρι παπᾶ πού σκοτώνει δὲν εἶναι νά...

Οἱ γυναῖκες χαμηλώνουν τὰ κεφάλια μουγγές, ὁ καλόγερος χαμηλώνει κι' αὐτὸς τὸ κεφάλι του τρέμοντας, γίνεται μιὰ ἡσυχία δύσκολη καὶ μακριὰ κι' ἐκεῖ ἀπᾶνω σηκώνει ὁ καλόγερος τὸ χέρι του καὶ πιάνει τὸ κεφάλι τοῦ κοριτσιοῦ πού στέκεται πιασμένο στὴ φούστα τῆς μάννας του.

—Πῶς σὲ λένε παιδί μου;

—...Σοφοῦλα...

—Πόσω χρονῶν εἶσαι;

Τὸ παιδί φοβᾶται' σηκώνει τὰ μάτια καὶ κυττάει τὴ μάννα του καὶ σφίγγεται στὸ φουστάνι τῆς.

—Πές σιὸν ἄη—καλόγερο πού σὲ ρωτάει, τὴ μαλλώνει ἡ μάννα τῆς. Πές του πόσο εἶσαι...

—Ἐννιά....

μουρμουρᾷ τὸ παιδί μέσ' ἀπ' τὰ δόντια του. Ἐννιά, μουρμουράει κι' ὁ καλόγερος. Καὶ τὴν τραβάει ἀπ' τὸ χέρι, κάθεται στὸ σκαμνὶ του, τὴ στήνει μπιστά του.

—Τώρα Σοφοῦλα θέλω νὰ σὲ ρωτήξω νὰ μοῦ πεις' πόσες ἁμαρτίες ἔκανες;

Τὸ παιδί τὰ ἄχει χαμένα, δὲν ξέρει νὰ πεῖ, παρὰ στρέφει τὸ κεφάλι στὴ μάννα του. Κι' οἱ γυναῖκες, μήτε αὐτὲς καταλαβαίνουν, παρὰ μαζοῦμι πράμα ἄη—καλόγερο, παραπονιέται ἡ μάννα του· τί ἁμαρτίες νὰ κάνει;

Ὁ καλόγερος μήτε προσέχει! Ἡ φάτσα του εἶναι σοβαρὴ καὶ παράξενη.

—Πόσους τούρκους ἐσκότωσες;

—.....

—Δὲν θυμᾶσαι ἄν σκότωσες τούρκο;

—Δὲ σκότωσα ἄη—καλόγερε..., τρέμει τὸ παιδί, ἔτοιμο νὰ μπήξει τὰ κλάμματα.

—Τότε; θὰ σκοτώσεις αὔριο;

—Ὅχι.. .

—Γιατί;

—Δὲν ξέρω.... ἐγὼ εἶμαι μικρὴ....

Ἔτοιμη εἶναι πάλι νὰ μπήξει τὰ κλάμματα. Κι' ὁ καλόγερος τῆς χαϊδολογᾷ τὰ μαλλιά καὶ σηκώνεται.

Ἴδου ἓνας ἀθῶος, ἀδελφές. Κι' αὐτὸς θὰ σᾶς μεταλάβει. Ἄντιστε σεῖς στὴν ἐκκλησιά, φωνάζετε κι' ὄλους τοὺς ἄλλους, ὡς νὰ διαβάσω ἐγὼ μιὰ εὐχὴ στὸ παιδί...

Βγάζει τὸ σκουφο του καὶ τ' ἄσπρα μαλλιά τοῦ ξεχύνονται ὡς τὶς πλάτες. Περνάει τὸ πετραχειλί του, βάνει στὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ τὴν παλάμη του, διαβάζει εὐχὴ. Ὑστερα τὴν παίρνει στὴν ἐκκλησιά, βάνει τὸ εὐλογητό, ἀρχίζουν νὰ ψέλνουν οἱ χωριανοὶ δεξιά ζερβά, μ' ὄ, τι φῶς χύνουν δυὸ λιανοκέρια καὶ μιὰ καντήλα καὶ τὸ παιδί μὲ τὴν ὀρυθνία τοῦ καλόγερου τοὺς δίνει τῇ μεταλαβιά. Ἄλλοι χωριανοὶ ἔρχονται ὀλένα κι' ἄλλες γυναῖκες κι' ἀρρῶστοι καὶ παιδιόπουλα καὶ πιάνουν ἀράδα ὁ ἓνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλον, νὰ κοινωνήσουν. Κι' ὅσοι εἶναι στὰ τομπούρια καὶ κουβαλοῦν πέτρες βρίσκουν κι' αὐτοὶ ἀραλίκι κι' ἔρχονται, ὅλη νύχτα, νὰ μεταλάβουν, νὰ τοὺς βρεῖ ἡ μεγάλη μέρα ἡ αὐριανὴ λαμπροφορεμένους ὄλους καὶ καθυρούς μέσα κι' ἔξω.

ΕΝΘΟΥΣΙΩΔΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ "ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ", ΤΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ

Μερικά ὑποπλάσματα

«Ἐξεμεταλλεύθη τὴν ἱστορίαν μὲ εὐσυνειδησίαν θεβαίως· ἀλλὰ τὴν ἔξεμεταλλεύθη εἰς ὅσων ἔκτασιν τοῦ ἐχρειάζετο. Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέραν ἐλειτούργησεν ἡ δημιουργικὴ φαντασία καὶ τὸ συγγραφικὸν ἔνστικτον».

(ἐφ. «Καθημερινή» 22.12.57)

«Οἱ «Σουλιῶτες» πρέπει νὰ πάρουν μιὰ τετράγωνη θέση ἀνάμεσα στὰ λογοτεχνικὰ ἔθνικὰ μας κείμενα».

(ἐφ. «Νεολόγος» 22.12.57)

«Ο Περάνθης μᾶς ἔδωσε ἓνα νεώτερο ἔπος»

(ἔφ. «Ἐθνικός Κῆρυξ» 28.12.57)

«Λόγος πότε ἐπικός, πότε λυρικός, ἄλλοῦ ἑλεγειακός, ἄλλοῦ ἀπαλώτατα εἰδυλ-
λιακός. Εἶναι ξεχωριστὴ ἢ τέχνη τῆς ἔκφρασης τοῦ Περάνθη... Ἕνα βιβλίο ποῦ ἔλει-
πε κι' ἔπρεπε νὰ εἶχε γραφτεῖ ἀκριβῶς ὅπως ἐγράφηκε».

(ἔφ. «Ἐλευθερία», 8.1.58)

«Οἱ ἥρωες τοῦ Περάνθη εἶναι ἄνθρωποι μὲ κρέας καὶ κόκκαλα, μὲ ἐξάρσεις καὶ
πτώσεις, μὲ μεγαλωσύνες καὶ μικρότητες, μὲ νοῦ καὶ μὲ καρδιά. Προβάλλουν ἔκτυπο
ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα, μὲ ζωντάνια, μὲ πειστικότητα, μὲ ἀλήθεια. Κινοῦνται σ' ἓνα πε-
ριβᾶλλον ἀληθινό, ποῦ ὁ Π. μπόρεσε νὰ δώσῃ θαυμαστά τὴν ἀτμόσφαιρά του».

(ἔφ. «Αὐγή», 22.1.58)

«Ἔργο δοκίμασμένης ἀξίας, προορισμένο νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολλὰς γενεάς».

(ἔφ. «Μεταρρ.Θμισις» 1.2.58)

«Ο Ἐπὶ Περάνθη εἶναι ἀναμφισβήτητα σήμερα μιὰ ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῶν ἐλ-
ληνικῶν γραμμάτων».

(ἔφ. Ἄλεξ. «Ταχυδρόμος», 13.2.58)

«Οἱ «Σουλιῶτες» δὲν μᾶς θυμίζουσι κάτι ἄλλο. Εἶναι ἓνα προσωπικὸ δημιούργη-
μα τοῦ Π. Καὶ σὰ σύλληψη καὶ σὰ σύνθεση καὶ σὰ διάθεση, ὁ συγγραφεὺς τῷζῃσε
αὐτὸ τὸ βιβλίο μὲ ἔρμη κι' ἔβαλε μέσα τὸν ἑαυτό του ὄχι σὰν ἄνθρωπος, ἀλλὰ σὰ μυ-
θιστοιογράφος... Ἐδῶ βριτκόμαστε σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀδιάπτωτης ἔντασης καὶ με-
γάλου ὕψους...».

(π. «Νέα Ἐστία», 1.3.58)

«Ἡ ἀφήγησις προχωρεῖ ἀνετα κι' εὐθύγραμμα, ὁ διάλογος εἶναι ἐλεύθερος καὶ
συναρπαστικός, τὰ πρόσωπα ζωντανεοῦνται μ' ἐπιτυχία, ἡ περιπέτεια διαδέχεται ἀ-
πρόσκοπτα τὴν περιπέτεια καὶ ὁ πεζὺς λόγος κυλάει ἀβίαστος καὶ πληθωρικός σὰν
ποταμός».

(ἔφ. «Ἐθνος», 6.3.58)

«Ὅλο τὸ μυθιστόρημα εἶναι γραμμένο μὲ οἶστρο... Οἱ «Σουλιῶτες» εἶναι γιὰ
τὴν ἀντίληψή μου, ἀναμφισβήτητα, ἓνα ἔργο».

(περ. «Κα.νούργια Ἐποχὴ», χειμῶνας 58)

«Ἡ ἀνασύνθεσις τοῦ τεράστιου ὕλικου ποῦ ὁ Π. χρησιμοποίησε καὶ ἡ ἀπόδοσή
του σὲ γνήσια πεζογραφικὴ γλῶσσα πρὸςυποθέτουν ἰκανότητες σύνθεσης καὶ ἀφήγη-
σης ποῦ μόνον σὲ προκισμένο καὶ ὄριμο πεζογράφο θὰ τίς συναντήσουμε».

(ἔφ. «Ὁ Βῆμα», 12.3.58)

«Μὲ τὴ γόνιμη φαντασίᾳ του, μὲ τὴν πλοκὴν ποῦ ἔδωσε στὰ περιστατικὰ καὶ τὰ
γεγονότα, μὲ τίς μυθιστορηματικὰς ἐπινοήσεις του καὶ τὴ συνυφανσή του, καὶ πρό-
παντὸς μὲ τὸ θαυμάσιο γλωσσικὸ του ὕφος, ἔδημιούργησε μιὰν ἀτμόσφαιρα ποῦ ἀπο-
σπᾶ τὴν κατάφαση τῆς κοινῆς εὐαισθησίας γιὰ τὴν πιστότητά της».

(ἔφ. «Ἀκρόπολις», 9.4.1958)

«Ἐχει περίφημες σκηνές, συγκινητικὰ γραμμένες, κι' ἐπιβλητικὰς μορφές, ἀδρὰ
ζωγραφισμένες. Ἦχει δόλοκληρο σὰν τραγούδι ἀντρείας καὶ λευτεριάς, σὲ παλληκαρί-
σια γλῶσσα γραμμένο...».

(ἔφ. «Βραδυνὴ», 21.5.58)

«Κάτω ἀπὸ ἓναν τέλειο συγκερασμὸ λυρικῶν καὶ ρεαλιστικῶν τόνων, ὁ μυθι-
στοιογράφος πραγματοποιήσε μιὰ μεγαλόπρεπη ἐπίτευξη λόγου».

(περ. Μεγαλοπόλεως «Πορεία», Ἀπρ. 1958)

«Ο Περάνθης ασχολήθηκε μ'ένα θέμα που δεν άγγιξε άλλος και επέτυχε απόλυτως. Τα πολλά ιστορικά πρόσωπα δεν αφαιρούν από την αξία του έργου ως λογοτεχνήματος και τα πολλά φανταστικά πρόσωπα δεν αφαιρούν από την αξία του έργου ως ιστορικού. Το φανταστικό είναι έξ υσου γοητευτικό με το ιστορικό, και το ιστορικό παύει να είναι το «γνωστό» που ξέραμε, μετουσιωμένο καθώς προσφέρεται στο προσωπικό ύψος του συγγραφέα».

(έφ. «Αθηναϊκή», 29.5.58)

Σε κάθε σελίδα δίκαια άναρωτιέται ο άναγνώστης: μά πώς δαμάστηκε και ταξινομήθηκε νυκοκυρεμένα τόσο ύλικό;».

(έφ. Πύργου «Αύγη», 2.6.58)

«Η γνώση όλων των ιστορικών λεπτομερειών, ή ακριβής όρολογία και ή τοποκλιιά βάζουν στο έργο μαζί με την έμπνευση και τη σφραγίδα της τελειότητας. Άν και οι άλλοι δυό τόμοι που άναφέρει στον πρόλογό του έχουν την πνοή και την τέχνη που έχουν οι «Σουλιώτες», τότε ό κ. Περάνθης θα δικαιούται τον τίτλο του έθνικου μυθιστοριογράφου, που κανένας συγγραφέας μας δεν αξιώθηκε μέχρι σήμερα».

(Ρκδιορ. Στ. Ιθμός Πατρών, 10.5.58)

«Οι «Σουλιώτες» μάς άνασταίνουν βίαια την ύπαρξή μας, που πάει να ξεχάση τον έαυτό της σ'αυτούς τους ειρηνικούς καιρούς Μας ξαφνίζει με τον άέρα της άντρεϊας φουσκώνοντας τα στήθη μας με άσυνήθεις παλμούς και σε στιγμές έπικης έξαρσης έξοικειώνοντάς μας με το θάνατο».

(Γερ. Θεοκης «Ν. Πορεία», Ιούνιος 1985)

Πλήν της κριτικής, ένθουσιώδεις ύπηροξαν εις τάς κρίσεις των και όσοι έγραψαν απ'εϋθείας εις τον συγγραφέα, εκφράζοντες τον θαυμασμόν των. Ιδού μερικά άποσπάσματα από έπιστολάς:

«Μπορώ από τώρα να σάς συχαρω για την ωραία γλώσσα και την καθύτητα των παρατηρήσεών σας... »

(Ζυρίχη, 18.12.57).

Άγγελος Άγγελόπουλος

«Μπορείς νασαι πραγματικά περήφανος γ'αυτό το δυνατό και ζωντανό βιβλίο. Σ'εύχαριστώ για τη χαρά που μου δίνεις με το διάβασμά του. Είσαι υπέροχος...».

(Μάρμπουργκ, 13.12.57)

Ίσιδ. Καμαρινέα

«Ο ένθουσιασμός μου: είναι άκράτητος καθώς διαβάζω τις ωραίες σελίδες σου. , Σου σφίγγω το χέρι για τη μεγάλη πνευματική προσφορά που χάρισες στην Άρτα στην Ήπειρο και σ'όλη την Ελλάδα. Πρέπει νασαι περήφανος γ'ι αυτή τη μεγάλη πνευματική κατάκτησι:».

(Άρτα 22.12.57)

Τάκης Βαφιās

Περιοδ. «Σκουφάς»

«Μόλις διάβασα τους «Σουλιώτες» σου. Σε συχαίρω μ'όλη μου την καρδιά. Είναι έργο ώριμο και μεστό. Ένα θαυμάσιο ξαναζωντάνεμα εποχής, τόπου και άνθρώπων. Μπράβο σου. Σου σφίγγω το χέρι».

(Άθήναι 7.2.58)

Θ. Πετσάλης—Διοιόδης

«Οι «Σουλιώτες» σου είναι άριστούργημα... Είναι γλαφυρό, συνταρακτικό και ποιητικώτατο. Δέν ξέρεις πόσο μ'ένθουσιάζει...».

(Μάρμπουργκ, 14.2.58)

Ίσιδ. Καμαρινέα

Όμολογουμένως είναι θαυμα της παρ'ήμιν λογοτεχνίας... Ό ένθουσιασμός μου

ὕπληρξεν μέγας. Χωρὶς ὑπερβολὴν οὐδέποτε ἠὲ χαριστήθη τὸσον ἀπὸ λογοτεχνικὸν βιβλίον. Ἐντεῦθεν εἰς τὰ παρ' ὑμῶν Κατηχητικὰ Σχολεῖα συνέστησα ἐκθύμως ὁπως τὸ ἀναγνώσουν εἰ δυνατόν πάντες οἱ μαθηταί. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον καὶ οἱ Ἕπειρῶται ἅπαντες νὰ ἐλάμβανον γνῶσιν τοῦ πολυτίμου περιεχομένου αὐτοῦ».

(Πρόβλεξα, 15.3.58)

Ἄρχ. Φιλ. Βιτάλης

«Πρόκειται, ὑπεύθυνα στὸ λέγω, παρὰ τὴν προχειρότητα αὐτῶν τῶν κρίσεων γιὰ ἓνα μ ν η μ ε ἰ ο ν».

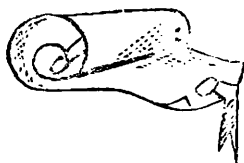
(Γιάννενα, 4.4.58)

Γιάννης Δάλλας

«Μεγάλη, τεράστια ἢ προσφορά σου στὴν τέχνη καὶ στὸ Γένος.. Τελειώνοντας τὸ βιβλίον, νιώθεις τὴν ψυχὴ σου σὰν τὸν καρπὸ πού ἔπιε ἥλιο, καὶ τὴν πίστη σου στὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ μοῖρα δυνατωμένη Οἱ «Σουλιώτες» δὲν εἶναι πιά βιβλίον τοῦ Περάνθη. Εἶναι τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Μακάρι ν᾿ἄχαμε πολλὰ τέτοια!».

(Παλέομο, 10.5.58)

Μαργαρίτα Δαλμάτη

ΒΑΣΙΛΗ ΜΑΤΣΟΥΚΑ

Ο ΛΕΥΤΕΡΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Ἐγὼ μαι χήρας γιός, μοναχογιός,
 Σάββατο γεννημένος κι' ἀπὸ μικρὸς
 σιμαδιακός, κουτσός, μὲ φυλαχτά,
 μὲ ξόμπλια μάγισσας, σ' ἓνα πανί
 μάγια δεμένα, γιὰ μάτι, γιὰ κακό!
 Μικρός, στὰς δρόμους ἔπαιζα συχνά!
 Γυναῖκες, πού λάτρευαν τὸν ἔρωτα,
 ἐρχόνταν φανερά, μὲ πόθο δυνατό
 καὶ μοῦ ζητοῦσαν τὴν ἀγάπη· ἐγὼ
 τὴν χάριζα κι' αὐτές, ἄλλο νὰ πάρουνε
 δὲν εἶχαν καὶ στὰ χέρια τους, φέρνανε
 ὄλον τὸν καημό τους καὶ πλέκανε
 καὶ δάκτυλα μέσ' τὰ μαλλιά μου τὰ σγοιρά!
 Αὐτὰ θυμᾶμαι, αὐτὰ τὸ νοῦ μοῦ πέρνονε
 τώρα πού νιώθω τὴν ἀγάπη μέσα μου!

ΑΡΤΙΝΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ *

ΚΩΣΤΑ ΑΓΝΑΝΤΗ

III

ΟΙ "Αη— Πάντες. Για τὸ ἐκκλησιδάκι αὐτὸ ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω ὑπῆρχε ριζωμένη βαθειὰ ἢ πίστη πὼς ἡ χάρις τους κάβει τὶς θέρμες.

Ἡ ἔλνοσιὰ ἔκτοτε ἦταν ἡ πειρὸ φοβερῶτερη μάστιγα τῶν κατοίκων ὅλης τῆς περιοχῆς, τῆς πόλης καὶ τοῦ κάμπου. Ὅσοι δὲν πέθαιναν τὸ Φθινόπωρο ἀπὸ τὸν αἰμοσφιμρινοφυρτὸ πυρετὸ, ποῦ κατοουρούσαν αἷμα, καὶ τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὴν ποῦντα ἀπ' τὸ ποτάμι, δηλαδὴ τὴν πνευμονία, «περιπλεγμονία» ὅπως τὴν λέει ὁ Λαός, ὅλοι αὐτοὶ γινόνταν σκληνιάφηδος καὶ καχεκτικοί, μὲ τὴ γνωστὴ σιτοῦς γιατροῦς «γαιώδη χροιά». Ἐξ αἰτίας ἀπ' αὐτὸ, ἀραιά, ποῦ καὶ πλὴν ἔβλεπες πολὺ γερόντους τότε σιτὴν Ἄρτα. Τοῖς ξεπάστρευε ἡ πνευμονία τοῦ χειμῶνα.

Βρισκόμαστε στὸ 1896. Ἡ πολεμικὴ ἀνταραχὴ, προμήνυμα τοῦ πολέμου ποῦ κηρύχτηκε τὴν ἐπόμενη χρονιά, τὸ 97, εἶχε κι' ὅλας ἀρχίσει καὶ λαὸς καὶ στρατός φανατίστηκε στὸ ἔπακρο ἀπὸ τὸ Κρητικὸ ξίτημα. Κάθε βράδυ σχεδὸν ἑλῆθος ἀπὸ λαὸ καὶ στρατιῶτες κάνανε διαδηλώσεις τραγουδώντας:

«Τὴν Κρήτη θὰ τὴν πάρουμε
ἢ Κρήτη ἴνα δική μας

καὶ ἂν δὲ μᾶς τὴ δώσουνε
τὴν παίρνει τὸ σπαθὶ μας».

Ὁ Γράφων μικροῦλης τότε μαθητῆκος τῆς δεύτερης τάξης τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ κατέβηκε κείνη τὴ χρονιά σιτὴν Ἄρτα, δὲν γλίτωσε καὶ τοῦτος ἀπὸ τὶς θέρμες.

Καθόμαστε, θυμᾶμαι, στὸ σπίτι τῆς χήρας τῆς Μπλέτση, ποῦ τὸν ἔνα ἀπὸ τοὺς γυιούς της, τὸν Κώστα, τὸν εἶχα καὶ δάσκαλο στὰ μαθηματικὰ στὸ Σχολοχεῖο. Τὸ σπίτι τοῦ Νικόλα Ζέβου, ἀμέσως πειρὸ κάτω ἀπὸ τοῦ Μπόρου, χρησίμευε τότε γιὰ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο. Σήμερα εἶνε ἐρειπωμένο.

Μένουμε, λοιπόν, ἐκεῖ, στὸ σπίτι τῆς Μπλείσσηνας, μαζὶ μὲ τὴ Βάβου μου τὴ Σκάφλενα καὶ τοὺς μπαμπάδες μου, τὸν Γιατρο τὸν Σκάφλο καὶ τὸν Δημοσθένη.

Ὁ Μπάμπας μου ὁ Γιατρος μὲ εἶχε καιαφαρμακώση μὲ τὴ διάλυση τοῦ κινίνου καὶ τὰ μανιζούνια. Μὰ οἱ θέρμες ἔξακολουθοῦσαν. Ρίγος καὶ πυρετὸς μέρα παρ' ἡμέρα.

Τότες ἡ καλύτερη γορὰ Μπλέτσηνα ποῦ πολὺ μὲ ἀγαποῦσε, Θεὸς σχωρέση τὴν, καὶ ποῦ τὴν παρακίναε καὶ ἡ ἄλλη ἡ καλλὴ της ἀδερφή ἡ κυρὰ Παίτσα τοῦ Κονά-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου.

κη, φωνάζει μιὰ μέρα τὴ μάνα μου καὶ τῆς λέει:

—“Ἀκ’ σε, Παρασκευοῦλα μ’. Νὰ πάρ’ς μαθὲς τοῦ π’δι, κουφὰ ἀπ’ τὸ Γιατρό καὶ νὰ τοῦ τᾶξ’ς τσ’ “Ἄης Πάντες’ νὰ ἰδῆς πῶς θὰ τ’ κουποῦν οἱ θέρμεις, ἕνα κι ἕνα».

Ἡ ὄλη ἱεροτελεστία τοῦ ταξίματος στὸ παρεκκλησὶ θᾶ πρεπε νὰ γίνη σύμφωνα μὲ τὶς δδηγίες:

—“Τοῦ βραδάκι θὰ πάρ’ς μαθὲς τοῦ πιδι καὶ θὰ τοῦ παεν’ς τσ’ “Ἄης Πάντες, μεγάλη ἢ χάρη ἰς. Θὰ τ’ βάλ’ς στοῖν κόρφου ἕνα παληοπάν καὶ θὰ τοῦ φέρ’ς τοεὶς γυρουβουλιὲς γύρ’ ἀπ’ τοῦ παρακλησίου, κρη-
τούντας τὸ πιδι ἕνα κρηὶ ἀναμένο. Μὰ νὰ προυεξέ’ νὰ μὴ σβύσ’ τοῦ κρηὶ, κι ὕστερα θὰ πετάξῃς τὸ παληόπανο, θὰ μπῆτε μέ-
σα, θ’ ἀνάπτῃ τοῦ καντήλι, θᾶ κάμῃ τοῦ στανοῦ σας καὶ θ’ ἀποθώσῃτι μπρουστά στοῦ εἰκόνημα μιὰ λαμπάδα στοῦ μπύτ’ τ’ πιδιοῦ».

Ἡ ὄλα τοῦτα κατὰ γράμμα ξετελέστηκαν καὶ ὁ γράφωμν τὰ θυμᾶται σὰν νάηταν χ’ξς. Ὁμως θυμᾶται ὡς τόσο πῶς καὶ παρ’ ὄλες τὶς τρεῖς γυροῦ: λιὲς καὶ τὸ πέταμα ἀπ’ τὸν κόρφο μου τοῦ πανιοῦ, ποῦ συμβόλιζε, ὑποθέτω, τὸ κακὸ τῆς ἀρρώστειας, οἱ θέρμεις ἔξακολουθοῦσαν τὸ χαβά τους, καὶ μόνον ὅταν ἀνέβηκε στὸ χωριὸ κρηῖχαν χωρὶς κινίνα, μὲ τὴν ἀλλαγὴ μόνο τοῦ κλίματος.

Σημείωση. Στὸν ἕκτο τόμο τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» ἔτος 1931 σελ. 285 ὁ τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης Κων. Ρωμαίτος ἔχει δημοσιεύσει ἕνα ἄρθρο σχετικὸ «Τὸ ‘Ἀγιολί-
θαρ» ποῦ βρῖσκεται στοὺς «‘Αη—‘Αποστόλους» στὸ 19 χιλιόμετρο ἀπὸ τὴν Πρέβεζα γιὰ τὰ Γιάννινα καὶ ὅπου ὁ μακαρίτης Δημάρχος τῆς Πρέβεζας Γκάνιος τοῦ εἶχε εἰπῆ ὅτι «τὸ ἔχουν προυσκύνημα κι οἱ ἄρρωστοὶ φέρουν μιὰ γύρα καὶ ἀφήνουν ἕνα κομματί ἀπὸ τὸ ρυῖχο τους» Ὁ ἐκεῖ καλόγηρος, γράφει, τοῦ ἀνέπτυξε πῶς γίνονται οἱ θεροπεῖες:

«Φέρουν οἱ συγγενεὶς τὸν ἄρρωστο καὶ πρῶτα θὰ κάνουν νυχτολειτουργία, κιαπὲ θὰ γδυθῆ ὁ ἄρρωστος, θὰ γυρίσῃ τρεῖς

φορὲς γύρω καὶ θ’ ἀλλᾶξῃ. Τὰ παληὰ τὰ ρουχα θὰν τ’ ἀφήσουν ἀδεκεὶ κλπ».

Παρακάτω σελ. 287 ἀναφέρει γιὰ τὸ γύρισμα τοῦτο τῶν ἀρρώστων «τὴν “Ἄγια Παρασκευὴ” τὴ Ζαβάκα στὴν Πρέβεζα καὶ στὴν “Ἄρτα στοὺς” “Ἄγιους Πάντες».

—Γιὰ παρούμεις δεισιδαιμονιὲς ἔγραψε καὶ ὁ Δ. Σαλαμάγκας στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» τοῦ 1953 τεύχ. 18 καὶ 19.

IV

Γυμνασιακὲς Μαθητικὲς ἀπεργίες

Ἡ δεκαετηρίδα τοῦ Γκιγκιᾶ.

Εἴμαστε δὲν εἴμαστε εἰκοσιπέντε ὄλοι κι ὄλοι οἱ μαθητὲς στὴ β’ τάξη τοῦ Γυμνασίου τὸ σχολικὸ ἔτος 1900—1901.

Γιὰ τὸ μάθημα τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τὴ Γραμματολογία εἶχαμε καθηγητὴ ἕναν ἱερωμένο, μὲ ράσα καὶ μὲ γένεια, τὸν Θεόφιλον Ἰωάννου, ποῦ ὕστερ’ ἀπὸ χρόνια ἔγινε Δεσπότης Λαμίας.

Παράξενο πολὺ μᾶς φάνηκε στὴν ἀρχὴ ποῦ εἶχαμε καθηγητὴ μὲ ράσα καὶ κυττάξαμε νὰ τὸν πάρωμε στὸν μεξέ.

Εἶχε ὁ καῦμένος τὸ ἐλάττωμα κατὰ τὴν παράδοση τοῦ μαθήματος ἐπὶ δυὸ ὄρες, κάθε τόσο καὶ λιγάκι νὰ ξεφωνίζῃ «χι βέβαια, χι βεβαιότατα» κι ὄλο αὐτὴ ἡ δουλειὰ νὰ γίνεται.

Ἄντις, λοιπόν, νὰ προσέχωμε στὸ μάθημα, βαλθῆκαμε νὰ καταγράφωμε πόσα «χι βέβαια» σ’ ὄλο τὸ μάθημα εἶπε «ὁ Παπάς» ὅπως τὸν λέγαμε.

Τοῦτος ὅμως δὲν ἔπαιξε. Τράβαε πρὸς τὰ κάτω μὲ τὴν χούφτα του τὰ γένεια του γιὰ νὰ τὰ χτενίζῃ καὶ τὰ χαϊδεύῃ, ἡμᾶς ὁμως κάθε ἄλλο παρὰ μᾶς χαιδεύεε στὰ μαθήματα. Γιὰ τοῦτο ἤρθαμε καὶ ὁμαδικὰ σὲ ρίξη μαζί του.

Ἡ πρώτη ἀφορμὴ δόθηκε μιὰ φορὰ ποῦ ὑλαγορεύοντας σ’ εἶα διαγωνισμὸ ἕνα κείμενο νεοελληνικὸ νὰ τὸ μετατρέψωμε σὲ Ἄρχαιο, μᾶς πρόσθεσε ἔπειτα μὲ τὸ στόμα ὅτι ὁ λόγος στὸ κείμενο ποῦ μᾶς ἔβαλε ἦταν μεταξὺ δύο προσώπων καὶ ὅτι συνεπῶς θὰ

ἔπρεπε παντοῦ νὰ μεταχειρισθοῦμε τὸν δυϊκὸ ἀριθμὸ.

Ποῖος ἀπὸ μᾶς θυμόνταν ὁμως τὸν Δυϊκὸ ἀριθμὸ; Ἀκοῦς δυϊκὸ; Ποῦ ἀκούστηκε τοῦτο;

Διαμαρτυρηθῆκαμε ὅλη ἡ τάξη τότε ἀμέσως, μὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Στάθηκε ἀνένδοτος.

Θέλετε νὰ μάθετε τώρα καὶ ποιὰ ἦταν ἡ βαθμολογία των γραπτῶν μας; Ὁ μὲν πρῶτος μαθητῆς στὴν τάξη μας; Χρῖστος Ἡλίας Χρηστος πῆρε «μετριῶς 4» ἡμεῖς οἱ ὑπόλοιποι «μετριώτατα» ἀπὸ 3 ἕως Μονάδα καὶ... ἕνας, ὁ Δέτσικας, ΜΗΛΕΝ.

Τότε ἦταν πού φουρκισμένοι ἄλλὰ καὶ πικρογελῶντας σηκώνοντας τὸ χέρι γιὰ ἀκρόαση τοῦ φώναξε τοῦ «Παπᾶ» δυνατὰ ὁ Δέτσικας.

— Ἄμ χάθηκε ὁ κόσμος, Κύριε καθηγητά, νὰ μ' βάλῃς κι' ἐμένα μιὰ μονάδα, γιὰ τὸν κόπο μου πού μουντζούρωσα μὲ τόση μελάνη τὸ χαρτί;

Μὴ ὀρωτᾷτε τι ἔγινε ὕστερ' ἀπὸ τοῦτο μέσα στὴν τάξη. Γελοία καὶ φωνεῖ ἀκράτητες.

Τὸ Δεύτερο περιστατικὸ ἦταν σοβαρότερο. Πρὶν τὸ διηγηθῶ θὰ πρέπει ν' ἀναφέρω, ὅτι, ὅπως ἦταν πρῶτος μαθητῆς ὁ Χρῖστος Ἡλίας Χρηστος μεγάλος καὶ στὸ μῦθι καὶ στὰ χρόνια, ἔτσι ἦταν καὶ ὁ τελευταῖος μεγάλος καὶ ψηλὸς κι' ἀπὸ χρόνια μπαμμένος: Ἀριστόβουλος Μαγουλᾶς λεγόταν.

Μιὰ Δευτέρα, λοιπόν, πού εἴχαμε Γραμματολογία μᾶς λέει, σὰν τελείωσε τὸ μάθημα, ὁ «Παπᾶς».

«Τὴν προσεχῆ Παρασκευὴν θὰ ἔχωμεν διαγωνισμὸν Γραμματολογίας. Θὰ μελετήσητε ὅλην τὴν διδασθεῖσαν ὕλην μέχρι τοῦδε. Ἐκαστος θὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἀνά μιάν κόλλαν χάρτου ὀριγμένου ὧς καὶ πένναν καὶ μελάνην».

Γιὰ τοὺς ἀμύητους σημειῶνω ὅτι ἡ Γραμματολογία οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ ἦταν μιὰ περιληψὴ τῶν Φιλοσοφικῶν διδασμάτων τῶν Ἀρχαίων Φιλοσόφων, κι' ἀνά-

θευί μας ἂν κανέναν μας καταλάβαινε τίποτε ἀπὸ τὸ στρυφνὸ τοῦτο βιβλίον, ὅταν τὸ διαβάσαμε, ὄχι νὰ κάμουμε καὶ διαγωνισμό.

Ἡ ἔκκληξή μας ἦταν μεγάλη καὶ ἡ ἀναταραχὴ πού ἐπακολούθησε σὰν ἀπεχώρησε ὁ καθηγητῆς ἀπὸ τὴν «αἴθουσα» κράτησε πολλὴν ὥρα.

Ὑστερ' ἀπὸ μιὰ πρόταση, δὲ θυμᾶμαι τίνος, ἀποφασίστηκε νὰ κηρῶξουμε στάση. ν' ἀρνηθοῦμε νὰ κάμουμε διαγωνισμό. Οὐδεὶς θὰ διάβαζε καὶ γιὰ ποῖο μεγάλη ἀσφάλεια ὅλες οἱ Γραμματολογίαις θὰ παραδινόταν στὸν Μαγουλᾶ νὰ τις μεταφέρει καὶ νὰ τις κλείσῃ στὸ σπῆτι του. Τοῦτος δῶ στὴν περίπτωσιν κείνη ἐνέπνεε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη. Καὶ τὶ θὰ διαβάσωμε, εἴπαν, γιὰ τὴν Παρασκευή;

Ἀποφασίστηκε «Συντακτικόν».

Ἔτσι κι' ἔγινε.

Ἦλθε, τὸ λοιπόν, ἡ Παρασκευή. Ὁ καθηγητῆς μῆκε στὴν τάξη μ' ὄλα τὰ ὄρασα του, ἀλλὰ κόλλες μπροστὰ μας δὲν εἶδε ἀπλωμένες, οὔτε μελανοδοχεῖα.

— Δὲν ἔχομεν, εἶπαμε, σήμερον διαγωνισμὸν Γραμματολογίας; πρόσταξε μὲ γυνάτι.

— Ὅχι. Συντακτικόν' μουρμούρισε ὅλη ἡ τάξη.

Ὁ «Παπᾶς» κάθησε στὴν ἔδρα, ξαναχούφτιασε μὲ τὰ δυὸ του χέρια «ἐναλλάξ» τὰ γένεια του, τὰ τραβοῦσε πρὸς τὰ κάτω, κοκκίνισε καλὰ—καλὰ ἀπ' τὸ θυμὸ του καὶ «ἦν ἂν ἰγκνην φιλοτιμίαν ποιούμενος» σῆκωσε δυὸ διὰ κλήρου νὰ εἰποῦν τὸ μάθημα.

Ἦταν πράγματι αὐτοὶ οἱ δυὸ «κλήροι» γι' αὐτοὺς τοὺς δυὸ πού ξεφώνισε τὰ ὄνοματά τους ἢ τοὺς μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ σηκώσῃ αὐτουνοὺς πού ἤθελε νὰ δειρῆ, μὸνο ἡ Ἀγία του ψυχῆ κεί πού βρίσκεται ἔξωρι.

Ὡς τόσο, τὸ μάθημα τοῦ «Συντακτικοῦ» τῶχαμε διαβάσει καλὰ ὅλοι οἱ μαθητῆς καὶ τὸ ξέραμε νεράκι, πού λέει ὁ λόγος.

‘Ο «Παπᾶς» ὅμως σὰν εἶδε τοῦτο:

— Χμ βέβαια — χμ βεβαιότατα. Ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν θυμᾶστε ἔπο τὰ προηγούμενα, εἶπε.

Ἦθελε σώνει καὶ καλά νὰ μπλέξῃ τοὺς διὸ ἐξεταζομένους. Πήγαινε φριρὶ — φριρὶ νὰ τοὺς φέρῃ σὲ ἀμχανία καὶ νὰ τοὺς δειρῇ γιὰ νὰ ξεθυμάνῃ ἀπὸ τὴν προσβολὴ πού τοῦ γίνῃκε.

Καὶ ἐδόθησαν μὲν ἀλὸ τὰ ἱερωμένα ἐκεῖ νὰ χέρια ἀνὰ τέσσαρες στὸν καθένα γερεῖς μπάτσες, ἴσον ὀχτῶ ἐν ὄλω, μὰ διαγωνι-ομὸς Γραμματολογίας δὲν ἐγινε οὔτε τότε οὔτε ποτὲ ἔπειτα.

Υ

Σὰν τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ, δώδεκα εἶμαστε κι’ ἡμεῖς πού ἀποτελούσαμε τὴν τετάρτη καὶ τελευταία τάξη τοῦ Γυμνασίου τῆς Ἀρείας στὸ σχολικὸ ἔτος 1902—1903.

1) Γεῶργος Τσικνιάς. 2) Χρῖστος Μπαρμπαστάθης. 3) Ἡρακλῆς Γῶργος. 4) Σπύρος Νίκας. 5) Βασ. Φίτσας. 6) Δαρειωτῆς. 7) Χρ. Ἀλιξόπουλος. 8) Δημ. σθ. Δέτσι-κας. 9) Χαρίλαος Δημόπουλος. 10) Χρῖστος Σπ. Καλέλλης. 11) Γεῶργ. Μπανιάς. 12) Κ. Παπαδόπουλος (νῦν Ἀγνάντης).

Γυμνασιάρχης ἦταν ἕνας κοντούτσικος, τόσος δά, γεναιοφόρος ὅμως, ὀνόματι Καύσης, ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα τοῦ Πόντου. Ἐνας καλὸτατος ἄνθρωπος. Ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς πού εἶχαμε θυμῶμαι τοὺς Σπ. Κυλέλλην, Θεοχάρη Τσοῦτσικο, Χριστόδουλον Μέκιο, Κώσταν Μπλέτση μαθηματικόν.

Ἦταν 16 Μάρτη 1903, τοῦ Ἀγίου Χριστοδούλου. Ἦς ἀπογευματινὲς ὥρες τὶς εἶχαμε μὲ τὸν καθηγητὴ Χριστόδουλο Μέκιο. Ἐφραμε πῶς ἦτιν ἡ γιορτὴ του τὴν ἡμέρα κείνη καὶ περμενάμε, ὅλη ἡ τάξη μὲ ἀνυπομονησία νὰ ἰδοῦμε, θάρθη; ἢ ὁ ἀπολάψωμε τὴν ὁμορφὴ λιακάδα κάτω στὰ «κομμάτια» πηγαίνοντας ὅλοι μαζὶ περίπατο καὶ παιγνίδια;

Κτύπησε τὸ κουδοῦνι κι’ ἀκόμα ὁ Μέκι-

ος δὲν εἶχε φανῆ. Τὶ χαρὰ νὰ γλυτώναμε ὄλο ἐκεῖνο τὸ ἠλιόλουστο ἀπόγιομα. Πέ-ρσαν τρία τέσσερα λεπτὰ τῆς ὥρας, πέν-τε, κι’ ἀκόμα ὁ Μέκιος νάρθη στὸ Γυμνά-σιο.

— Πᾶμε περίπατο, δὲν ἔρχεται, γιορτά-ζει ὁ ἄνθρωπος, φωνάζει ὁ Τσικνιάς, πού σπάνια τ’ ἀπογεύματα ἦταν νηφάλιος, τοῦ ἄρεγε νὰ πίνῃ λίγο κρασί τὸ γιόμα. Ὅλοι τότε μ’ ἕνα σύνθημα ἐγκαταλείπομε τὴν τάξη κι’ ἕνα αὐτοῦ καὶ στὰ «κομμάτια» κάτω, πρὸς τὴν κάτω Παναγιά.

Εἶπα ὅλοι, μὰ ἔλειπε ἕνας, ὁ Κῖτσος ὁ Καλέλλης, πού κείνες τὶς μέρες ἦταν ἀρ-ρωστος, στὸ κρεββάτι.

Τὸ πρωὶ τὴν ἄλλη μέρα, σὰν πήγαμε στὴν τάξη, δὲν ἀργήσαμε νὰ μάθωμε ἀπὸ τὸν ἐπιστάτη τὰ διατρέξαντα τὸ χτεσινὸ ἀ-πόγιομα πού τῶχαμε σκάσει. Μόλις δηλα-δὴ φύγαμε ἤρθε ὁ Μέκιος κι’ ὅταν μπαίνο-τας νὰ διδάξῃ εἶδε τὴν «αἴθουσα» ἄδεια, τὸ ἀνέφερε στὸν Γυμνασιάρχη. Τοῦτος ἔ-ξω φρενῶν συγκάλωσε ἀμέσως τὸ βραδάκι τὸ Καθηγητικὸ Συμβούλιο, ὅπου κι’ ἀπο-φασίστηκε ν’ ἀποβληθοῦν τρεῖς ἀπὸ τὴν τάξη διὰ κλήρου.

Ὡς τόσο ὅμως συνεδριάσαμε κι’ ἡμεῖς οἱ ἕνεκα ἅμα μάθαμε τοῦτο καὶ προτάσει τοῦ Τσικνιά λάβαμε τὴν ἀπόφαση, ἂν ἀ-ποβληθοῦν τρεῖς, ν’ ἀπεργήσωμε ὅλη ἡ τάξη.

Σύμφωνοι; Σύμφωνοι.

Σὲ λίγο ἄρχισε ὁ Γυμνασιάρχης νὰ μᾶς καλῆ ἕναν—ἕνα στὸ Γυμνασιαρχεῖο. Ἦ ἀπόκριση ὅλων μας ἦταν στερεότυπη: Ἐ-πειδὴ ἄργησε λίγο ὁ κ. Μέκιος καὶ ἦταν ἡ γιορτὴ του νομίσουμε πῶς δὲ θάρθη καὶ φύγαμε.

Ἦστερ’ ἀπὸ τοῦτο ξανακάλεσε στὸ Γυμ-νασιαρχεῖο τρεῖς: Τὸν Δημόπουλο, τὸν Δέτσικα καὶ τὸν Φίτσα καὶ ἐνώπιον ὅλου τοῦ καθηγητικοῦ Συλλόγου, ἀπηγγέλθη ἡ ἀπόφαση, ὅτι δηλαδὴ διὰ κλήρου ἀπο-βάλλονται αὐτοὶ οἱ τρεῖς γιὰ τιμωρία ὅλης τῆς τάξης.

— Ἐμπρός, μᾶς, μᾶς φωνάζει ὁ Δη-μόπουλος; σὰν ξυναῆρθε καὶ μπῆκε πρῶ-

τος στην αίθουσα. Σάν τώρα δά τόν θυ-
μᾶμαι τόν μακαρίτη.

— Δέκα μέρες ἀποβολή. Πρόστισε.

Τό ξάνασκάμε «κατά τὰ συμπεφωνη-
μένα» καί πάλιν ὄλη ἡ τάξη.

‘Ο Γυμνασιάρχης μπαίνει σέ λίγο ν’
ἀρχίσῃ τὸ μάθημα καί τι νά ἰδῆ; “Αδεια
θρανιά.

‘Απάνω ἀπό δέκα μέρες κράτησε ἐκείνη
ἡ ἀπεργία καί στή μικρὴ κοινωνία τῆς “Αρ-
τίας ἦταν σ’ ὄλο τοῦτο τὸ διάστημα τὸ θέ-
μα τῆς ἡμέρας.

Τι θὰ κάμῃ λέγαμε, ὁ Γυμνασιάρχης.
Θέλει δὲ θέλει θὰ ἄρῃ τὴν τιμωρία γιατί
ἀλλοιῶς, χωρὶς τετάρτη τάξη, δὲν μπορεῖ
νὰ εἶνε Γυμνασιάρχης καί θὰ τὸν μεταθέ-
σουν. “Ετσι πιστεύσαμε. “Ως τόσο ἡμεῖς
λάβαμε καί τὴν ἀπόφασή μας. “Απειλού-
σαμε νὰ πᾶμε νὰ τελειώσωμε τοὺς τρεῖς
μῆνες πού μᾶς ἔλειπαν στό Γυμνάσιο τῆς
Λευκάδας.

Καί ἡμεῖς, σὰν παιδιὰ καλὰ, νομίσαμε
πὼς τὰ εἶχαμε κανονίσει τὰ πράγματά μας.
Μὰ δὲν λογαριάσαμε ὅμως καί τὸν ξενο-
δόχο πού λέε: ἡ παροιμία. Κι’ ὁ ξενοδό-
χος στὴν περίπτωσι τούτῃ ἦταν οἱ ἀπερ-
γοσπᾶστες.

‘Ο Κίτσος ὁ Καλέλλης, πρῶτα—πρῶτα
πού ἦταν ἄρρωστος δὲν ἦταν δεμένους μα-
ζί μας μὲ καμμιὰ ὑπόσχεση. “Αλλὰ καί νά-
θελε νὰ δείξῃ τὴν ἀλληλεγγύη του πρὸς
τοὺς συμμαθητὲς του, ὅπως μάθαμε ὅτι
τὸ ἤθελε, δὲν μπορούσε. Εἶχε τὸν πατέρα
του καθηγητὴ μας.

“Ετσι, λοιπόν, ἀπὸ ντίπ κανένας, πα-
ρουσιάστηκε ἕνας στὴν τάξη.

Καθαυτὸ ὅμως ἀπεγοσπᾶστες ὑπῆρξαν
δυσὸ: ὁ Δαριώτης καί ὁ Μπανιάς. ‘Ο πρῶ-
τος εἶχε πατέρα ἕνα λοχαγὸ τοῦ «Οἰκονο-
μικοῦ» πού ἕνα πρῶτὸ πού τὸν ἀρπάζει ἀπὸ
τὸ αὐτὶ τὸν καλὸ μας τὸν Δαριώτη κι’
ἕνα αὐτοῦ καί στὸν Δάσκαλο.

Δυσὸ τώρα οἱ μαθητὲς στὴν τάξη.

Οἱ ὑπόλοιποι ὅμως ἡμεῖς, Δέκα, ἀνένδο
τοί.

Βρισκόμαστε ἕνα πρῶτὸ ἀπάνω στὸ Ξη

ροβοῦνι, δίπλα στὸν Ἀμυντικὸ Στοιαιῶνα
κι’ ἀνταλλάσσαμε σκέψεις γιὰ τὸ ζήτημά
μας κι’ ἦταν, θυμᾶμαι, μιὰ λιπαρὰ χαρὰ
Θεοῦ. “Οπου βλέπομε νὰ προβάλῃ κεί πα-
ρέκει, στὴν ἀρχὴ ἕνα φέσι κόκκινο Τούρ-
κικο μὲ κοντάμενη τὴ φούντα, ὕστερα κά-
τι μουστακάρες καί στὴ συνέχεια ἕνα τσα-
κισίρι ἄσπρο καί μπότες μαῦρες ἀπ’ τὰ γό-
νατα καί κάτω. “Ἦταν «ὁ Γιαν-Τολ-Μπα-
νιάς» “Αγριος—ἄγριος. ‘Ο πατέρας τοῦ
«Λιολιουῦ» ὅπως λέγαν χυδευτικά τὸ συμ-
μαθητὴ μας.

Καί σοῦ τὸν ἀρπάζει, πού λές, τὸν Λιο-
λιὸ ἀπὸ τὸ σβέροκο πραγματοποιώντας βί-
αια ἀπαγωγή τόσο γλιγορη πού οὔτε κα-
ταλάβαμε πότε κι’ ὄλας χάθηκαν ἀπὸ προ-
στὰ μας.

Τρεῖς τώρα οἱ παρόντες στὴν τάξη. Τὸ
«στοιχειό» τοῦ ἐκβιασμοῦ κατὰ πὼς θάλε-
γαν καί οἱ στρατιωτικοὶ πῆγε περίπατο.
“Ολα τὰ σχέδια μᾶς ματαιώνονταν.

“Ως τόσο ὅμως ἡμεῖς ἐπιμέναμε κι’ ἄς
μείναμε ἐννιά. “Απείχαμε. Καί δὲν ἦταν
τοῦτο μόνο. Αλλὰ ἕνα σοῦρουπο μεσ’ τὴ
μέση στὴν πλατεῖα τοῦ «“Αη—Δημητρι-
οῦ» ἰσακώνεται στὰ καλὰ ὁ Πολὺς Τσι-
κνιάς μὲ τὸν καθηγητὴ τὸν Τσοῦτσιο πού
οἱ φωνές του κόντευαν ν’ ἀκουστοῦν ὡς
τὸ «Μονοπλιό». Τὸν ἀπειλοῦσε ἡ θὰ χαρι-
στοῦν οἱ δέκα μέρες τῆς ἀποβουλῆς, πού
ἄδικα ἀπεβλήθηκαν, γιὰ νὰ ἐπανέρθωμε
στὴν τάξη, ἡ θάχωμε κακὰ ξεμπεροδέματα.
Κι’ ἦταν ὁ συμμαθητὴς μας ὁ Τσικνιάς ἔ-
νας κρεμανιαλᾶς ἴσαμε κεί ἄνω εἴκοσι
τριῶν, εἴκοσι τεσσάρων χρόνων, σωστός
γίγαντας.

Τέλο: μὲ τὴ μεσολάβησι τοῦ Γιατροῦ
τοῦ Ἀλεξάκη πού ὁ γυὸς του ὁ Χρῖστος
ἦταν ἀπεργός κι’ αὐτὸς μὲ μᾶς, βρέθηκε μιὰ
μέση λύσι. Νὰ χαριστῆ καί νὰ μὴ γραφῆ
ἡ τιμωρία, ἡμεῖς ὅμως ὄλοι νὰ ζητήσω-
με συγγνώμη.

“Ετσι κι’ ἔγινε. Τὰ μαθήματα ἐπαναλή-
φθηκαν καί μᾶς δόθηκε ὕστερ’ ἀπὸ λίγο ἡ
εὐκαιρία νὰ γιορτασθῆ ἀπὸ ὄλη τὴν τάξη
ἡ Δεκαετηρίδα τοῦ Τσικνιά στὸ Γυμνάσιο.

Πράγματι ὁ μακαρίτης στὴν πρῶτη,

στήν δεύτερη καὶ στήν τρίτη ἔμνευ ἀπὸ τρεῖς χρονιές στήν ἴδια τάξη. Τώρα ἦταν ἡ δεκάτη χρονιά.

Ἡ τελετὴ ἔλαβε χώρα στὸ προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Γοικινιά πού δὲν εἶχε παρὰ μόνον τὴν μάνα του. Ἐκεῖ ἀπὸ κάτω ἀπὸ μιὰ σκαμνιά (δίπλα στοῦ Σοντώρη, στὸ σπίτι πού χρησιμεύει τώρα γιὰ Στρατολογικὸ Γραφεῖο) παρατέθηκε μιὰ Κυριακὴ ἕνα ἀρνὶ ψημένο στὸ φούρνο, μὰ λύσσα ἀλατισμένο, ὅπως μᾶς ξήγησε τότε ὁ ἴδιος τῶκομε ξεπίτηδες ἀρμυρὸ γιὰ νὰ πίναται τὸ κρασί καλά. Ἐλακολούθησαν προπόσεις, τραγοῦδι καὶ χαρὲς πού κράτησαν ὡς τὸ βραδάκι. Ἄργα ἀλπως σὰν νύχιωσε, πῆρε τέλος ἡ παράξενη τοῦτη γιορτὴ μὲ καντάδες στὸ δρόμο τῆς Ἄη—Θουδώρας.

Παρόμοιος ἑορτασμὸς μαθητικῆς δεκαετηρίδας σὲ Γυμνάσιο δὲ φαντάζομαι νᾶγινε κι' ἄλλοῦ ποτέ.

ΤΕΛΟΣ

Προσθήκες τινές

Στὸ δημοσίευσμά μου «Ἄρτινές ἀναμνήσεις» (τεῦχος Ἰον—Ιον τοῦ Περ. «Σκουφᾶς» σελ 405) γράφω, ὅτι στὸν μεγάλο «Ἰστό» μὲ τὸν χοντρὸ τὸν κἄλο μόνον τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια, οἱ Δημολιτσάιοι, μποροῦ-

σαν ν' ἀναρριχηθοῦν μὲ ἔλξη μόνον μὲ τὰ χέρια. Τοῦτο σωστά γράφηκε. Δὲν πρόσθεσα ὅμως, ὅτι λίγο ἀργότερα ἀπ' αὐτοὺς ἀναφάνηκε, τότε στὰ χρόνια μου, κι' ἄλλος πρωταθλητὴς στήν «ἀναρρίχῃσιν ἐπὶ κάλῃ». Ὁ μακαρίτης καὶ καλὸς ἀγαθὸς Μπάμπης Κονάκης. Τοῦτο μοῦ τὸ ὑπενήμισε ὁ συμμαθητῆς μου κ. Κίτσος Καλέλλης (Ἐπίτιμος Πρόεδρος νῦν τοῦ Ἀρείου Πάγου), μ' ἕνα γράμμα του, ἀπὸ τὸ ὅποιον, χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἀποσπῶ καὶ τὴν παρακάτω περίοδο:

«...μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀγαπητὲ Κώστα, θυμῆθηκα μίαν χαρακτηριστικὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φράσιν τῆς τότε διαλέκτου τῆς Ἄρτης, πού εἶναι ζήτημα ἂν οἱ σημερινοὶ Ἄρτινοὶ τὴν κατανοοῦν. Ἐνα ἀπόγευμα (ἴσως σκοστοὶ ἀπὸ τὸ σχολεῖο, πιθανώτερον ὅμως διότι ἦτο ἡμέρα ἀργίας) ἐπήγαμε νὰ πάρωμε τὸν μακαρίτην ἤδη Μπάμπην Κονάκην. Ὅταν τῷ εἶπομεν τὶ τὸν θέλαμε, ἠκούσθη ἀπὸ τὸν δρόμον φωνάζων:

«—Μούρ' Μάνα—σὺ, νόμ τ' τσέτρα μ'»
 «κι τὰ κορδέλια μ' κι τν' οὐμπόλια τ' φλου-
 »κωτῆ. Θά πάμε μὲ τὰ παιδιὰ νὰ κολμπίσου-
 »μ' στοῦ πουτάμ'.
 »Ἄ Ἄ μούρ' μάνα, κόσια ντέ...».

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΗΛΘΑ ΚΑΙ ΦΕΥΓΩ ΠΛΟΥΣΙΟΣ

Ἔτρωγα ψωμὶ καὶ χόρτα. Τὸ θεὸς εὐχριστοῦσα καὶ τὴν Μάννα του Μαρία ὅταν νιρῦλινα φοροῦσα.

Δὲν ἀβάσκανα ποτέ μου τὰ καρπόφορτα χαράφια δὲν ἐστάθηκα ποτέ μου ν' ἀθιαμάξω τὰ χρυσάφια

ποῦταν ὡς τὸ ἕνα ξένα στὸ βλισίδινο χωριὸ μου. καὶ στήν ἄκρη του στεκόταν χαμηλὸ τὸ φτωχικὸ μου.

Διάβαιναν μπροστά μου μύριοι κάθε μέρα ἀλαμένοι μ' ἔριχναν στήν καταφρόνια κι' ἕνας κάποτε μοῦ κραίνει.

Κακορίζικε—μοῦ λέει—τῆ ζωῆ σου τί τὴν θέλεις ἀφοῦ χρήματα δὲν ἔχεις, γιὰ τὸν Ἄδη δὲν τὴν στέλνεις;

Ἀποκρίθηκα, τοῦ λέω νὰ τενώσῃ τὸ αὐτὸ του, νὰ μοῦ πάρῃ τὴν κουβέντα νὰ τὴν σμίξει στήν ψυχὴ του.

Ὅποιος χρήμα δὲν λογιᾶζει στοῦ νιουιὰ τῆ στράτα ἐτούτη. ἀπὸ τὴ γέννα κι' ὡς τὸν τάφο εἶναι πάντα μέσ' τὰ πλοῦτη.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

Ἡ μάχη τῆς Λαγκάδας ἔγινε στίς 18 Ἰουνίου 1821.

Εἶναι ἀπ' τὴς Ἀρτινῆς μάχης, πού ἔδωσαν ἀποφασιστικὴν τροπὴν στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐθνεγέρσεως, κατὰ τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ χρόνια.

Τρεῖς γιγαντομαχίες ἐδόξασαν τὴν περιοχὴ μας στὰ χρόνια τοῦτα. Ἡ μάχη τοῦ Σταυροῦ, πού ἔδωσε ψυχὴ καὶ φτερὰ στὸν ἀγωνιζόμενον λαό μας. Ἡ προηγηθεῖσα μάχη τῆς Πλάκας ἐκλόνησε τόσον τὸν Χουρσίτ, πού ἀναγκάστηκε νὰ μεταφέρει τὸν κύριον ὄγκον τοῦ στρατοῦ του στὴν Ἡπειρο καὶ νὰ δώσῃ καιρὸν τοῦ Κολοκοτρῶνη στὸ Μωρητᾶ καὶ τοῦ Διάκου, Δουβουνιώτη, Ἀνδρούτσου στὴ Ρούμελη, νὰ ὀργανώσουν τὴν πολιορκία τῶν Τούρκικων ἀστέρων καὶ νὰ ἐτοιμάσουν τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν.

Καὶ ἡ μάχη τῆς Λαγκάδας, ἡ πιὸ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὸν ἀγῶνα, μὰ καὶ ἡ πιὸ καταστρεπτικὴ γιὰ τοὺς Τούρκους.

Καὶ τὶς τρεῖς αὐτὲς πρωτοεπαναστατικὰς μάχαις τὶς κατηύθυνε ὁ Ἀρτινὸς ἥρωας ὁ Γῶγος—Μπακόλας. Χάρις στὴ στρατηγικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ ἀνίκητου αὐτοῦ ὀπλαρχηγοῦ, τὸν ἀκατάβλητον ἥρωισμόν του καὶ τὴν σοφίαν του καθοδήγησιν, στερεώθηκε ὁλόκληρος ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ ἐμεγαλοῦργησε ἡ χώρα. Εἶναι ὁ πρῶτος Ἡπειρώτης πού ἐνσάρκωσε τὰ ὄνειρα τοῦ Σκουφᾶ καὶ τοῦ Τσακάλωφ. Εἶναι ὁ δάσκαλος τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Μακρυγιάννη στὴν πολεμικὴ τέχνη, σύγχρονος τοῦ Κοτυλίδου, Ἰσκού, Τουρτούρη, Τσαρακλῆ καὶ προηγῆθηκε τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ Διάκου. «...Ὅμως προτιμιέται καὶ δοξάζεται ὁ Γῶγος ὁ Ἀθάνατος. Δὲν στοχάζεται θάνατον αὐτὸς ὁ ἀγαθὸς πατριώτης, ὡς λιοντάρι πολεμοῦσε καὶ ὡς φιλόσοφος ὀδηγοῦσε. Θέε συγχώρεσε τὴν ψυχὴν του καὶ σὺ Πατρίδα νὰ τὸν μακαρίσεις, ὅσο εἶσαι πατρίδα ἐλεύθερη...»

Μ' αὐτὰ τὰ ἐνθουσιώδη λόγια ὁ Μακρυγιάννης σι' Ἀπομνημονεύματά του (τόμ. Α'. σελ. 128 ἔκδ. Μακρυνιώτη) ἀναφέρεται στὸν ἥρωισμόν τοῦ Γῶγου—Μπακόλα.

«Σ' ὄλον τὸν τόπον ξαστερία

Σ' ὄλον τὸν κόσμον ἡλιος.

Καὶ στὴν καυμένην Ἡπειρον

ὄλο καπνὸς κι ἀντάρτα.

Πολὺ Τουρκιὰ τὰ πλάκωσε

πολλοὶ τσαχαμπασῆδες.

Πιάνουν καὶ δέρνουν τὴν πρωτιὰ

καὶ τοὺς Κοτσαμπασῆδες.

Κι ὁ Γῶργος—Βάσις τὸ σκυλί
κι αὐτὸς χριστιανομάχος».

Τὸ Ἡπειρώτικο αὐτὸ μοιρολόγι, χαρακτηρίζει τὴν ἐπικρατοῦσαν αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἀφόρητον κατάστασιν στὸν τόπο μας.

Οἱ Κόνιαροι—Τούρκοι Μεσανατολίτες, ἔμπιστοι τοῦ Σουλτάνου—ἐρήμωσαν τὴν Ἡπειρο. Συγκεντρωμένοι ἐδῶ, ἔξ αἰτίας τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀλήπασα, προέβαιναν σὲ ἀκστονόμασια ὄργια, σὲ βάρος τοῦ πληθυσμοῦ. Τὴν καταθλιπτικὴν κατάστασιν τῆς Νοτίου Ἡπέρου, τὴν περιγράφει ὁ ἱστορικὸς Ν. Φυσωντζίδης στὴ συλλογὴ του «Ἀνέκδοτα αὐτόγραφη τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν» καθὼς καὶ ὁ Ἀ. Κουσταλέξης στὴν πραγματεία του «Διαφέροντα καὶ περιεργα τινὰ ἱστορήματα».

Ἡ Ἡπειρος βάσταξε ὅλο τὸ μαρτύρικὸ φορτίο τῶν πρώτων ἐπαναστατικῶν χρόνων ἀπὸ τὸ 1820 ὡς τὸ 1822, ποὺ νικήθηκε ὁ Ἀλήπασας.

Ὁ Χουρσίτ ἀνησύχησε μαθαίνοντας τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Μωρηῶ καὶ τῆς Στερεᾶς. Καθηλωμένοι ὅμως οἱ ὑπόλοιποι μὲ τοὺς πληγωμένους ὀπισθοχώρησαν. Οἱ Ἕλληνες πολέμησαν σὰν λιοντάρια, πῆραν πολλὰ λάφυρα καὶ μὲ τὰ μαχαίρια τοὺς ἔφεραν κυνηγιώντας ὡς ἔξω ἀπὸ τὸ Κομπότι. Στις 30 Μαΐου ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Κουτλιίδας αἰφνιδιάζουν τοὺς Τούρκους στὸ Κομπότι.

Σύγχυση ἐπικρατεῖ στὸ στρατόπεδο τῶν Τούρκων. Στις 8 Ἰουνίου ἐπιτίθεται ξανά ὁ Κουτλιίδας μὲ τὸν Καραϊσκάκη στὸ Κομπότι. Ἡ μάχη βάσταξε ἔξι ὥρες καὶ σκοτώθηκαν ἄρκετοὶ Τούρκοι. Ἄς σημειωθῇ καὶ τοῦτο: Ὁ Καραϊσκάκης περιπαίζοντας τοὺς Τούρκους πληρώθηκε στὴ... φύση, σ' αὐτὴν τὴν μάχη.

Οἱ κρούσεις αὐτὲς ἦταν παρενοχλητικῆς, γιὰ νὰ δοθῇ καιρὸς στοὺς Ἕλληνες νὰ προπαρασκευάσουν τὴν τελικὴ μάχη πρὸς παρεμπόδισιν τῆς διάβασης τοῦ Σμαήλασι.

Τὴν περιγραφὴ τῆς τελικῆς, ἀποφασιστικῆς καὶ ἱστορικῆς μάχης τῆς Λαγκάδας, ἀντιγράφω ἀπὸ τὰ ἰδιόγραφα τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη Ἀπομνημονεύματα (τόμ. Α'. σελ. 124—125), γιὰτὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ δοθῇ τέτοια παραστατικὴ ἀφήγησις ἀπὸ ἄλλον.

«... Τότε ἔγραψε ὅλα αὐτὰ ὁ Πασᾶς (Ἰσμαήλασας) τοῦ Χουρσίτ—Πασᾶ καὶ τοῦ λέγει ὅλους αὐτοὺς τοὺς πολέμους καὶ νὰ τοῦ στείλῃ δύναμιν, ὅτ' εἶναι ἀδύνατος. Καὶ τῷσπειλε τὸν Χασάμπεη Βεργιόνη, τὸν Μπεκίρη Ἰζογαδοῦρο, τὸν Σουλτᾶνε Κόριζα καὶ ἄλλους πολλοὺς μιπλασάδες ὡς ἑφτά χιλιάδες. Πῆγαν στὴν Ἄρτα καὶ ἐκεῖ συνάχτηκαν καὶ πῆγαν εἰς Κομπότι καὶ κάμαν σχέδιον ν' ἀφήσουνε ὅλη τὴν ἀδυναμίαν ὀπίσω εἰς Κομπότι καὶ αὐτῆνοι ὅλοι ὡς ἔξι χιλιάδες εἰς τὸ φελίκι (γελέκι) νὰ κινηθοῦν διὰ τὴν Λαγκάδα, ὁποῦναι ἓνα στένωμα ὅλο κοντόρεικον καὶ ἀγριόβατα τυλιγμένον. Καὶ ἐκεῖ, τὴν θέσιν ἐκείνην τὴν βαστοῦσε ὁ Γῶργος, στὴν Ἡπειρο ἀδυνατιοῦσε νὰ ἐνισχύσῃ τίς φρουρὰς του σ' αὐτὰ τὰ μέρη.

Ὁ Γῶργος—Μπακίλας, ὁ Κουτλιίδας, οἱ Σουλτῶτες, ὁ Καραϊσκάκης, μαζὺ μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς τοῦ Ἀλή, τὸν πολεμοῖσαν σκληρὰ καὶ ἀδιάκοπα. Σκοπὸς τῶν Ἡ-

πειρωτῶν ὀπλαρχηγῶν ἦταν ἡ διαιώνιση τοῦ ἔμφυλιου πολέμου Σουλτάνου—'Αλή-
πασα, γιὰ νὰ κερδίση χρόνο ἢ ὑπόλοιτη 'Ελλάδα καὶ καταφέρει ἀποφασιστικὰ
πλήγματα στὸν προαιώνιο ἐχθρό. «Τώρα οἱ 'Ελληνες ὀρκίστηκαν νὰ δουλέψουν
διὰ θρησκεία καὶ πατρίδα μονιασμένοι...».

'Απαγκιστρῶνει ὁ Χουρσίτ τὸν Σμαήλπασα, τὸν καλύτερό του στρατηγὸ καὶ
συνεργάτη, μὲ πολυάριθμῳ ἐκλεκτῷ στρατῷ ἔρχεται στὴν Ἄρτα στίς 28 Μαΐου
1821. Ἀντικειμενικὸς τοῦ σκοπός, ἡ προέλαση πρὸς τὴ Δυτικὴ Στερεά, γιὰ τὴν ἐ-
νίσχυση τῶν πολιορκουμένων στὴ Βόνιτσα, Βραχῶρι καὶ Μεσολόγγι Τούρκικων
φρουρῶν. Προχωρῶντας ὁ Σμαήλπασας θὰ ἐγκαθίστατο στὸ φρούριο τῆς Ναυπά-
κτου, πού δεσπόζει τῆς Στερεῆς καὶ Πελοποννήσου. Ἡ μόνη διάβαση ἦταν τὸ Μι-
κρυνόρος μὲ δυὸ διόδους. Τὴν ἀπὸ Κούλιας ἢ Παλιοκούλιας καὶ τὴν νοτιὰν τοιαύ-
την, τὴν σημερινὴν παραθαλασσίαν.

Στὴν Κούλια ἦταν ὀχυρωμένος ὁ Ἴσκος μὲ λίγους 'Ελληνες. Στὸ Πέτα ὁ Γῶ-
γο—Μπακόλας καιροφυλαχτοῦσε καὶ παρακολουθοῦσε τὶς κινήσεις τοῦ Σμαήλπα-
σα. Ὁ Καραϊσκάκης καὶ Κοτυλίδας περιφέρονταν ἀπὸ Σκουληκαριὰ ὡς τὸ Κομπό-
τι ἄγρυπνοι.

'Ο Σμαήλπασας πληροφορήθηκε τὶς κινήσεις τοῦτες τῶν Ὀπλαρχηγῶν. Στίς
28 Μαΐου κινήθηκε μ' ὄχτακίσιους, ἑλαφρὰ ὀπλισμένους νὰ περάσει ἀπὸ τὴν διά-
βαση τῆς Κούλιας. Ἐκεῖ τοὺς τσάκισε ὁ Ἴσκος. Σκοτώθηκαν πολλοὶ καὶ ὁ Ἴσκος,
ὁ Γιωργάκης Βαλινοῦ, ὁ Καραγιαννόπουλος καὶ ἦταν καὶ ὄχτῶ Τούρκοι μὲ τοὺς
'Ελληνες, κεφαλὴ ὁ Σουλεϊμάν Βερνόςης ὅλοι ἐκεῖ ὀδόντα ἕνας. Ριχτήκανε ὅλη
αὐτήνη ἢ δύναμη τῶν Τούρκων σ' αὐτοὺς τοὺς ὀλίγους. Ὁ Γῶγος τοὺς εἶπε νὰ μὴ
ρίξη κανένα, ἂν δὲν ρίξη πρῶτος αὐτός. Ριχτήκανε ἀπάνω τους οἱ Τούρκοι μὲ με-
γάλῃ γενναιότητα, ὅτι ἐκείνη ἢ ἡμέρα ἦταν ἢ τύχη καὶ τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλή-
νων. Παίρνουν οἱ Τούρκοι μίαν πέτρα καὶ βαίνουν εἰς τὸ μέτωπον καὶ στ' ἄλλο
χέρι τὸ σπαθὶ καὶ κάμαν πλῆθος γερούσια ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλο σκοτώ-
νονταν χωρὶς νὰ βγάλουν ἀποτέλεσμα. Ὅτι τότε οἱ Ἑλληνες ὀρκίστηκαν νὰ δου-
λέψουν διὰ θρησκεία καὶ πατρίδα καὶ δὲν τοὺς κόλλαγε μολύβι, οὔτε σπαθί.

'Αφοῦ πολέμησαν σὰν λιοντάρια Τούρκοι καὶ Ἑλληνες περίπου ἀπὸ ὄχτῶ ὡ-
ρες σκοτώθηκαν Τούρκοι ἀπάνω ἀπὸ χίλιοι καὶ ἦταν τὰ κουφάρια τους ἕνα χρό-
νο ἄλλυτα ἑξαράθηκαν. Καθὼς ἐπέσανε καὶ πληγωμένοι ἀρκετοὶ γιόμισε ἢ Ἄρτα.
Καὶ τοὺς πῆραν ἔμπρὸς οἱ Ἑλληνες μὲ τὰ μαχαίρια καὶ τοὺς πῆγαν κυνηγώντας
ὡς τὸ Κομπότι, σκοτώνοντας καὶ παίρνοντας λάφυρα.

Δὲν κατηγοριῶνται οὔτε οἱ Ἑλληνες εἰς τὴν ἀντρεία, οὔτε οἱ Τούρκοι, σὰν
λιοντάρια πολεμοῦσαν καὶ τὰ δυὸ μέρη. Ὅμως ἢ ἀδικία, ὅσο νὰ κάμη ἢ ἀντρεία,
νικεῖται ὅτι βγήκαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν δρόμον οἱ Τούρκοι. Ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ὀποῦν
ταν ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐκεῖ καὶ οἱ στρατιῶτες κάμαν τὰ χρέη τους. Λαμπρύνεται
καὶ δοξάζεται ὁ μακαρίτης Γῶγος. Χάριτες τοῦ χρωτάγει ἢ πατρίς ὡς λιοντάρι
πολεμοῦσε καὶ ὡς φιλόσοφος ὀδηγοῦσε. Καὶ ἀνάστησε τὴν πατρίδα ἐκείνη τὴν ἡ-
μέρα. Ἄν διάβαιναν αὐτήνη ἢ Τουρκιά, τότε καθὼς ἐτοίμαζε κι' ἄλλες μεγάλες δύ-

ναμες ὁ Χουρσίτ—Πασᾶς θὰ λευτέρωναν ὅλους τοὺς πολιορκημένους παντοῦ, ὁποῦ τοὺς πολιορκοῦσαν οἱ Ἕλληνας εἰς Βόνιτσα, Βραχώρι καὶ ἄλλοῦ. Καὶ ἀπελπίστηκαν σάν μάθαν αὐτὸν τὸν σκοτωμὸ αὐτηνῶν. Καὶ τοὺς κυρίεψαν ὅλους τοὺς Τούρκους παντοῦ οἱ Ἕλληνας καὶ λευτέρωσαν αὐτὰ τὰ μέρη. Ὁ πόλεμος ἔγινε τὸ 1821, Γιουνίου 18. Ἕλληνας δὲν σκοτώθηκε κανένας... ».

Ἡ νικηφόρος αὐτὴ μάχη ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν Ἰ. Φιλήμονα (τόμ. 3, σελ. 348) ὁ ὁποῖος ἀποδίδει καὶ αὐτὸς τὸν ἔπαινον τῆς νίκης στὸν Γῶγο—Μπακόλα. Ἡ μάχη τῆς Λαγκαδάς ἀποφασιστικὰ ἐπηρέασε τὸν ἀγῶνα τῆς Νοτίου Ἑλλάδος.

Ἄλλην τροπὴν, βεβαίως ὄχι καλὴν, θὰ ἔπαιρνε ἡ πορεία τῆς ἑπανάστασης, ἀν οἱ Ἡπειῶτες ἀγωνιστὲς δὲν καιατρόπωναν τοὺς Τούρκους στὴ Λαγκαδά καὶ περνοῦσαν πρὸς τὴ Ρούμελη. Γεννιῶνται ὁμως ἐρωτήματα ἀπορίας καὶ στὸν ἀπλοϊκώτερο Ἕλληνα. Γιατὶ ἡ ἱστορία ποὺ διδάσκεται στὰ Ἑλληνόπουλα οὔτε κἄν ἀναφέρει τὴν μάχην αὐτήν; Οὔτε στὸ σχολικὸν πρόγραμμα τοῦ 1911 περιλαμβάνεται. Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἰσχύει αὐτὸ τὸ πρόγραμμα καὶ σήμερα στὰ σχολεῖα μας!

Οἱ μάχες τοῦ Σταυροῦ, τῆς Πλάκας, τῆς Λαγκαδάς καὶ στὰ σοβαρώτερα ἀκόμη ἱστορικὰ δοκίμια μὲ λίγες σειρὲς ἢ οὐδόλως περιγράφονται. Μήπως οἱ μάχες αὐτὲς στεροῦνται ἱστορικῆς καὶ ἡρωικῆς αἴγλης; Ποιὰ ἄλλη μάχη τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μάχην τῆς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη, ἐπέφερε τόσην μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἔσωσε μίαν ἀναγεννωμένην προσιπάθειαν τοῦ Ἔθνους; Δὲν ὑποτιμῶμεν οὔτε ἔχομεν τέτοιο δικαίωμα, κατὰ κεραίαν ἀρχηγούς, ἡρωϊσμούς, αὐτοθυσίαις, ἀποφασιστικότητα καὶ μάχας τοῦ Ἱεροῦ Ἐθνικοῦ μας ἀγῶνος, οὐδὲ προβάλλομεν τὴν Ἀριτὴν Ἡπειρον σὲ προνομιακὴ ἱστορικὴ τοποθέτηση. Ἄπλως ὁμως, ὑποπτευόμεθα τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν συγγραφέων τῆς ἱστορίας μας.

Ἡ Ἄρτα ποὺ στὴν περιοχὴ της ξετυλίχτηκαν καὶ διαδραματίστηκαν τὰ ὑπέροχα αὐτὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἔστω καὶ ἀργὰ ἄς τὰ ἀξιολογήσει. Ἄς στηθῇ ἕνα λιθάρι στὰ ἱερὰ αὐτὰ χῶματα γιὰ νὰ μαρτυράει τὴ δόξα τῶν προγόνων μας, τὴν στοργὴν καὶ εὐγνωμοσύνην τῶν ἐπιγόνων.

ΝΙΚ. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ

ΧΑΜΕΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ

Βουβὴ ἢ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ,
σβυσμένο τὸ καντήλι.
Στὸ ἐξοκκλήσι τὸ φτωχό,
μ' ἀπόγωση δυὸ χεῖλη
κάτι τοῦ λέν σάν προσευχὴ.

Ὅσα καράβια γύρισαν
κι' ἀπόψε στὸ λιμάνι
τὸ γυῖο της δὲν ἀντάμωσαν
κι' οὐτ' ἕνα πυροφάνι
γρικαίει στὰ μαῦρα πέλαγα.

Σκυφτὴ ἢ γρηοῦλα καρτερεῖ
μὲ σφαλιστὸ τὸ στόμα,
γι' αὐτὸν ποὺ πάει γιὰ τὸ ψωμί
μιὰ ἀνάσταση ἀκόμα
τὰ μάτια της νὰ ἴδουνε.

Γιατὶ νὰ γίνουιν στεναγμοὶ
δυὸ ὄνειρα καθάρια;
Γιατὶ νὰ σβύνουιν δάκρυα
κάποιος χαρᾶς τ' ἀχνάρια
κι' ἐκεῖνος νὰ χαθῆ;

ΒΑΣ. Δ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ

Στις 15 'Ιουνίου ογδόντα περίπου ἀπ' τοὺς φίλους καὶ τίς φίλες τοῦ ΣΚΟΥΦΑ πῆραν μέρος σὲ ὠραία ἐκδρομὴ στὴ Λευκάδα—Μαδουρὴ Ἁγία Κυριακὴ Νιδρὶ, μέσῳ Πρεβέζης.

Ἡ συντροφιά ἦταν ἓνα ἀρμονικὸ σύνολο, πλαισιωμένο ἀπὸ πολλὰς καλὰς φωνές, δυὸ ἀρμόνια καὶ κλιμακωμένη ἀπ' ὅλες τίς ἡλικίες.

Τὸ περιβάλλον καὶ γενικὰ ὁ ὀρίζοντας, τόσο γρυφικὰ καὶ τόσο ὁμορφά, ἔδωκαν καινούργιο τόνο στὴν ψυχὴ ὄλων. Δροσιά, ἀνεση, χαρὰ καὶ γενικὰ ἰνάταση ἦταν φανερὴ σ' ὄλων τὰ πρόσωπα.

Καὶ τὰ λίγα σκαμπανεθόσματα, κατὰ τὸ γυρισμό, συνεπέζῃ τοῦ μελτεμοῦ, πού μοιάζαν λικνίσματα χοροῦ, ὠφέλησαν, γιὰτὶ συνέβαλαν λίγο σιτὸ ἀνακάτεμα τῶν αἰσθημάτων κι' ἔκαναν ὑπόμνηση, ὅτι ὑπάρχουν κι' ἐναντιότητες στὴ ζωὴ. Οἱ πολλοὶ χάρηξαν τὸ λίκνισμα. Ἐλάχιστοι, ἀνήμεσα στοὺς ὁποίους καὶ φίλος Δικ ὀρεσιθίος, ἔννοιωσαν λίγο φόβον κι' αἱ ἡλικιοβαρεῖς λίγη κοίραση ἀνακατωμένη μὲ τὴ σκέψη-δῆ: θέβαια σωστὴ—ὅτι ἦταν δυνατὸν ν' ἔνοιγε ἢ ἀπεραντωσύνη, πρόσχαρα τὴν ἀγκαλιά της.

Οἱ ἐναλλαγές εἶχαν τελικὰ σὰν συνισταμένη, τὴν ἀμετρὴν ἱκανοποίησιν καὶ τὸ ψυχικὸ ξεκούρασμα ὄλων.

Ἐπειτα ἀπὸ λιγὸχρονη παραμονὴ στὴν Ἁγία Μαύρα τὸ πλοῖο ἀκολούθησε τὸ αὐλάκι καὶ τὴ Λευκαδίτικη παραλία μὲ τίς ὁμορφές καὶ κατάρπυτες πλαγιές καὶ τίς σκόρπιες μεκροβιλίτσες. Σὰν ἀνιέθητε ἀπίνωνται τὰ τρηχεῖα βουὰ τῆς Ρούμελης. Τραζίδι πού καθ' ἕνας δὲν ἦθελε νὰ τελειώσῃ.

Σὲ λίγο ἡ Μαδουρὴ Πάνω σ' αὐτὴ καθ' ἕνας καὶ κάθε μιὰ ψιθύρισαν στίχους τοῦ Βαλαωρίτη. («Πῶς μᾶς θεωρεῖς ἀκίνητος, πού τρέχει ὁ λογισμὸς σου;» ἢ «λέγει ἡ ἀγράμπελη, ἡ μυριανθισμένη στὸν ἄγριο πλάτανο πού τὴ θωρεῖ...». Καὶ μιὰ εὐαίσθητη «τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσοῦλα ἐγεννήθηκ' ἓνα ῥόδο, τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσοῦλα ἐμαράθηκε τὸ ῥόδο.»). Ὅλοι στὸ κουκλίσιμο αὐτὸ νησάκι θυθίστηκαν σὲ στοχασμοὺς γιὰτὶ τὸ τόσο ποιητικὸ περιβάλλον συνεπέηρε μικροὺς καὶ μεγάλους. Τὸ παχὺ στρωῖμμα τῶν φύλλων κάτω ἀπ' τὰ γέρικα δέντρα δείχνει, σήμερα, τὸν τόπο πού κοιμάται, (« δέντρο πῶς κείτεσαι νεκρὸ στὴν ἄμμο τοῦ γυαλοῦ.....» ὅπως λέγει ὁ στιχος), ὅπως κοιμάται, κατάκλειστο, τὸ σπιτικὸ τοῦ ποιητῆ καὶ βλέπει σὰν σὲ ὄνειρο τὸ πάλαιμα τῆς σκέψης τοῦ βάρδου νὰ δώσῃ τῆθος καὶ χρώμα στὸ στίχον τ.υ. Ἀνάμνηση. τὴν ὁποῖαν πικρὴλει τὸ πράσινο, ὁ φλοίσβος τοῦ κύματος, τὸ παγινίδισμα τῶν πουλιῶν.

Στὴν κατέναντι Ἁγία Κυριακὴ πού, κυκλωμένη ὅπως εἶναι κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα ἀπ' τὴ θάλασσα, δὲ διαφέρει ἀπὸ νησί, τὸ δριμύνημο κουκλίτικον ἐκκλησάκι, εἶναι χωμένο, κατὰ τὸ ἡμῖσι, στὸ βράχο. Ἡ καμπανούλα του, τὴν ὁποῖα χτύπησαν ἀνυπόδικτες μικρές, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἀγαλιάσῃ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαιοερευνητῆ Δουβρπιλῶ, ὁ ὁποῖος ἀναπαύεται ἐκεῖ κοντά, ἡσυχος γιὰτὶ ἔκαμε πέρα ὡς πέρα τὸ καθήκον του ἀγκαλιάζοντας μὲ τὴν ἀγάπη του τὴν Ἑλλάδα μας.

Πάνω ἀπ' τὴν Ἑκκλησιά, στὸ ὄψωματάκι, μιὰ στὴλῃ εἶναι ἀφερωμένη στὸν Ὀδυσσεὺ τὸν ἥρωα τοῦ Ὀμηρικοῦ ἔπους.

Λίγο πιδ πέρα ή όμορφόσχημη και καλοβαλμένη στόν όρίζοντα βίλα του έρευνητή με γειτονιά τό όμώνυμο Μουσείο στό όποιο βρίσκονται τά ευρήματα (έκτός άπ' τά μεγάλης άξίας τά όποία για λόγους άσφαλείας βρίσκονται στό Μουσείο Ἀθηνών) τών άνασκαφών πού έκαμε στό Νιδρί, για τίς όποίες όδηγός του γίνηκε ή περικοπή τής Ὀδύσειας τής Ραψωδίας «Ι» στίχων 20—30 ή όποία κατά μετάφραση του Ἄρ γύρη Εὐταλιώτη έχει ως έξής:

«Και κατοικῶ στό λιόλουστο Θιάκι, πού
 έχει άπάνω
 τό Νήριτο, τρανό θουνό πού σείει άψηλά
 τά φύλλα,
 κι' όλόγυρα πολλά νησιά, τ'όνα κοντά ναι
 στ' άλλο,
 ή Σάμη και τό Δουλιχίο κι' ή Ζάκυνθο ή
 δεντράτη.
 Ἐτούτη χάμου άπλώεται στό πέλαγα τής
 Δύσης,
 τ' άλλα νησιά ναι ξεχωρα, στ' ανάβλεμμα
 του ήλιου,
 πέτρες γεμάτο με κκλό λεβέντες; για να
 βγάξη,
 άλλο άπ' τή γη, μας πιδ γλυκό δεν ξέρω έ-
 γώ στόν κόσμο.»

(Ο λεπτός Νιδριώτης νέος κ. Τηλ. Στεργιώτης (με συμπαραστάτη τό φύλακα του Μουσείου Πατέρα του) πήρε τόν κόπο και κατετόπισε τούς έκδομαίς πάνω στό θέμα του Ἀστερος οὐ Ὀδυσσεύς, τό όποιο ό έρευνητής του Ἀχαϊκού πολιτισμοῦ Δορπφιλδ, τοποθετεί στό Νιδρί. Ἀπαρίθμησε όλα τά υπέρ και τά κατά, συμφωνών, χωρίς να οδηγηται από τοπικιστικά έλατή-

ρια, με τίς άπόψεις του έρευνητή, ό όποιος διέθεσε όλο του τό είναι στην έρευνα και του όποίου τό «πιστεύω» ήταν ότι τό Ἄστου του όμηρικού ήρωα ήταν τό σημερινό Νιδρί, για τό όποιο ή περιγραφή προσιδάξει, όνομαζόμενο, αρχικά, Ἰθάκη, ό πληθυσμός του όποίου μετακινήθηκε στό ασφαλέςτερο κοντινό νησί, υπό τήν πίεση, άγνωστο ποιου, εισβολέως, παίρνοντας μαζί του και τό όνομα τής Χώρας του. Ὁ κ. Γυμνασιάρχης, πού ήταν στη συντροφιά, ειδικός με τά θέματα αυτά, αντιλέξας, άπρήθυσε σχετική έρώτηση ή όποία δεν πήρε άμεση άπάντηση. Ἔτσι τό θέμα έμεινε να τό χειριστοῦν οι έρευνηται, οι όποιοι και θα πουνε τήν τελευταία λέξη, στους έκδομαίς δε ή άνείπωτη ίκανοποίηση, ότι είδανε τήν περιοχή ή όποία όμολογουμένως μοιάζει βασιλικό τοπίο και νοερά παρακολούθησαν τήν Πηνελόπη πού ύφαινε και ξύφαινε τόν πέπλο της, τριγυρισμένη άπ' τούς μνηστήρες (οί όποιοι πρέπει, σύμφωνα με τόν τοπικό θρύλο, να ήταν άπαιτητικοί κι' άτίθασοι Λευκοδίτες—κι' ή Πηνελόπη άνένδοτη Λευκαδίτισσα—κι' όχι φιλήσχοι Ἰθακινοί—όπως πάντα είναι οι τελευταίοι) και τόν Ὀδυσσεά να παλεύη με τά στοιχεία τής φύσεως ως ότου έπανέλθη στην άγκαλιά της.

Θά ήταν παράλειψη αν εν έσημειώνετο ότι οι καλοκάγαθοι Νιδριώτες έπεφύλαξαν πολιτισμένη ύποδοχή στη συντροφιά, τά μέλη τής όποιας περιποιήθηκαν με καλωσύνη και πολλή ευγένεια, έκδηλώσεις πού συνεπήραν έτους.

Ο ΣΚΟΥΦΑΣ

Με τὸ σημερινὸ τεύχος «Ο ΣΚΟΥΦΑΣ» μπαίνει στὸ δεύτερο τόμο τῆς ἐκδόσεώς του. Τώρα πού μπροστά του ἀνοίγεται ἕνας εὐρύτερος ὁρίζοντας εὐγενῶν ἐπιδιώξεων, πρέπει νὰ προχωρήσῃ μὲ μεναιλύτερη συνχίση σῆ τῆς εὐθύνης καὶ μὲ ἠξημένη τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν συγκέντρωση πῶ ἐκλεκτῶν ἐργασιῶν σὶς σελίδες του.

Πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ, πού περιέβαλε τὸν «Σκουφᾶ» μὲ ἐμπιστοσύνη καὶ ἀνάπη καὶ πού τὸ ἐνεθάρρυνε ποικιλοτρόπως στὸν ἀγῶνα του, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Περιδικοῦ ἐκφράζει ἀπειρες εὐχαριστίες καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη της. Ὅταν σχεδὸν καυμιά πόλη στὴν Ἑλλάδα, σάν τὴν Ἄρτα, δὲν κατορθώνει νὰ ἐκδώσῃ ἕνα περιοδικὸ τῆς περιπῆς τοῦ «Σκουφᾶ», εἶναι τιμὴ καὶ γιὰ τὸν «Σκουφᾶ» καὶ γιὰ τὴν Ἄρτα, γιὰ τὸ ἔργον πού μὲ τόσο μόχθο καὶ θυσιᾶς ἐπιτελεῖται. Τὸ ἔργο, πού ἕνα ἐπιτακτικὸ καθῆκον μας καλεῖ, νὰ ἐνισχύσωμε ἀκόμη ἐντονώτερα.

* *

ΣΥΣΤΑΣΙΣ

Με τὸ κλείσιμο τοῦ πρώτου τόμου τοῦ περιοδικοῦ μας καὶ μὲ μὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦ δευτέρου, θεωροῦμε ἀπαραίτητο νὰ κάνουμε στοὺς συνδρομητὰς του τὴ σίηπτηση, ὅπως διατηροῦν τὰ τεύχη του οὕτως ὥστε μιὰ μέρα νὰ δεθοῖν σὲ ὠραίους τόμους. Ἔτσι ὄλοι μας θὰ καμαρώνουμε καὶ θὰ χρησιμοποιοῦμε τοὺς τόμους τοῦ Σκουφᾶ, πού πρέπει νὰ εἶναι ἀπαραίτητοι πρὸ παντὸς σὲ κάθε Ἄρτινο.

* *

ΟΙ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΣΚΟΥΦΑ

Ὅπως κάθε χρόνο ἔτσι καὶ φέτος τὸ ἐκδρομικὸ τῆμα τοῦ Συλλόγου μας ἐσημεῖωσε ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία σὶς ἐκδρομὲς του. Μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ σημερινοῦ σχολιοῦ πρέπει νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ ἐκδρομικὸ μῆμα τοῦ Σκουφᾶ ἀρχισε νὰ λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1940. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὸ 1950 ὁ Σύλλογός μας κάθε κα

λοκαίρι ὁργανώνει ἐκδρομὲς σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἔτσι δόθηκε ἡ εὐκαιρία σὲ πολλοὺς συμπολίτας μας νὰ ἴδοῦν πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πού θὰ ἦταν δύσκολο. Χωρὶς τὸ ἐκδρομικὸ τῆμα τοῦ Συλλόγου μας νὰ τὰ γνωρίσουν. Γιατὶ καὶ πολυδάπανα εἶναι τὰ ἀτομικὰ ταξίδια καὶ δὲν ὑπάρχει ἡ παρακίνησις, ὥστε νὰ τ'ἀποφασίσει κανεὶς εὐκόλα.

Ἡ πρώτη ἐκδρομὴ ἔγινε σὶς 15 Ἰουνίου στὴ Λευκάδα—Μαδουρὶ—Νιδρὶ, στὴν ὁποίαν πῆραν μέρος 80 ἄτομα. Στὶς 29 Ἰουνίου, 27 ἐκδρομεῖς μὲσῶ Μεσολογγίου—Ναυπάκου ἔφθασαν στοὺς Δελφούς, ὅπου μετὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, παρηκολούθησαν στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῶν Δελφῶν τὴν Ἄνδρομάχη τοῦ Σοφοκλέους ἀπὸ τὸν ὁμιλο ἀρχαίας τραγωδίας τοῦ Α. Καοῆ. Ἡ διανυκτέευσις ἔγινε στὴν Ἰτέα. Οἱ ἐκδρομεῖς μας ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι μὲ τὶς ἐξυπηρετήσεις καὶ τὶς φιλόξενες φροντίδες τῶν κατοίκων τῆς μικρῆς καὶ ὁμορφῆς θαλασσίνης πολιτείας. Τὴν ἐπομένη οἱ ἐκδρομεῖς μας περνώντας ἀπὸ τὸ Μπράλο ἔφθασαν στὴ Λαμία, πεσκέφθησαν τὸ Βόλο καὶ τὸ βράδυ διανυκτέρευσαν στὴ Λάρισα. Τὴν τρίτη ἡμέρα περᾶσαν ἀπὸ τὰ Τρίκαλα—Καλαμπάκα, ἀνέβηκαν στὰ Μετέωρα, ἐπεσκέφθησαν τὶς μονὲς Βαρλαάμ καὶ Μεταμορφώσεως, κατέβηκαν στὸ Μέτσοβο καὶ μὲσῶ Ἰωαννίνων ἀργὰ τὴ νύχτα γύρισαν στὴν Ἄρτα μὲ ἐξαιρετες ἐντυπώσεις.

Ὅπως καὶ πρὸ διετίας ἔτσι καὶ ἐφέτος τὸς ὁ Σύλλογός μας μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ Φεστιβάλ Ἐπιδαύρου, ὠργάνωσε τριήμερη ἐκδρομὴ σὶς 5 Ἰουλίου, στὴν ὁποία πῆραν μέρος 24 ἄτομα. Οἱ ἐκδρομεῖς μας παρηκολούθησαν στὸ θέατρο Ἐπιδαύρου τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῶ» καὶ τὴν «Μήδεια». Ἐπεσκέφθησαν τὸ Ναῦπλιο, τὸ Γολθὺ, τὰς Μυκῆνας—Παλαιὰ Κόρινθο, Λουτράκι καὶ πολὺ ἀργὰ τὴ Δευτέρα γύρισαν στὴν Ἄρτα.

ΤΑΚΗΣ ΒΑΦΙΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗ "ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ",
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

"Αν δὲν ἦταν σίγουρος ὁ κ. Μιχάλης Περάνθης, ὅτι μέσα του εἶχε ὠριμάσει ἕνα μεγάλοπνοο ἔργο, δὲν θὰ τὸ ἐπιχειροῦσε. Μὲ τὸ ἀλάθητο αἰσθητήριό του, δοσμένος στὴν ἀσκητικὴ του μόνωση, συγκέντρωσε μὲ προσοχὴ τὸ ὕλικό του, ἔργο δύσκολο, γιὰ ἕναν ποῦ δὲν εἶναι ἐπιδέξιος τεχνίτης. Καὶ δὲν ἦταν μόνο τὸ ὕλικό! Χρειάστηκε, νὰ τὸ ἐπεξεργασθῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ καινοτομήσῃ, δίδοντας ἔτσι στὸ ἔργο του νέα μορφή καὶ ἔκφραση. Καὶ τὸ πέτυχε! Ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του ἐμπειρία γεννήθηκε ἕνα ἔθνικὸ ἀριστούργημα.

Εἶμαι βέβαιος, πὼς ὁ κ. Περάνθης μ' αὐτὸ τὸ πνευματικὸ του κατώρθωμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ ἕνα χρέος, ποῦ τὸ ἐπωμίσθηκε ἐκούσια καὶ σὰν Ἡπειρώτης, ἀλλὰ ἴσως καὶ σὰν ὁ πιὸ κατάλληλος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων μας γι' αὐτὴ τὴν ἀποστολή. Καὶ τὴν ἔφερε σὲ πέρας ἐπάξια μὲ φανατισμὸ καὶ προπαντὸς μ' ἕνα δικό του τρόπο, ποῦ κυριολεκτικὰ μᾶς ἐγοήτευσε καὶ μᾶς ἔπεισε γιὰ τὸ δημιουργικὸ του δαιμόνιο!

Οἱ «Σουλιῶτες», δὲν εἶναι οὔτε ξερὴ παράθεση ἱστορικῶν γεγονότων, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀφηρημένη μυθιστοριογραφία. Χωρὶς νὰ προδίδεται ἡ ἱστορία, εἶναι κάτι καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ἔργο ἄριστα συγκροτημένο, ἀποτέλεσμα συγκερασμοῦ στοιχείων μὲ ἀπόλυτη ἀκρίβεια στὶς ἀναλογίες τῶν. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἰδιαίτερο καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ του. Ὁ κ. Περάνθης, ποῦ λὲς καὶ ξεπήδησε μέσα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς καὶ τὶς ὁμοβροντίες τῆς Σουλιώτικης ἐποποιίας, μὲ τὸν γλαφυρὸ

Ἡπειρώτικὸ ἰδιωματισμὸ, μᾶς ἀφηγεῖται, χωρὶς νὰ παραλείψῃ τίποτε. Τὰ θυμάται ὅλα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἐπεισόδια, ὅσα ἀκριβῶς δὲν μᾶς εἶπε ὁ ἱστορικός, εἶτε γιὰ τὸ δὲν μπόρεσε, εἶτε γιὰ τὸ δὲν τὰ ἐγνώριζε. Καὶ δὲν εἶναι μόνο, ποῦ μᾶς μετουσιώνει καὶ μᾶς δημιουργεῖ ἕνα κλίμα μεγάλειου! Εἶναι ποῦ μὲ τὴν ἠθογραφία του, μᾶς ἀφομοιώνει μὲ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν νοτροπία μιᾶς ἠρωϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἐνὸς γενναίου λαοῦ ποῦ εἶχε ὠραιότερο ἰδαγικὸ τὸ τὴν ἐλευθερία. Ἔτσι ἔχουμε στὰ χέρια μας ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν νεώτερη ἱστορία μας, ποῦ τὸ διαβάζουμε καὶ μᾶς θὲλγει καὶ ποῦ αἰσθανόμαστε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ διαδώσουμε, σὰν κάτι ποῦ πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ διαβασθῆ ἀπὸ ὅλους. Ὁ κ. Περάνθης μὲ τὴν ἀλάθητη πυξίδα τοῦ ἐνστίκτου του προσανατολίστηκε πρὸς νέα κατεύθυνση καὶ δὲν τίθεται πιά ζήτημα, πὼς μὲ τοὺς «Σουλιῶτες» ἐξερεύνησε τὴν ἐνδοχώρα ἐνὸς ἀπρόσιτου ἐδάφους στὴν τέχνη μας, πρᾶγμα ἀσφαλῶς δύσκολο, ἀφοῦ ὡς τώρα σχεδὸν κανεὶς δὲν ἰὸ ἐπεχείρησε ἀποφασιστικά. Οἱ «Σουλιῶτες» εἶναι μιὰ ἀφετηρία! Περιμένουμε λοιπὸν τὴν προέκταση αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Οἱ πιὸ ἔξοχες σελίδες τῆς ἱστορίας μας, ἐπιβάλλεται νὰ γραφτοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ δὲν πρέπει νὰ τὶς στερηθοῦμε, τώρα ποῦ μάθαμε, ὅτι μᾶς λείπουν.

Δίχως ἄλλο, ὁ κ. Περάνθης θὰ πλάθῃ μέσα του ἐπιδέξια τὴ ζύμη κάποιου παρόμοιου ἔργου! Μὲ τοὺς «Σουλιῶτες» τὸ ἱστορικὸ μας μυθιστόρημα ἀπέκτησε καινούργια ἔκφραση καὶ μαζί τὸν ἀπαράμιλλο ἐργάτη του, τὸν κ. Μιχάλη Περάνθη, ποῦ τόσο τὸν θαυμάζουμε καὶ τὸν ἀγαποῦμε! Νομίζω, πὼς δὲν θὰ περάσῃ πολλὸς καιρὸς, ποῦ θὰ ξαναδιαβάσω τοὺς «Σουλιῶτες».

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΤΣΕΤΗΣ

Ο,ΤΙ ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Κάθε πόλις καθρεπτίζει τὸν χαρακτήρα τῶν κατοίκων της. Βλέποντας τὴν πόλι μπορεῖς κάπως νὰ γνωρίσης τοὺς ἀνθρώπους πού τὴν ἔκτισαν καὶ πού κατοικοῦν σ' αὐτήν. Ἔτσι καταλαβαίνεισ ὅτι στοὺς ἀρχαίους Βαβυλωνίους δὲν πρέπει νὰ ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένο τὸ καλαισθητικὸ συναίσθημα—θαύμαζαν μόνο τὸν ὄγκο—ἀρκεῖ νὰ δῆς τὰ κολοσσιαῖα ἔργα πού κατεσκευάσαν καὶ πὺ ὁμορφιά δὲν ἔχουν. Ἀντιθέτως στὰ ἀρχαία ἑλληνικὰ καὶ στὰ ρωμαϊκὰ θὰ θαυμάσης τὴν συμμετρία, τὴν ἄρμονία, τὸ κάλλος.

Φυσικὰ δὲν θὰ ζητήση κανεὶς νὰ βοῆ παραλληλισμοῖς μεταξὺ μιᾶς ἐπαρχιακῆς πόλεως καὶ μιᾶς πρωτευούσης πού ἔχει μείνει στὴν ἱστορία, ἀλλὰ, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά κανεὶς δὲν πρέπει νὰ παραβλέπη μερικὰ πράγματα πού χτυπᾶν πολὺ ἄσχημα στὸ μάτι τοῦ ἐπισκέπτη καὶ πού—γιὰ νὰ μιμημενίεωμε καὶ τὸν τουριστικὸν παράγοντα πού σημαίνει κίνησι οἰκονομικὴ γιὰ τὸν τόπο—δὲν θὰ κάμουν κανέναν νὰ πῆ σιὸν τόπο του «σελεύσατε νὰ ἐπισκεφθῆτε τὴν τάδε πόλι».

Θέλω νὰ πῶ τὸ ἐξῆς: Δέκα τέσσαρα χρόνια μετὰ τὴν λήξι τοῦ πολέμου τὰ εἰρήνια τῶν βομβαρδισμῶν χάσκουν σχεδὸν ἀκόμη. Βιτρίνες στὰ μαγαζιά υπάρχουν ἐλάχιστες—καὶ ἀσφυλῶς δὲν βγαίνουν ζημιωμένοι οἱ καταστηματάρχαι πού τις ἔχουν. Γιὰ νὰ πάη κανεὶς στὰ περίφημα βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς πόλεως θὰ χρειασθῆ καμμιά φουρὰ νὰ πιάσῃ καὶ τὴν μύτη του. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἄρτα νὰ ρωτοῦν ποιά ὥρα ἔχει λεωφορεῖο γιὰ τὰ Γιάννενα, τὰ ὁποῖα στολίζουν τὴν Ἠπειρο, ἐνῶ πηγές πλουτοπαραγωγικῆς δὲν ἔχουν καθόλου. Δέν θὰ μπορούσε ἄρα γε ἡ Ἄρτα νὰ κρατιῆ τοῦλάχιστον τοὺς δικούς της ἐπισκέπτες;

Ἐνα ἄλλο πρᾶγμα πού κραυγάζει γιὰ τὴν κακοδαιμονία τῆς πόλεως εἶναι ἡ

γλάστρες. Οἱ ἀθῶες γλάστρες. Ἐνας φίλος μου δὲν ὑπόσσε νὰ καταλάβῃ τὸ ἐξῆς: Ἄνοιγεις μιὰ ἐπιχείρησι. Ἄς ποῖμε ἕνα Ξενοδοχεῖο ἢ ἕνα ζαχαροπλαστεῖο στὸ κέντρο τῆς πόλεως. Θεωρεῖς καλὸ νὰ τὸ στολίσης καὶ μὲ μερικά λουλουδία πού τὸ σου τὰ εὐνοεῖ τὸ μπόλικο νερὸ καὶ τὸ πλούσιο χῶμα τῆς Ἄρτης. Παίρνεις λοιπὸν δυὸ—τρεῖς γκαζοντενεκέδες, ἅς εἶναι καὶ σάπιοι ἀπὸ τὴν μακρὰν θητεία ὡς σκουλιδοτενεκέδων ἴσως, βιάζεις τὰ ὁμορφα λουλουδία μέσα καὶ ἔτσι τονίζεις θαυμάσια τὴν ὁμορφιά τοῦ λουλουδιῦ μετὰ τὴν ἀντίθεσι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ χλιοτροπημένου γαζοντενεκέ. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι κακομοιρίσι. Μὲ ἕναν ἀπλὸ σύλλογισμό μποροῖσε ἴσως κάτι νὰ περισωθῆ ἀπὸ τὴν ἀξιωπρέπεια τῆς ἐπιχειρήσεως: Ἐκεῖ πού ἔκαμες τόσα ἔξοδα γιὰ νὰ ἀνοίξης μιὰ ἐπιχείρησι, ξόδεψε καὶ σαράντα δραχμῆς ἀκόμη καὶ ἀγόρασε τρεῖς γλάστρες ὥστε καὶ στὸ μαγαζὶ σου νὰ ξανάρθῃ ἄνθρωπος πού δέν τοῦ ἀρέσει πολὺ ἡ ἀσχήμη, καὶ τὰ καυμένα τὰ λουλουδιῶκα νὰ μὴ ξεραίνονται γιὰ τὸ νερὸ πού τοὺς οἰχνεὶς ἀφειδῶς χύνεται ἀπὸ τοὺς τρίπιους τενεκέδες.

Πρόκειται γιὰ πράγματα τῶν ὁποίων ἡ διόρθωσι δὲν θὰ προσκρούσῃ στὸν οἰκονομικὸν παράγοντα—καὶ γι' αὐτὸ μποροῦν εὐκόλα νὰ διορθωθοῦν καὶ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν πόλι τῶν Ἀεσποτῶν τῆς Ἠλείρου ἀπὸ τὴς φρεβρῆς ἀσχημῆς.

Ἰσὼς δυσμερεστηθῶν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες γι' αὐτὴς τις σκέψεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπισημαίνεται καθε ἀπαίσιω ὥστε νὰ βγαίη ἀπὸ τὴ μέση καὶ νὰ μποροῖμε χωρὶς ντροπὴ νὰ λέμε ὅτι ἔχομε ὡς πόλις ἐμφάνισι πόλεως.

ΦΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

★

Κε Διευθυντά,

Παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ μπερδεύω τῶ σ' ἕνα ζήτημα, πού ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶμαι πολὺ ἀρμόδιος.

Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς πού καταγίνονται μὲ δημοσιεύσεις ἱστορικῶν ἢ λογοτεχνικῶν ἐργασιῶν, μεταχειρίζονται, προκειμένου περὶ παραπομπῶν, τὴν λέξιν «κρίτις ἢ κρίτα».

Αὐτὸ γίνεται στὶς ὑποσημειώσεις κυρίως. Εἶμι καὶ ἐγὼ ἀπὸ μικρὸ παιδί ὅπαδὸς τῆς δημοτικῆς, τῆς λάλουμένης ὅμως ἀπὸ ἀνθρώπους εὐπαιδευτοὺς καὶ, ὅπως βλέπετε, προσπαθῶ νὰ γράφω ὅπως ἀκριβῶς μιλάω. Μ' αὐτὸ ὅμως δὲν ἐπεταὶ ὅτι ὅταν γράφομε καὶ ἔχομε στὴ δέσφω καὶ λέξεις καθ' αὐτὸ παράγωγες ἀπὸ τὴν γνήσια Ἑλληνικὴ γλῶσσα, θὰ πάψωμε ἢ θ' ἀποφεύγομε νὰ τίς μεταχειρίζομαστε καὶ θὰ προτιμοῦμε ἄλλες, ποὺ εἶναι μὲν σὲ χρῆσιν στὴ Δημοτικῆ μας γλῶσσα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν καμμιά ἐτυμολογία ἀπὸ τὴν γνήσια ἀρχαία γλῶσσα μας. Πρέπει, τὸ ὑποστηρίζω αὐτὸ μ' ὅλη τὴ φτωχὴ δύναμή μου, πρέπει, λέγω, ὅσοι καταπιανόμεστε μὲ τὸ γράψιμο νὰ προσπαθοῦμε νὰ βελτιώνουμε τὴν ὀμιλουμένη γλῶσσα, προσθέτοντας, στὴν ἀνάγκη, καὶ λέξεις ποὺ δὲν τίς λείε ὁ λαός, ἀλλὰ οἱ ὁποῖες συχνὰ ἐπαναλαμβάνόμενες ἀποβαίνουν εὐχερέστερα κτῆμα γλωσσικὸ στὴ Δημοτικῆ μας.

Γι' αὐτὸ, λοιπόν, ποιὸς ὁ λόγος νὰ μεταχειρίζομαστε, τὸ «κόιτα ἢ κύττα», τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχομε τὸ «βλέπε», τὸ «ἴδε» ἢ τὸ «ἴδες» ἐπὶ κάττω—κάτω τῆς γραφῆς;

Γιάνν. νὰ 15 - 6—58 **ΚΩΣΤΙΑΣ ΑΓΓΑΝΤΗΣ**

★

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

— Ἀφίχθησαν εἰς τὴν πόλιν μας Τοπογράφοι Μηχανικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄργανοι Τουρισμοῦ καὶ ἐτοπογράφησαν τὸν χῶρον τοῦ Φρουρίου, ἔνθα θὰ ὀνεγεοθῆ τὸ Τουριστικὸν Ξενοδοχεῖον τῆς Ἀρτις.

— Τὴν πόλιν μας ἐπισκέφθη ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος καὶ ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀναστηλώσεων κ. Εὐστάθιος Τσίκας, Ἀρχιτέκτων, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Ἀρτις καὶ ἐπίλυσιν διαφάσεων ζητημάτων. Ἡ ὑποθεσίς Ἀρχαιοτήτων συνεψώνησε καὶ ἀρχὴν διὰ τὴν ἀνεγερσιν τοῦ Τουριστικοῦ Ξενοδοχείου ἐντὸς τοῦ Φρουρίου. Ἐπίσης ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὁρλάνδου ὅπως τὸ ἀρχαιολογικὸν Βυζαντινὸν Μουσεῖον Ἀρτις ἀνεγερθῆ εἰς τὸν λαρὰ τὴν Παμηγορίτισσαν χῶρον.

— Ἡ Ἐπέτειος τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἀρτις ἐωρτάσθη καὶ ἐφέτος μὲ ἐπισημότητα καὶ μὲ ἀθρόαν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ τῆς πόλεώς μας εἰς τὴν γενομένην ἐπίσημον δοξολογίαν εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

— Τὴν 24ην Ἰουνίου ὑπὸ τῆς Φιλοδοσιακῆς Ἐπιτροπῆς Ἀρτις εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἀμυντικὸν Στρατῶνα δασύλλιον ἐωρτάσθη ἡ ἡμέρα τοῦ Δάσου. Εἰς τὴν ἑορτὴν ἔλαβον μέρος αἱ ἄρχαι τῆς πόλεως, ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ Σκουφᾶ καὶ πλῆθος κόσμου. Εἰς τοὺς συγκεντρωθέντας ὁμιλήσεν ὁ Δημοδιδάσκαλος καὶ Γραμματεὺς τῆς Φιλοδοσιακῆς Ἐπιτροπῆς κ.Κ. Σκάρλος.

— Τὴν 6ην Ἰουλίου εἰς ἀνάμνησιν τῆς Ἱστορικῆς μάχης τοῦ Πέτα τῆς 4 Ἰουλίου 1822 καὶ εἰς μνήμην τῶν πεσόντων Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων, ἐτελέσθησαν εἰς τὸ Πέτα κοινοτικὸι ἀγῶνες Κλασσικοῦ Ἀθλητισμοῦ τῆ συμμετοχῆ τῶν Ἀθλητικῶν Σωματείων. Εἰς τὴν ἑορτὴν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ Σκουφᾶ.

— Καλλιτεχνικὸν γεγονός ἀπετέλεσεν ἡ ἄφιξις εἰς τὴν πόλιν μας τοῦ θεατρικοῦ συγκροτήματος τοῦ κ. Δημητρίου Μυράτ. Τὰς παραστάσεις τοῦ ἐκλεκτοῦ θιάσου τοῦ κ. Μυράτ παρηκολούθησε πλῆθος κόσμου. Ὁ κ. Μυράτ εἶναι ἄξιος εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν πρωτοβουλίαν του νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτας τοῦ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπαρχίαν.

— Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου «Σκουφᾶς» ἀπεφάσισε τὴν ἐκδοσιν Τουριστικοῦ ὁδηγοῦ τῆς πόλεώς μας. Τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως ἀνέλαβε ὁ ἐκλεκτὸς λογοτέχνης συμπαιριότης μας κ. Περσάνθης. Διὰ τὴν ἐξοικονώρησιν τῆς ἀπαιτηθησομένης δαπάνης διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ὁδηγοῦ ὁ «Σκουφᾶς» θὰ ζητήσῃ τὴν οἰκονομικὴν συνδρομὴν τοῦ Δήμου καὶ τῶν εὐπόρων συμπολιτῶν μας.

— Κατὰ τὴν ἐφετεινὴν ἀνοιξιν διήλθον ἐκ τῆς πόλεώς μας καὶ ἐστάθμυσαν διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰς Βυζαντινὰς Ἀρχαιο-

τητας πολλοί ξένοι και Ἕλληνες Τουρῶνται, ἐκδρομικά σωματεία, Ἐκπαιδευτικοὶ Ὀμιλοὶ καὶ ἄλλοι.

— Ἐκυκλοφόρησεν ὁ 10ος τόμος ποιημάτων τοῦ Λαϊκοῦ ποιητοῦ κ. Ἄπ. Καραπάνου «Τὸ Δαχτυλίδι».

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Εἰς τὸν συμπατριώτην μας καὶ διακεκριμένον Λογοτέχνην μας κ. Μιχάλη Περάνθη, ὁ Δῆμος Ἀθηνῶν γιὰ τὸ ἔργο του «ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ» τοῦ ἀπένεμε τὸ βραβεῖον ἡς Πεζογραφίας. Τὸ περιοδικὸ μας. τοῦ ὁποῦοῦ ὁ κ. Περάνθης εἶναι ἐκλεκτὸς συνεργάτης, τοῦ ἐκφράζει τὸν θαυμασμόν του καὶ τὰ θερμὰ του συγχαρητήρια.

Η ΑΤΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΣΤΗΝ ἈΡΤΑ

Ὁ Σύλλογος Σκουφᾶς ἐκάλεσε στὴν Ἀρτα τὴν «Ἀττική Σκηνή», πού τὴ δ.ευθύνει ὁ Σκηνοθέτης καὶ Διευθυντὴς τῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, Σωκράτης Καραντινός. Ἡ πρόσκληση τοῦ Συλλόγου μας ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν κ. Καραντινὸ καὶ στίς 12 καὶ 13 Αὐγούστου θὰ ἔχουμε τὴν τιμὴ νὰ παρακολουθήσουμε στὸ Παναμβρακικὸ Στάδιο τὴν τραγωδίαν τοῦ Σοφοκλέους «Αἴας» καὶ τὴν Κωμῶδιαν τοῦ Ἀριστοφάνους «Πλοῦτος». Ἡ παρουσία στὴν Ἀρτα τῆς «Ἀττικῆς Σκηνῆς» ἀποτελεῖ ἕνα μεγάλο καλλιτεχνικὸ γεγονός. Συγχαίρομεν καὶ θαυμάζομε τὸν κ. Καραντινὸ, πού τοῦ ἀξίζει κάθε ἔπαινος γιὰ τὴν πνευματικὴν προσφορά πού χαρίζει στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπαρχίαν.

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΛΑΜΟΣ

Στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου ὁ Ἡπειρώτης Ζωγράφος Κώστας Μαλάμος θὰ ἐκθέσῃ στὴν πόλιν μας μιὰ σειρά ἐκλεϊτῶν του πινάκων. Μὲ τὴν ἐκθέσιν του αὐτὴ ὁ Καλλιτέχνης ἐκπληρώνει ἕνα σκοπὸ, πού ἀπὸ καιρὸ εἶχε ὑπ' ὄψιν του. Πρόκειται γιὰ μιὰ σειρά πινάκων, πού τὰ θέματά τους εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ Δράμα τοῦ Κομμῆνου.

Μία ἀπὸ τίς συνθέσεις αὐτὲς εἶχε ἐκτεθεῖ στὴ Σουηδία τὸ 1946 καὶ ἡ κριτικὴ ἐκφράσθηκε μὲ τὰ πλέον καλὰ λόγια. Τὰ ἔργα του τὰ σχετικὰ μὲ θέμα τὸ Δράμα τοῦ Κομμῆνου ἔχουν ἐκτεθεῖ σὲ Πανελλήνιες καὶ σὲ μιὰ ἀτομικὴ του ἐκθέσιν. Μαζὺ μὲ τὸν Κώστα Μαλάμο θὰ ἐκθέσῃ πίνακες καὶ ἡ γυναίκα του. Μία σειρά ἀπὸ εὐχάριστα θέματα, Λουλούδια, τοπεῖα κλπ. Τὴν Ἐκθέσιν τοῦ Κώστα Μαλάμου ὀργανώνει ὁ Σύλλογος «Σκουφᾶς».

BIBLIA

ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Παύλου Τσαροπούλου: «Στὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας» (ἰφήγημα) Ἀθήνα 1957. Ἡλία Σιμοπούλου: «Ἀρκαδικὴ Ραψῶδία». Δημοσθ. Κόκκινου: «Τὰ χέρια τῆς ἄρνησης» (Δράμα). Γιάννενα 1958. Γεωργίου Ἀθ. Οἰκονόμου: «Ἱστορία τῶν τριῶν Ἑλισαβετιῶν Παριθναγωγείων τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας 1848—1913». Ἰωάννενα 1957. Ν. Μοσχοπούλου: «LA TETTE SAINTE» Ἀθήνα 1966. «Ἐπιθεώρηση Τέχνης». Ἀθήνα. «Νέα Πορεία». Θεσσαλονίκη. «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια». Ἰωάννενα. «Πᾶν». Ἀθήναι.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Κ. Ἄγν. Ἰωάννιν: Θὰ προτιμοῦσμε νὰ γράφτε ἐξ ἀρχῆς κάτι περὶ Ἀγνάντων, ὅπου νὰ ἐξαντλήτε τὸ θέμα. Τὸ διηγημά σας στὸ ἐπόμενο τεῦχος.

Κον Φίλ. Κολ. Ἀθήνα: «Ὁ Κατσαντώνης», καλογραμμένο, τὸ κρατᾶμε γιὰ τὸ προσεχὲς τεῦχος.

Νικ. Παπ. Ἀθήνα: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ὕλη πού μᾶς στείλατε.

Ὁ Ἀηλιᾶς; ἐλήφθη πολὺ ἀργά. Στὸ ἐπόμενο τεῦχος θὰ δημοσιεύσομε τὴ Βρύση.

Σωκρ. Τσαν. Ἀθήνα: Θὰ δημοσιευθῆ σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τεύχη.

Γ. Ράγκ. Ἰωάννενα: Τὸ ποίημά σας ἐλήφθη ἀργά. Θὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος.